

300 δρχ. 72
4
Α. Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

~~Κ. Θεοδωράκης~~
~~Παιδαγωγική~~ · Θ. ~~Καλαμάκης~~
ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Νέων & Θεοδωράκου 51
ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ
ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

(ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ)

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

Έγκριμένον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Α΄ καὶ Β΄ τάξεως τῶν Γυμνασίων καὶ τῶν Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων καὶ τῶν μαθητῶν τῆς Α΄ τάξεως τῶν Διδασκαλείων διὰ μίαν πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1932 — 1933.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.
ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δρχ. 49.30

Βιβλιοσίμον καὶ φόρος Ἀναγκ. Δανείου Δρχ. 16.90

Ἀριθ. Ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 53416 / 19193

Ἀριθμός ἀδείας κυκλοφορίας $\frac{57096}{28-6-38}$

6620

340
3

11200

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΣΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

42 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42

1938

11/11
 1234567 / 103456
 0000004 / 70

80.000
 10.000
 -10.100
 80.000

1.000.000
 100.000
 80.000

200
 000.000
 000.000
 000.000
 3000000

15.000
 6
 90.000

100
 100
 000
 000
 100
 1.0000

5000
 40
 200000
 200000

70.000
 500
 00000
 00000
 50.000

20
 20
 20
 20

9000
 12
 1900
 900

5.000.000
 -200.000
 100.000
 7.000.000
 110.000.000

αξία κερδών 800
 αμοιβή 5.4 100.000
 αμοιβή 4/4 11

R. ...
1939

Α. Γ. ΑΡΙ ΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Νίκος Θεοφύλακτος

ΕΛΑΣΤΙΚΟΝ

85

42060

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Τριτο πρωτο Νίκος Θεοφύλακτος

ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ

ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

(ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ)

Αριθ. εγκριτικής απόφασεως *53416 / 19193*
18/βρίουν 1932

ΧΟΣ Α΄

Σ ΠΕΜΠΤΗ

τομα 3000

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΡΜΟΥ 87
ΠΑΤΡΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε

42 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42

1938

1111
12345
0000

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

Μουσική
Κριτική

Τυπογραφείον Ἰ. Δ. Βιτσιουνάκη, Ἀριστείδου 6 — Ἀθήναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Μουσικῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαιδευ-
σεως κατέστη λίαν αἰσθητὴ παρ' ἡμῖν ἡ ἔλλειψις μεθοδικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα,
χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ὡς καὶ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ προπαρασκευῆν
τοῦ μαθητοῦ, διευκολύνουν καὶ προάγουν σημαντικῶς τὸ ἔργον τοῦ διδάσκον-
τος τὸ μάθημα τοῦτο.

Βάσις τῆς καλῶς ἐννοουμένης μουσικῆς μορφώσεως ἐν τοῖς σχολείοις τῆς
Μ. Ἐκπαιδευσεως εἶνε ἀναμφισβητήτως ἡ μετὰ θεωρίας διδασκαλία τῆς Ὁδι-
κῆς, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ μελωδικῶν ἀσκήσεων (solfège) καὶ παιδαγωγικῶν
ἡσμάτων.

Ἡ ἀπλῆ πρακτικὴ διδασκαλία ἡσμάτων, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται κατ' ἀνάγκην
εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ ἐξακολουθῇ καὶ εἰς τὰς ἀνω-
τέρας τάξεις, καθόσον μὴ ἱκανοποιούσα τὸ θεωρητικὸν διάφορον τοῦ διανοη-
τικῶς ὀρίμου μαθητοῦ, καταρρίπτει τὸ γόητρον τοῦ μαθήματος καὶ μειώνει
εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν παιδευτικὴν δύναμιν αὐτοῦ. Εἰς τοὺς μορφωμένους μαθη-
τὰς ἀρμόζει μᾶλλον ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία τῆς μουσικῆς, δι' ἧς οὗτοι καταρ-
τίζονται εἰς τὴν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐκτέλεσιν καὶ ἀντίληψιν ἡσμάτων ἀνα-
λόγων πρὸς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν αὐτῶν.

Ἡ συστηματικὴ θεωρητικὴ διδασκαλία τῆς Ὁδικῆς, ἀρχομένη στοιχειωδῶς
ἀπὸ τῆς Γ' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ συνεχιζομένη μεθοδικῶς εἰς ὅλας
τὰς τάξεις τῶν ἀνωτέρων σχολείων, ἐξοικειώνει βαθμιαίως εἰς τὴν μουσικὴν
ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἐνισχύει τὴν παρατήρησιν, κρίσιν, αὐτενεργεῖαν καὶ ἐν
γένει συμβάλλει εἰς τὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν διὰ τῆς ἐπισταμένης ἐρευνῆς τῶν
στοιχείων τῆς μουσικῆς, ἐκλεπτύνει δὲ τὸ μουσικὸν αἰσθημα καὶ καλλιέργει
ἀσφαλῶς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὄντως ὁραίου. Μόνον ὁ διδασχθεὶς καὶ θεωρητι-
κῶς τὴν μουσικὴν διακρίνει καὶ ἐκτιμᾷ δεόντως τὴν ἀληθινὴν τέχνην, διότι
ἐμβαθύνων αἰσθητικῶς εἰς τὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ ἔργα εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀνα-
καλύπτῃ τὸ ἐν αὐτοῖς θεῖον κάλλος καὶ αἰσθάνηται τὴν ἐκ τῆς ἐκλεκτῆς μου-
σικῆς ἀπόλαυσιν καὶ ψυχικὴν ἐκείνην ἔξαρσιν, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀπα-
ραιτήτων προϋποθέσεων πρὸς διαμόρφωσιν ἰδεωδῶν ὑψηλοτέρου ἀνθρωπισμοῦ.
θ' ἀποστρέφεται δὲ ἐξ ἄλλου ὁ τοιοῦτος τὰ ἐκφυλίζοντα τὴν ψυχὴν κακότεχνα
καὶ χυδαῖα ἀκροάματα, τὰ ὁποῖα σήμερον κυριαρχοῦν καὶ λυκαίνονται κατα-
στρεπτικῶς τὴν νεοελληνικὴν αἰσθητικὴν. Διὰ τῆς θεωρητικῆς Ὁδικῆς θὰ δη-
μοιορηθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς κάθε πόλιν καὶ χωρίον αἱ λαϊκαὶ χοροδῖαι, αἱ
ὁποῖαι θὰ ἐπιτελέσουν ὑψηλὸν κοινωνικὸν προορισμὸν, χρησιμεύουσαι ἐν ταῖς
ἐπαρχίαις ὡς ἀξιόλογα ψυχαγωγικὰ καὶ μορφωτικὰ κέντρα. Ἡ θεωρητικὴ μου-

σική τέλος προπαρασκευάζει τούς επιθυμούντας νά τύχουν ειδικῆς μορφώσεως εἰς ἀνωτέρας μουσικὰς σχολὰς καὶ δίδει τὴν εὐκαιρίαν νά ἐκδηλωθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον αἱ τυχόν ὑπάρχουσαι μουσικαὶ ἰδιοφυΐαι· ἔξ αὐτῶν, καταλλήλως ἐξελισσομένων, θὰ προκύψουν μίαν ἡμέραν οἱ μεγάλοι συνθέται καὶ ἐκτελεσταί.

Ἡ μουσικὴ κατ' ἀνάγκην ἐπίσης ἄρχεται εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα ὑπὸ τὴν ἀπλουτέραν καὶ μᾶλλον προσαρμοζομένην εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν μορφὴν τῆς μονοφωνίας. Εἶναι ὅμως φανερόν, ὅτι ἡ διδασκαλία δὲν δύναται νά ἀρκεσθῆ εἰς τὴν πρωτόγονον ταύτην μορφὴν, ἀλλ' ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου μουσικῆς ἐξελίξεως θὰ καλλιεργήσῃ ἐκ παραλλήλου καὶ τὴν πολυφωνίαν εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα, ἵνα ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν μαθητὴν τὸν ὠραῖον κόσμον τῆς ἁρμονίας, ἡ ὁποία πλουτίζει καὶ ἐμψυχώνει τὴν μελωδίαν καὶ παρουσιάζει εἰκόνα τοῦ ἐν τῇ μουσικῇ τελείου.

Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἀντιλαμβάνόμενοι τὸ περιεχόμενον τῆς μουσικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ σχολεῖῳ προσέβημεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς **«Μουσικῆς Ἀγωγῆς»**. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐκδοθὲν διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς χρήσεως εἰς τρία τεύχη καὶ συμπλήρωμα, περιελάβομεν πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς πλήρους ἐγκυκλοπαιδικῆς μουσικῆς μορφώσεως, τὰ ὅποια, κατ' ἡμᾶς, δύναται νά ἐμπνεύσουν τὸ διαρκὲς καλλιτεχνικὸν διαφέρον τοῦ τροφίμου κατὰ τὸν μετασχολικὸν βίον.

Συντάσσοντες τὸ ἀνά χειρας ἔργον εἵχομεν ὑπ' ὄψιν ἅψ' ἐνὸς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν καὶ ἔξ ἄλλου τὸ ἐπίπεδον τῆς σημερινῆς μουσικῆς μορφώσεως τοῦ ἑλληνοπαιδός. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν γυμνασμάτων καὶ ᾠμάτων ἐχρησιμοποίησαμεν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, ἑλληνικὰς μελωδίας, ἐν τῇ ὅλῃ δὲ ἐργασίᾳ ἡμῶν εἵχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ νεώτερα καὶ δοκιμώτερα ὁμοίας φύσεως ἔργα τῆς ξένης σχολικῆς μουσικῆς.

Ὅπως ἐξασφαλίσωμεν τὴν ὡς οἶόν τε ὀμαλωτέραν καὶ ἀβίαστον πρόοδον, κατεβάλομεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὴν μεθοδικὴν διάταξιν τῆς ὕλης ἀκολουθήσαντες ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῶν θεμάτων οὐχὶ τὴν ἐπιστημονικὴν σειρὰν, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τῶν διδακτικῶν ἀρχῶν καὶ ὀδίκων ἀναγκῶν ὑπαγορευομένην τοιαύτην. Ἐπίσης, ἵνα καταστήσωμεν ἀντιληπτὰς τὰς ἀφηρημένας ἑυθυμίας καὶ μελωδικὰς ἐννοίας, ἐπεξετάθηνμεν εἰς πληροτέραν ἀνάλησιν τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τούτων καὶ ἐχρησιμοποίησαμεν πρὸς ἀπλοποίησιν καὶ αἰσθητοποίησιν τῶν διδασκομένων πάντα τὰ δυνατὰ ἐποπτικὰ μέσα. Ἐν γένει δὲ τὸ ὕλικόν τῆς διδασκαλίας ἐπραγματεύθηνμεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολεῖου ἐργασίας, οὕτως ὥστε πᾶς τις διὰ τῆς κατ' ἰδίαν μελέτης νά ἐπιτυγχάνῃ τελείαν κατανόησιν τῶν περισοτέρων θεωρητικῶν κεφαλαίων ἄνευ τῆς βοηθείας διδασκάλου. Τὸ βιβλίον ὅθεν τοῦτο δύναται νά χρησιμεύσῃ ἐν πολλοῖς εἰς πάντα φιλόμουσον ὡς ὁδηγὸς αὐτοδιδασκαλίας τῆς μουσικῆς.

Λόγῳ τῆς στενῆς σχέσεως τῶν δύο καλῶν τεχνῶν, Ποιήσεως καὶ Μουσικῆς, αἵτινες εἰς τὸ ᾠσμα παρουσιάζονται ἠνωμένοι, ἐκρίναμεν σκόπιμον, ὅπως ἐν τέλει, κατόπιν μικρᾶς εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ **καλοῦ** καὶ **καλῶν τεχνῶν**, περιλάβομεν

καί τινα ὅλος στοιχειώδη ἐκ τῆς *Ποιήσεως* καί *Μετρικῆς*, ἀναφέρωμεν δὲ καί τοὺς ἀπλουστέρους κανόνας τῆς *Ῥοδαίας ἀναγνώσεως* ἢ *Ἀπαγγελίας* τοῦ ποιήματος, ἢ ὅποια πρέπει νὰ προηγήται τοῦ ἔσματος.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ παρόντος ἔργου, πρωτοτύπου εἰς τὸ εἶδος του παρ' ἡμῖν, ἀπήτησε πολλοὺς μόχθους καί προσέκρουσεν εἰς πολλαπλαῖς δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἠγωνίσθημεν παντὶ σθένει νὰ υπερνικήσωμεν. Παραδίδοντες αὐτὸ πρὸς χρήσιν δὲν ἰσχυριζόμεθα βεβαίως, ὅτι διὰ τούτου ἀντιμετωπίζομεν ὅλας τὰς ἀπόψεις τοῦ δυσκόλου προβλήματος τῆς παρ' ἡμῖν μουσικῆς ἀγωγῆς· θὰ λογισθῶμεν μόνον εὐτυχεῖς, ἂν τοῦτο συμβάλῃ κατὰ τι πρὸς εὐγενῆ ψυχαγωγίαν καί προαγωγὴν τῆς καλαισθησίας τῆς νεολαίας ἡμῶν, χρησιμεύσῃ δὲ ὡς ἀφορμὴ δημιουργίας τελειοτέρων συστημάτων καί προσφορωτέρων μεθόδων. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ θὰ δοθῇ ἡ ἐπιβαλλομένη κατεύθυνσις εἰς τὴν σχολικὴν μας μουσικὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατὰ μέγα μέρος θὰ βασισθῇ ἡ καλλιτεχνικὴ μόρφωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀθήναι, Σεπτέμβριος 1930.

Α. Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Α. Γ. Αργυροπούλου

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΗΣ

“ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ”

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

Πρώται θεωρητικά γνώσεις.

Ρυθμικά θέματα : Φθογγόσημα, ολόκληρον, ήμιον, τέταρον, ὄγδοον, δέκατον ἕκτον μετὰ τῶν ἀντιστοίχων παύσεων. Μέτρα $\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{4}$. Σύνδεσις διαρκείας. Στιγμὴ διαρκείας (παρεστιγμένον ήμιον, τέταρον, ὄγδοον).

Μελωδικὰ θέματα : Μείζων κλίμαξ τοῦ Ντο. Διαστήματα 2ας, 3ης, 4ης, 5ης, 6ης, 7ης, 8ης. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μείζονος κλίμακος καὶ τῶν διαστημάτων. Διαστήματα ἀπλᾶ καὶ σύνθετα. Ἀναστροφή τῶν διαστημάτων. Σύνδεσις προσφθίας Κανῶν δίφωνος, τρίφωνος, τετράφωνος. Βοκαλισμὸς. Χρωματισμοί. Ἀναπνευστικαὶ ἀσκήσεις. Μεσαῖοι φθόγγοι τῶν τόνων, σημεῖα ἀλλοιώσεως, χρωματικὴ κλίμαξ. Κλειδί τοῦ Φα. Συγχορδίαί τρίφωνοι μείζονος κλίμακος Ντο. Διπλά σημεῖα ἀλλοιώσεως. Μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ.

Μελωδικαὶ ἀσκήσεις : Μονόφωνοι, δίφωνοι, τρίφωνοι καὶ τετράφωνοι ἐπὶ τῶν ἄνω θεμάτων.

Ἄσματα : Ἐφαρμογὴ τῶν δεδιδασγμένων θεωρητικῶν γνώσεων.

ΤΕΥΧΟΣ Β΄.

Ρυθμικά θέματα : Τρίτηρον, ἐξάτηρον, κλπ. Μέτρα $\frac{3}{8}$, $\frac{7}{8}$, $\frac{6}{8}$. Διπλὴ στιγμὴ.

Μελωδικὰ θέματα : Μείζονες κλίμακες Ρε, Λα, Μι, Σι, Φα \sharp , Ντο \sharp , Φα, Σι \flat , Μι \flat , Λα \flat , Ρε \flat , Σολ \flat , Ντο \flat . Ἐλάσσονες κλίμακες Λα, Μι, Σι, Φα \sharp , Ντο \sharp , Σολ \sharp , Ρε \sharp , Λα \sharp , Ρε, Σολ, Ντο, Φα, Σι \flat , Μι \flat , Λα \flat . Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐλάσσονος κλίμακος. Διαστήματα ἐλασσόνων κλιμάκων. Σύγκρισις μείζονος καὶ ἐλάσσονος κλίμακος. Ὁμόνυμοι κλίμακες. Ἀρχαία ἐλάσσων κλίμαξ. Γενεταὶ παρατηρήσεις ἐφ' ὅλων τῶν κλιμάκων. Τρίφωνοι καὶ τετράφωνοι συγχορδίαί μείζονων καὶ ἐλασσόνων κλιμάκων. Ἀσκήσεις εἰς τοὺς διαφόρους τόνους (κύκλοι μείζονων καὶ ἐλασσόνων κλιμάκων κ. ἄ.).

Μελωδικαὶ ἀσκήσεις : Μονόφωνοι, δίφωνοι, τρίφωνοι καὶ τετράφωνοι ἐπὶ τῶν ἄνω θεμάτων.

Ἄσματα : Ἐφαρμογὴ τῶν δεδιδασγμένων θεωρητικῶν γνώσεων.

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄.

Ρυθμικά θέματα : Μέτρα $\frac{2}{2}$, $\frac{4}{2}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$, $\frac{5}{4}$, $\frac{6}{4}$, $\frac{9}{4}$, $\frac{12}{4}$, $\frac{2}{8}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{4}{8}$, $\frac{2}{16}$, $\frac{4}{16}$.

Συγχοπή. Ἀντιχρονισμὸς. Τριακοσιὰ δεύτερα. Ἐξηκοσιὰ τέταρτα. Ρυθμικὴ ἀγωγή (ἐν ἐκτάσει). Χρονόμετρον. Σχετικαὶ μελωδικαὶ ἀσκήσεις καὶ ἄσματα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ

Μουσική εἶνε ἡ τέχνη τῶν ἤχων.¹

Ἡ Μουσική γράφεται καὶ ἀναγινώσκεται, ὅπως καὶ τὸ κείμενον μιᾶς γλώσσης.

Καθὼς διὰ νὰ μάθῃ τις μίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὰ γράμματα καὶ τὰς λέξεις αὐτῆς, ὡς καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐταὶ συνδέονται πρὸς διατύπωσιν τῶν διαφόρων ἰδεῶν, οὕτω καὶ εἰς τὴν Μουσικὴν. Διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τις ἐν μουσικῶν κείμενον πρέπει νὰ μάθῃ τὸ ἀλφάβητον τῆς μουσικῆς γλώσσης καὶ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γραφῆς τῆς, καὶ νὰ γνωρίσῃ τοὺς κανόνας, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν τὰς σχέσεις τῶν μουσικῶν ἐννοιῶν πρὸς ἀλλήλας.

Τὸ μάθημα τὸ πραγματευόμενον περὶ ὅλων τούτων λέγεται **Θεωρία τῆς Μουσικῆς**.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὁμοῦ τῶν μουσικῶν ἔργων δὲν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ πρέπει παραλλήλως πρὸς αὐτὴν νὰ συμβαδίζῃ **πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν θεωρητικῶν γνώσεων**. Ἀπαιτεῖται πρὸς τούτοις καὶ **ἐξάσκησις τῆς μουσικῆς ἀκοῆς**, οὕτως ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνόμεθα καλῶς τοὺς ἤχους, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται ἡ μουσική.

Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω πραγματεύεται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον **«Μουσικὴ ἐκτέλεσις»** Μέρος Πρῶτον τοῦ ἀνά χειρας βιβλίου.²

Ἡ μουσικὴ ἐκτέλεσις λοιπὸν συνίσταται εἰς τὰ τρία συμβαδίζοντα ἐπόμενα στοιχεῖα :

- 1) **Θεωρίαν τῆς Μουσικῆς.**
- 2) **Πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶν γνώσεων.**
- 3) **Μόρφωσιν τῆς μουσικῆς ἀκοῆς.**

Εἰς τὸ Μέρος Πρῶτον τοῦ βιβλίου τούτου* γίνεται ἐπίσης λόγος καὶ διὰ τὴν ἀπαραίτητον πρὸς καλὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν καλλιέργειαν τῆς φωνῆς.

* Ἴδε καὶ «Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα», σελ. 738 § 303.

² Ἡ «**μουσικὴ ἐκτέλεσις**» ἐπεξεκτείνεται καὶ εἰς τὸ Β' καὶ Γ' τεῦχος.

³ Ἴδε Τεῦχ. Α', σελ. 25 § 29 καὶ Τεῦχ. Γ' σελ. 675 § 268.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1^{ον}

Φθόγγοι.

§ 1. Οἱ ἤχοι, τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις εἰς τὴν μουσικὴν, λέγονται *μουσικοὶ ἤχοι* ἢ *φθόγγοι*.¹ Τούτους παράγουσιν τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν οὗτος τραγουδῇ.

Φθογγόσημα.

§ 2. Τοὺς φθόγγους ἀντιλαμβάνομεθα μὲ τὴν ἀκοήν. Σημειώνομεν δὲ αὐτοὺς μὲ ὀρισμένα σημεῖα π. χ. **Ο** ἢ **ο** τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν *φθογγόσημα* ἢ *νότες* (Γαλλ. notes).

Κάθε φθογγόσημον παριστάνει ἓνα φθόγγον. Διὰ τοῦτο γίνεται ἀδιακρίτως χρῆσις τῶν λέξεων *φθόγγος* καὶ *φθογγόσημον*.

§ 2α. Ἐρωτήσεις.

Τί λέγεται φθόγγος; Ἀπὸ ποῦ παράγονται οἱ φθόγγοι; Τί εἶναι φθογγόσημα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2^{ον}

Πεντάγραμμον.

§ 3. *Πεντάγραμμον* εἶνε *πέντε γραμμαὶ* ὀριζόντιοι, αἱ ὁποῖαι ἀπέχουσιν ἕξ ἴσου μεταξύ των, καὶ τὰ *τέσσαρα διάμεσα* μεταξύ τῶν γραμμῶν τούτων, ἦτοι:

5η γραμμὴ	_____	
4η >	_____	4ον διάμεσον
3η >	_____	3ον >
2α >	_____	2ον >
1η >	_____	1ον >

Σημ. Αἱ γραμμαὶ καὶ τὰ διάμεσα μετροῦνται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω.

§ 3α. Εἰς τὸ πεντάγραμμον γράφομεν τὰ φθογγόσημα. Αἱ θέσεις δὲ τοῦ πενταγράμμου, εἰς τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ γράψωμεν ταῦτα, εἶνε αἱ 5 γραμμαὶ

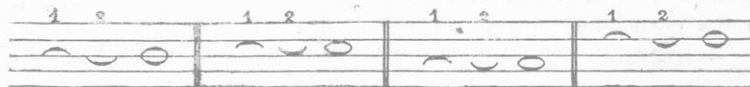
¹ Περὶ φθόγγου ἴδε «Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα» σελ. 735 § 295.

καὶ τὰ 4 διάμεσα. Ἐπομένως εἰς τὸ πεντάγραμμον γράφονται *ἐννέα* διαφορὰς θέσεως φθογγόσημα, ἤτοι 5 ἐπὶ τῶν γραμμῶν καὶ 4 ἐπὶ τῶν διαμέσων.

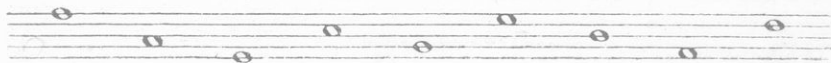
§ 3β. Ἀσκήσεις.

α'. Πῶς γράφομεν τὸ φθογγόσημον **Ο** Τοῦτο δὲν γράφεται διὰ μιᾶς κινήσεως τῆς γραφίδος ὡς ὁ **Ο**, ἀλλὰ μὲ δύο κινήσεις. Ἡ πρώτη διαγράφει τὸ ἄνω μέρος καὶ ἡ δευτέρα τὸ κάτω μέρος τούτου. Κατωτέρω δεικνύεται ἡ ἀνάλυσις τῶν δύο αὐτῶν κινήσεων τῆς γραφίδος καὶ κατόπιν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνώσεώς των. (Εἶνε φανερόν, ὅτι τὸ διὰ χειρὸς γράφομενον φθογγόσημον διαφέρει τοῦ τυπογραφικοῦ).

β'. Γράψατε (εἰς τὸν μουσικὸν πίνακα ἢ τὸ τετράδιον μουσικῆς) φθογγόσημον ἐπὶ τῆς 2ας γραμμῆς, ἐπὶ τῆς 5ης, ἐπὶ τοῦ 2ου διαμέσου κλπ.

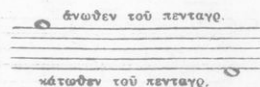
γ'. Εἰς ποίαν γραμμὴν ἢ διάμεσον εἶνε γραμμένο κάθε φθογγόσημον τοῦ κάτωθι πενταγράμμου :

Βοηθητικαὶ γραμμαί.

§ 4. Εἶδομεν (σελ. 2 § 3α) ὅτι εἰς τὸ πεντάγραμμον γράφονται 9 φθογγόσημα. Οἱ φθόγγοι ὅμως εἶνε περισσότεροι ἀπὸ ἐννέα καὶ δὲν ἀρκεῖ τὸ πεντάγραμμον διὰ νὰ τοὺς σημειώσωμεν. Διὰ τοῦτο γράφομεν φθογγόσημα καὶ εἰς ἄλλας θέσεις ἐκτὸς τοῦ πενταγράμμου, ἤτοι :

α) γράφομεν φθογγόσημον ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου

β) γράφομεν φθογγόσημα μεταχειριζόμενοι μικρὰς γραμμάς ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου, τὰς ὁποίας λέγομεν **βοηθητικὰς**. Καὶ τὰς μὲν ἄνωθεν τοῦ πενταγράμμου βοηθητικὰς γραμμάς μετροῦμεν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, τὰς δὲ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ἡ 1η βοηθητικὴ γραμμὴ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πενταγράμμου ὅσον ἀπέχουν αἱ γραμμαὶ

τούτου μεταξύ των. Ἐπίσης τόσον ἀπέχουν καὶ αἱ βοηθητικαὶ γραμμαὶ μεταξύ των.

— βοηθ. γραμμὴ 3η
 ----- > > 2α
 ----- > > 1η

βοηθ. γραμμὴ 1η -----
 > > 2α -----
 > > 3η -----

Εἰς τὰς βοηθητικὰς γραμμὰς γράφομεν τὸ φθογγόσημα ὡς ἑξῆς :

1) Ἐπὶ τῶν βοηθητικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου.

2) Ἄνωθεν τῶν βοηθητικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖα εὐρίσκονται ἄνω τοῦ πενταγράμμου.

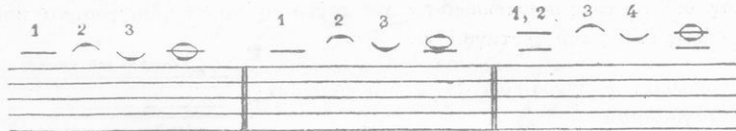
3) Κάτωθεν τῶν βοηθητικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖα εὐρίσκονται κάτω τοῦ πενταγράμμου.

ΑΝΘΘΕΝ ΤΟΥ ΠΕΝΤΑΓΡΑΜΜῸΣ	{ Ἐπὶ τῆς 1 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Ἐπὶ τῆς 2 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Ἄνωθεν τῆς 1 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Ἄνωθεν τῆς 2 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς
	⊖	⊖	⊖	⊖

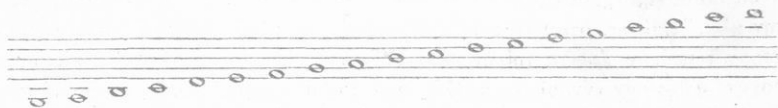
{ Ἐπὶ τῆς 1 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Ἐπὶ τῆς 2 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Κάτωθεν τῆς 1 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	{ Κάτωθεν τῆς 2 ^{ης} βοηθ. γραμμῆς	ΚΑΤΩΘΕΝ ΤΟΥ ΠΕΝΤΑΓΡΑΜΜῸΣ
⊖	⊖	⊖	⊖	

§ 5. Πῶς γράφομεν τὸ φθογγόσημον ⊖ εἰς τὰς βοηθητικὰς γραμμὰς.

Γράφομεν πρῶτον τὰς βοηθητ. γραμμὰς καὶ κατόπιν τὸ φθογγόσημον, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω (σελ. 3 § 3β). Π.χ.

Ἐὰν τὰ ἀνωτέρω φθογγόσημα γράψωμεν κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ χαμηλοτέρου εἰς τὸ ὑψηλότερον, αἱ θέσεις των θὰ εἶνε:

§ 5α. Ἀσκήσεις.

- α'. Πόσα φθογγόσημα διαφόρων θέσεων ἐγράψαμεν ἐν ὄλῳ;
- β'. Ποῦ εἶνε γραμμένο ἕκαστον ἐξ αὐτῶν;
- γ'. Γράψατε φθογγόσημον εἰς τὴν 3ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, εἰς τὴν 1ην βοηθητικὴν γραμμὴν ἄνωθεν τοῦ πενταγράμμου, κάτω ἀπὸ τὴν 1ην βοηθητικὴν γραμμὴν κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3^{ον}

Ὄνόματα τῶν φθόγγων.

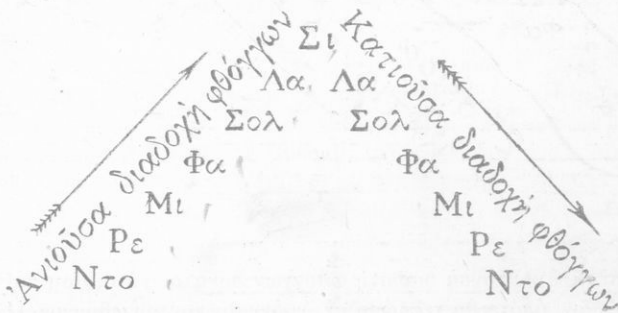
§ 6. Τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων εἶνε τὰ ἐξῆς ἑπτὰ:

Ντο, Ρε, Μι, Φα, Σολ, Λα, Σι.

Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν ὀνομάζει ἓνα φθόγγον.

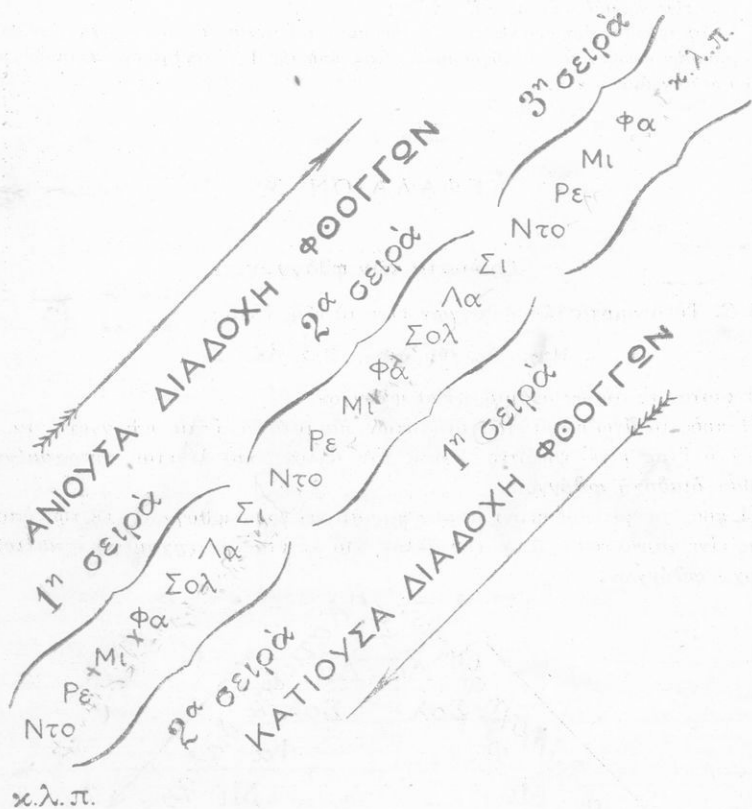
Ἡ πρὸς τὰ ἄνω σειρὰ τῶν ὀνομάτων παριστάνει ἑπτὰ φθόγγους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας εἶνε ψηλότερα¹ ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ λέγεται *ἀνερχομένη* ἢ *ἀνιούσα διαδοχὴ φθόγγων*.

Ἡ πρὸς τὰ κάτω δὲ σειρὰ αὐτῶν παριστάνει ἑπτὰ φθόγγους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας εἶνε χαμηλότερα ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ λέγεται *κατερχομένη* ἢ *κατιούσα διαδοχὴ φθόγγων*.

¹ Περὶ ὕψους ἴδε σελ. 10 § 10.

Τὰ ἑπτὰ ὅμως αὐτὰ ὀνόματα δὲν ἀρκοῦν νὰ ὀνομάσουν ὅλους τοὺς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι εἶνε πολὺ περισσότεροι. Διὰ τοῦτο, ὅταν τελειώσῃ ἡ πρώτη ἀνιούσα διαδοχὴ, σχηματίζομεν δευτέραν τοιαύτην μὲ τὰ ἴδια ὀνόματα, ἔπειτα τρίτην κλπ. Ἐπίσης, ὅταν τελειώσῃ ἡ πρώτη κατιούσα διαδοχὴ, σχηματίζομεν δευτέραν τοιαύτην, ἔπειτα τρίτην κλπ. Λέγοντες λοιπὸν ἀνιούσαν ἢ κατιούσαν διαδοχὴν φθόγγων ἔννοοῦμεν πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω σειρὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἢ μία ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλην, εὐρίσκεται δὲ ἐκάστη ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα τῆς ἄλλης.

Ἡ ἀνιούσα ἢ κατιούσα διαδοχὴ φθόγγων δύναται νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἀπὸ οἰονδήποτε φθόγγου, ὅποτε θὰ τελειώσῃ μὲ ὁμώνυμον τούτου φθόγγου. Π.χ. ἀνιούσα διαδοχὴ, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ μι: μι, φα, σολ, λα, σι, ντο, ρε, μι. Κατιούσα διαδοχὴ, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ λα: λα, σολ, φα, μι, ρε, ντο, σι, λα.

§ 6α. Ἀσκήσεις.

α'. Ἀπαγγείλατε ταχέως ἀνιούσαν καὶ ἔπειτα κατιούσαν διαδοχῆν, ἢ ὅποια ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τούσ φθόγγους ρε, φα, λα, ντο, μι, σολ, σι.

β'. Ποίος φθόγγος εἶναι εἰς τὴν ἀνιούσαν διαδοχῆν ἔπειτα ἀπὸ τὸν φα, ἔπειτα ἀπὸ τὸν σι κλπ ; Ποῖος εἰς τὴν κατιούσαν ἔπειτα ἀπὸ τὸν λα, ντο κλπ. ;

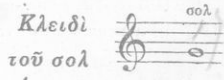
γ'. Ἀπαγγείλατε ταχέως ἀνιούσαν διαδοχῆν ἐκ τριῶν τοιλάχιστον σειρῶν, παραλείποντες ἀνά ἓνα ἐν τῷ μεταξύ φθόγγον (π.χ. ντο, μι, σολ κλπ.), ἀνά δύο φθόγγους (ντο, φα, σι κλπ.), ἀνά τρεῖς (ντο, σολ κλπ.), ἀνά τέσσαρας καὶ πέντε. Ὅμοίως εἰς τὴν κατιούσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4^{ον}

Κλειδί τοῦ σολ.

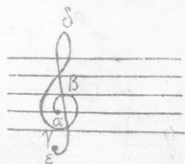
§ 7. Τὰ ὀνόματα τῶν φθογγοσήμων ὀρίζονται ἀπὸ τὸ σημεῖον τὸ

ὁποῖον λέγεται *κλειδί τοῦ σολ* ἢ *γνώμων τοῦ σολ*. Τοῦτο γράφεται εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου πενταγράμμου καὶ ἐπὶ τῆς 2^{ας} αὐτοῦ γραμμῆς¹ καὶ χρῆσιμεύει διὰ τὴν δώση τὸ ὄνομα *σολ* εἰς τὸ φθογγόσημον ποῦ γράφεται εἰς τὴν 2^{αν} γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου.

§ 7α. Πῶς γράφομεν τὸ κλειδί τοῦ σολ.

Τὸ κλειδί τοῦ σολ γράφεται μὲ μίαν κίνησιν τῆς χειρὸς (χωρὶς διακοπὴν). Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σημεῖον α (ἴδε ἔναντι σχῆμα), προχωρεῖ εἰς τὸ β, ὅπου ἐγγίζει τὴν 3^{ην} γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, ἔπειτα εἰς τὸ γ, ὅπου συναντᾷ τὴν 1^{ην} γραμμὴν, κατόπιν ἀνέρχεται εἰς τὸ σημεῖον δ, ὅπου ἐξέρχεται ὀλίγον ἀνωθεν τοῦ πενταγράμμου καὶ τελειώνει εἰς τὸ ε κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου.

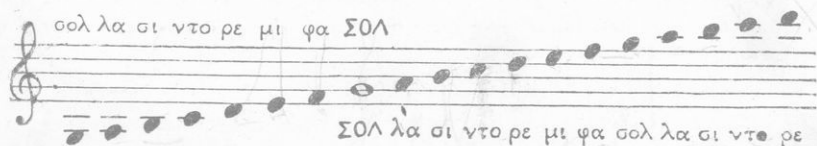
Ὀνομασία φθογγοσήμων.

§ 8. Ἀφοῦ μὲ τὸ κλειδί τοῦ σολ ὀνομάσαμεν *σολ* τὸ φθογγόσημον, τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὴν 2^{αν} γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, εἶνε εὔκολον νὰ μάθωμεν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων φθογγοσήμων ἔχοντες ὑπ' ὄψιν διὰ μὲν τὰ ἄνω τοῦ *σολ* φθογγόσημα τὴν ἀνιούσαν διαδοχῆν φθόγγων, διὰ δὲ τὰ κάτω τοῦ *σολ* τὴν κατιούσαν (σελ. 5 § 6). Ἀφοῦ δηλ. τὸ εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου φθογγόσημον λέγεται *σολ*, τὸ ἀνωθεν αὐτοῦ εἰς τὸ δευτέρον διάμεσον θὰ ὀνομασθῇ *λα*, διότι εἰς τὴν ἀνιούσαν διαδοχῆν φθόγγων μετὰ τὸ *σολ*

¹ Λέγοντες, ὅτι τὸ κλειδί τοῦ σολ γράφεται εἰς τὴν 2^{αν} γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου δὲν ἐννοοῦμεν τὸν χῶρον ποῦ καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ κλειδί, ἀλλὰ τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχίζει. Τὸ σημεῖον τοῦτο εἶνε εἰς τὴν 2^{αν} γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, καὶ ἵνα γίνῃ περισσότερο ἀντιληπτόν σημειώνεται κατ' ἀρχάς μὲ παχεῖαν σιγήν.

ἔρχεται τὸ **λα**, τὸ εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν φθογγόσημον θὰ ὀνομασθῆ **σι** δι' ὅμοιον λόγον κ.ο.κ. Ἀντιθέτως δὲ διὰ τὰ φθογγόσημα τὰ εὐρισκόμενα κάτωθεν τοῦ **σολ**, τὸ ἀμέσως κάτωθεν τοῦ **σολ** εἰς τὸ πρῶτον διάμεσον φθογγόσημον θὰ ὀνομασθῆ **φα**, διότι εἰς τὴν κατιούσαν διαδοχὴν ἔπειτα ἀπὸ τὸ **σολ** ἔρχεται τὸ **φα**, τὸ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν θὰ ὀνομασθῆ **μι** δι' ὅμοιον λόγον κ.ο.κ.

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τοῦ κλειδιοῦ τοῦ **σολ** καὶ τῆς ἀνιούσης καὶ κατιούσης διαδοχῆς φθόγγων ἔχομεν τὰ ἑξῆς ὀνόματα τῶν φθογοσήμων.

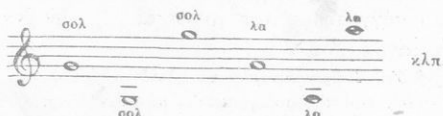

§ 8α. Ἀσκήσεις.

α'. Ποῦ γράφεται τὸ φθογγόσημον **λα**; (ἀπάντησις: εἰς τὴν 2αν βοηθητικὴν γραμμὴν κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου, εἰς τὸ 2ον διάμεσον καὶ εἰς τὴν 1ην βοηθητικὴν γραμμὴν ἄνωθεν τοῦ πενταγράμμου), **σι**, **φα** κλπ. Αἱ ἀπαντήσεις δίδονται ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.

β'. Ποῖον φθογγόσημον γράφεται εἰς τὴν 3ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, ποῖον εἰς τὴν 2αν βοηθητικὴν γραμμὴν κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου κλπ. Ἀπάντησις ταχεῖα.

γ'. Γράψατε ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὑποδείγματος χωριστὰ ὅλα τὰ **σολ**, ὅλα τὰ **λα**, ὅλα τὰ **σι**, κλπ. ὡς ἑξῆς:

δ'. Γράψατε κάτωθεν ἑκάστου φθογοσήμου τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5^{ον}

Ἄξια καὶ σχήματα φθογοσῆμων.

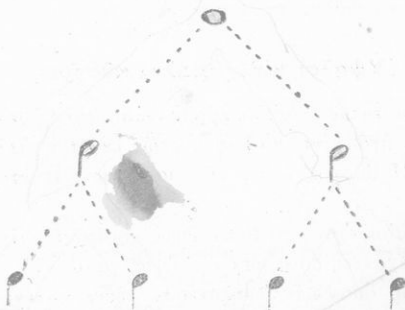
§ 9. Κάθε φθόγγος ἔχει ὠρισμένην διάρκειαν, ἡ ὁποία λέγεται *χρονικὴ ἀξία* ἢ ἀπλῶς *ἀξία* αὐτοῦ.

Ἡ ἀξία τῶν φθόγγων ἄλλοτε εἶνε μικροτέρα καὶ ἄλλοτε μεγαλυτέρα, σημειώνεται δὲ μὲ φθογοσῆμα διαφόρων σχημάτων. Τὰ *σχήματα* τῶν φθογοσῆμων εἶνε:

Τὸ *ὀλόκληρον*: \circ τὸ ὁποῖον παριστάνει τὴν μεγαλυτέραν ἀξίαν.

Τὸ *ἥμισυ* ἢ *δεύτερον*: ρ ἢ ρ τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ $\frac{1}{2}$ τοῦ *ὀλοκλήρου*.

Τὸ *τέταρτον*: ρ ἢ ρ τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ $\frac{1}{2}$ τοῦ *ἡμίσεος* ἢ *δευτέρου* καὶ ἑπομένως τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ *ὀλοκλήρου*.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται, ὅτι *ἀξία* καὶ *σχῆμα* φθογοσῆμου εἶνε ταυτόσημα. Ἄντὶ νὰ εἴπωμεν π.χ. διὰ φθογοσῆμόν τι, ὅτι εἶνε *σχηματος τετάρτου*, λέγομεν, ὅτι εἶνε *ἀξίας τετάρτου*.

Ἀπαγγέλλοντες τὰ φθογοσῆμα, πρέπει πάντοτε νὰ λέγωμεν τὸ ὄνομα καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν. Π.χ. *ρε ὀλόκληρον, σολ ἥμισυ, ντο τέταρτον* κλπ.

Σημ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σχημάτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐν καιρῷ θὰ ἴδωμεν.

§ 9α. Ἀσκήσεις.

α'. Τί εἶνε ἀξία τοῦ φθόγγου;

β'. Πόσα καὶ ποῖα εἶνε τὰ σχήματα τῶν φθογοσῆμων;

γ'. Πόσα ἥμισυ ἔχει τὸ ὀλόκληρον καὶ πόσα τέταρτα;

δ'. Γράψατε; *φα* ὀλόκληρον (1ον διήμερον) *σε* τέταρτον (κάτω ἀπὸ τὴν 1ην γραμμὴν κατωθεν τοῦ πενταγράμμου), *ντο* ἥμισυ (1ον διήμερον), *σολ* ἥμισυ (άνωθεν πενταγρ.) κλπ.

ε'. Ἀπαγγείλατε τὰ ἐπόμενα φθογγόσημα (ὄνομα, σχῆμα).

§ 9β. Ἡ κάθετος γραμμὴ τοῦ ἡμίσεος καὶ τετάρτου γράφεται ἀριστερᾶ¹ καὶ πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ δευτέρου διαμέσου καὶ ἄνω γραφόμενα φθογγόσημα (ἴδε ἐπόμενον παραδ. Α), δεξιὰ δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ δευτέρου διαμέσου καὶ κάτω γραφόμενα φθογγόσημα¹ (ἴδε ἐπόμενον παραδ. Β). Πρέπει δὲ ἡ γραμμὴ αὕτη νὰ εἴνε κάθετος πρὸς τὰς γραμμὰς τοῦ πενταγράμμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6^{ον}

Ἵψηλοι καὶ χαμηλοὶ φθόγγοι.

§ 10. Οἱ φθόγγοι ἐκτὸς τῆς διαφόρου διαρκείας ἔχουν καὶ διαφορετικὸν ἄκουσμα μεταξύ των, ἥτοι εἶνε, καθὼς κοινῶς λέγεται, ἄλλοι ὑψηλότεροι καὶ ἄλλοι χαμηλότεροι. Ἡ ιδιότης αὕτη τῶν φθόγγων λέγεται ὕψος ἢ δξύτης² αὐτῶν.

Οἱ φθόγγοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸ ἴδιον ὕψος γράφονται εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν τοῦ πενταγράμμου, οἱ δὲ ἔχοντες διαφορετικὸν ὕψος γράφονται εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ πενταγράμμου. Καὶ ὅσον μὲν ὑψηλοτέραν θέσιν κατέχουν τὰ φθογγόσημα εἰς τὸ πεντάγραμμον, τόσον ὑψηλοτέρους φθόγγους παριστάνουν, ὅσον δὲ χαμηλοτέραν, τόσον χαμηλοτέρους φθόγγους παριστάνουν. Τὸ φθογγόσημον π. χ. τὸ ὅποιον γράφεται εἰς τὴν 3ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου (σι), παριστάνει φθόγγον ὑψηλότερον τοῦ γραφομένου εἰς τὸ 2ον διάμεσον (λα), διότι γράφεται ὑψηλότερα αὐτοῦ. Ἡ διαδοχὴ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν φθόγγων ἐκ τοῦ χαμηλοτέρου εἰς τὸν ὑψηλότερον εἶναι :

¹ Ἴδε καὶ σελ. 31 § 35α.

² Περὶ τῆς ιδιότητος ταύτης τῶν φθόγγων ἴδε «Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα» σελ. 736 § 297.

§ 10α. "Ασκησις.

Γράψατε τούς ἀνωτέρω φθόγγους με σχήματα ὀλοκλήρου, ἡμίσεος καὶ τετάρτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7^{ον}

Ρυθμός. Μελωδία. Μουσικὴ ἀνάγνωσις.

§ 11. Κάθε μουσικὸν ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς φθόγγους τῆς αὐτῆς ἢ διαφόρου ἀξίας, οἱ ὅποιοι σημειώνονται με φθογγόσημα τοῦ αὐτοῦ ἢ διαφόρου σχήματος.

Τὸ σύνολον τῶν διαφορῶν ἀξιῶν τῶν φθογγόσημων ἐνὸς μουσικοῦ ἔργου λέγεται ῥυθμός.

§ 12. Ἐλέχθη ἐπίσης, ὅτι οἱ φθόγγοι τοῦ μουσικοῦ ἔργου ἔχουν καὶ διάφορον ὕψος (ὀξύτητα), τὸ ὁποῖον σημειώνομεν με φθογγόσημα διαφόρου θέσεως ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου.

Τὸ διάφορον ὕψος (ὀξύτης) τῶν φθόγγων λέγεται μελωδία.

*Ρυθμός καὶ μελωδία*¹ εἶνε τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ μουσικοῦ ἔργου.

§ 13. Ἡ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς ἢ μουσικοῦ ὄργάνου ἐκτέλεσις τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου μουσικοῦ σημείου λέγεται εἰδικώτερον *μουσικὴ ἀνάγνωσις*.

§ 14. *Ρυθμικὴ καὶ μελωδικὴ ἀνάγνωσις.* Πρὸς εὐκολωτέραν ἐκτέλεσιν τῆς μουσικῆς ἀναγνώσεως ἐκτελεῖται διὰ τῆς φωνῆς πρῶτον ἰδιαιτέρως ὁ ῥυθμὸς τοῦ μουσικοῦ ἔργου. Ἡ ἐκτέλεσις αὕτη τοῦ ῥυθμοῦ λέγεται *ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις*. Κατόπι τραγουδεῖται ἡ μελωδία με τὰ ὀνόματα τῶν φθογγόσημων. Ἡ ἐργασία αὕτη λέγεται *μελωδικὴ ἀνάγνωσις* ἢ *σολφῆξ* (Γαλλ. *solfège*) καὶ γίνεται με ῥυθμόν. *Μελωδικὴ ἀνάγνωσις* λοιπὸν ἢ *σολφῆξ* εἶνε ἡ *διὰ τῆς φωνῆς ἀπόδοσις τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας με τὰ ὀνόματα τῶν φθογγόσημων*.

Τὰ μουσικὰ γυμνάσματα λέγονται καὶ *μελωδικαὶ ἀσκήσεις* ἢ καὶ ἁπλῶς *γυμνάσματα* (μελωδικά), ἀναγινώσκονται δὲ πρῶτον ῥυθμικῶς καὶ ἔπειτα μελωδικῶς.

Σημ. Ὅσακις ἐν ἀρχῇ τοῦ γυμνάσματος γράφεται «ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις», θὰ περιοριζώμεθα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μόνον τοῦ ῥυθμοῦ.

§ 14α. Ἐρωτήσεις.

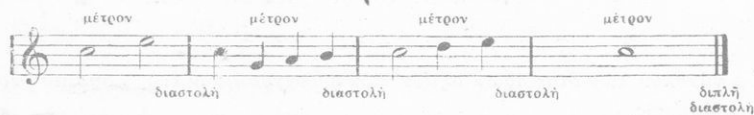
Τί εἶνε ῥυθμός; Τί εἶνε μελωδία; Τί εἶνε μουσικὴ ἀνάγνωσις; Τί λέγεται ῥυθμικὴ καὶ μελωδικὴ ἀνάγνωσις; Τί σημαίνει σολφῆξ;

¹ Περὶ ῥυθμοῦ ἴδε «Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα» σελ. 727, § 285β, σελ. 764 § 336 καὶ σελ. 767 § 340α, περὶ δὲ μελωδίας σελ. 768 § 341.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8^{ον}

Μέτρον¹.

§ 15. Κάθε μουσικὸν ἔργον γράφεται μὲ περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα φθογγόσημα καὶ ἄλλα μουσικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ μάθωμεν κατωτέρω, δὲν εἶνε δὲ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀδιαίρετον, ἀλλὰ διαιρεῖται εἰς μέρη μικρότερα, τὰ ὁποῖα λέγονται **μέτρα**. Τὰ μέτρα χωρίζονται μεταξύ των μὲ γραμμὰς καθέτους, αἱ ὁποῖαι λέγονται **διαστολαί**. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου γράφεται ἡ λεγομένη **τελικὴ διπλῆ διαστολή**, ἧτοι δύο διαστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ δευτέρα εἶνε παχύτερα.

¹ Αναλόγως τῆς ἀξίας τῶν φθογγοσήμων καὶ τῶν ἄλλων μουσικῶν σημεῖων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὸ μέτρον, ἔχομεν διάφορα εἶδη μέτρων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετάσωμεν ἕκαστον ἰδιαιτέρως.

§ 15α. Ἐρωτήσεις.

Τί εἶνε μέτρον; Τί εἶνε διαστολή;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9^{ον}

Μέτρον $\frac{2}{4}$

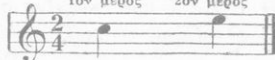
§ 16. Τὸ ἀπλούστερον μέτρον εἶνε τὸ

τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἀπὸ διαίρεσιν τοῦ **ἡμίσεος** εἰς δύο **τέταρτα**.

Τὸ μέτρον αὐτὸ ἔχει **δύο μέρη**, τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ **χρόνοι**. Ἐκαστον ἐκ τῶν μερῶν τούτων ἔχει ἀξίαν ἐνὸς **τετάρτου** καὶ διὰ τοῦτο τὸ μέτρον αὐτὸ λέγεται **μέτρον διμερὲς τετάρτων** ἢ ἀπλῶς **μέτρον δύο τετάρτων**. Σημειώνεται δὲ μὲ τὸ κλάσμα $\frac{2}{4}$ τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητὴς 2 φανερώνει τὸν ἀριθμὸν τῶν μερῶν καὶ ὁ παρανομαστὴς 4, ὅτι κάθε μέρος

Μέτρον διμερὲς τετάρτων
1ον μέρος 2ον μέρος

¹ Περὶ μέτρου ἴδε «Μουσικὴ Ἄγωγή — Συμπλήρωμα» σελ. 765 § 339 καὶ σελ. 767 § 340α.

(χρόνος) έχει αξίαν τετάρτου. Τὸ κλάσμα αὐτὸ γράφεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μουσικοῦ ἔργου μετὰ τὸ κλειδί καὶ φανερώνει, ὅτι κάθε μέτρον αὐτοῦ ἔχει αξίαν δύο τετάρτων.

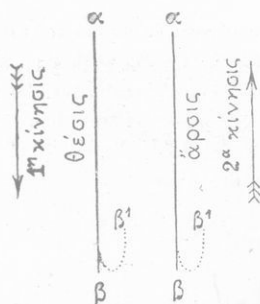
Σημ. 1. Τὸ κλάσμα, τὸ ὁποῖον φανερώνει τὸ περιεχόμενον τοῦ μέτρον λέγεται καὶ *χρόνος* τοῦ μουσικοῦ ἔργου. Εἶδομεν ὁμῶς ἀνωτέρω, ὅτι χρόνος ἐπίσης λέγεται καὶ ἕκαστον ἐκ τῶν μερῶν τοῦ μέτρον. Ἀντὶ νὰ λέγωμεν λοιπόν, ὅτι μουσικόν τι ἔργον ἔχει π.χ. μέτρον $\frac{2}{4}$ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἔχει χρόνον δύο τετάρτων, καὶ ἀντὶ νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἔχει δύο μέρη, λέγομεν ὅτι ἔχει δύο χρόνους.

Α'. Ρυθμικὴ ἀνάγνωσις μέτρον $\frac{2}{4}$

Ρυθμικὴ μορφή τετάρτων.

§ 17. Τὸ μέτρον $\frac{2}{4}$ παρουσιάζεται ὑπὸ διαφόρους ῥυθμικὰς μορφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπλουστερά εἶνε ἡ τῶν τετάρτων, ἧτοι $\frac{2}{4} \text{ J } \text{ J } |$

Τὰ δύο μέρη ἢ χρόνοι τῆς ῥυθμικῆς αὐτῆς μορφῆς ὡς τέταρτα ἔχουν καὶ τὰ δύο τὴν ἰδίαν αξίαν καὶ ἐπομένως ἡ ἐκτέλεσις τῶν πρέπει νὰ διαρκῆ τὸν ἴδιον χρόνον. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν λοιπόν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἰσοχρόνου διαρκείας τῶν μερῶν τούτων, κάμνομεν *δύο καθέτους, ἰσοχρόνους¹ καὶ ἰσομήκεις κινήσεις τῆς δεξιᾶς χειρὸς*, μίαν πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ σημεῖον α εἰς τὸ σημεῖον β, (ἐπόμενον σχῆμα 1), ἡ ὁποία λέγεται *θέσις* (τῆς χειρὸς), καὶ μίαν πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ τὸ σημεῖον β εἰς τὸ α, ἡ ὁποία λέγεται *ἄρσις* (τῆς χειρὸς).

Σχῆμα 1.

Σημ. 2. Αἱ κινήσεις γίνονται με τὸν πήχυν τῆς χειρὸς, ἐνῶ ὁ βραχίον παραμένει κάθετος, ἀποφευγομένης κατὰ τὸ δυνατόν τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἔμπροσ, ὀπίσω καὶ πλαγίως. Οἱ δάκτυλοι, ἐκτὸς τοῦ ἀντιχειρὸς, ἠνωμένοι καὶ κεκαμμένοι ἑλαφρά. Ἡ ἄρσις (τοῦ πήχεος) τῆς χειρὸς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου μέχρι τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπι-

¹ Τὸ ἰσόχρονον τῶν κινήσεων ἐπιτυγχάνομεν ἀσφαλτέστερα κάμνοντες χοῆσιν τοῦ χρόνου μέτρον, περὶ τοῦ ὁποίου ἴδε εἰς Τεῦχος Γ' σελ. 640.

πρέπει ἢ κάθετος τήρησις τοῦ βραχίονος, ἢ δὲ θέσις δὲν πρέπει νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὴν νοητὴν παράλληλον πού πρέπει νὰ σχηματίζῃ ὁ πῆχυς μὲ τὸ ἔδαφος. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ προσέχωμεν, ὅπως τὸ χέρι ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται ὄχι ἀποτόμος καὶ ταχέως, ἀλλ' ἡρέμα καὶ βαθμηδόν, ὅπως τὸ ἐκκρεμές, καὶ νὰ μὴ στέκεται εἰς τὸ σημεῖον β, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκειται διαρκῶς ἐν κινήσει. Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ γίνεται εἰς τὸ σημεῖον β ἡ σημειουμένη μικρὰ καμπύλη, ὅποτε τὸ χέρι φθάνει εἰς τὸ σημεῖον β¹.

Μέχρις ἐπαρκοῦς ἐξασκήσεως τῶν μαθητῶν ἡ ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις πρέπει νὰ γίνεται εἰς κανονικὴν ὀρθίαν στάσιν.

Ἐποὶ γίνουσι κανονικῶς αἱ ἀνωτέρω κινήσεις, ἀπαγγέλλομεν κατ' αὐτὰς τὰ δύο μέρη τοῦ μέτρου εἰς **ἓνα φθόγγον τοῦ ἰδίου πάντοτε ὕψους**, δίδοντες καὶ εἰς τὰ δύο, ὡς ὄνομα τὴν ἰδίαν συλλαβὴν (συνήθως λα). Ἡ ἀπαγγελία αὕτη γίνεται οὕτως ὥστε ἡ ἐκφώνησις τοῦ 1ου μέρους (πρώτου φθόγγου) νὰ διαρκέσῃ ἀκριβῶς ὅσον χρόνον χρειάζομεθα νὰ καταβιβάσωμεν τὸ χέρι ἀπὸ τὸ σημεῖον α εἰς τὸ β¹, ἢ δὲ ἐκφώνησις τοῦ 2ου μέρους (δευτέρου φθόγγου) νὰ διαρκέσῃ, ὅσον θὰ χρειασθῇ νὰ ὑψώσωμεν τὸ χέρι ἀπὸ τὸ β¹ εἰς τὸ α.

Ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς μέρος τοῦ μέτρου.

§ 18. Δὲν ἀπαγγέλλομεν ὅμως καὶ τὰ δύο μέρη τοῦ μέτρου μὲ τὴν ἰδίαν δύναμιν φωνῆς, ἀλλὰ τὸν φθόγγον τοῦ 1ου μέρους ἐκτελοῦμεν δυνατώτερα ἀπὸ τὸν τοῦ 2ου μέρους. Τὸ οὕτω περισσότερον τονιζόμενον 1ον μέρος τοῦ μέτρου λέγεται **ἰσχυρὸν**, τὸ δὲ 2ον μέρος **ἀσθενές**. Ἡ μεγαλυτέρα αὕτη ἔντασις, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦμεν τὸ ἰσχυρὸν μέρος, λέγεται **μετρικὸς τονισμὸς**.¹

Σημ. Ὁ μετρικὸς τονισμὸς σημειώνεται ἐνίοτε διὰ τοῦ τόνου: †

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς αὐτῆς ῥυθμικῆς μορφῆς (σελ. 13 § 17) δίδεται τὸ παράγγελμα «ἐκτέλεσατε (ἢ κάμετε) τέταρτα εἰς μέτρον διμερὲς τετάρτων». Ἡ ῥυθμικὴ αὕτη μορφή ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις. Κάθε δύο μέτρα γίνεται **ἀναπνοή**, ἡ ὁποία γράφεται μὲ τὸ σημεῖον †. Τὴν τελευταίαν δὲ στιγμὴν πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ἀσκήσις γίνεται ἀναπνοή, ἡ ἀποία δὲν σημειώνεται. Π.χ.

$\frac{2}{4}$ 				κ.λ.π
ἰσχυρὸν θέσις λα	ἀσθενές θέσις λα	ἰσχυρὸν θέσις λα	ἀσθενές θέσις λα	

§ 18α. Ἐπίσης πρὶν ἀπὸ τὸ πρῶτον μέτρον τῆς ἀσκήσεως ἐκτελοῦμεν πάντοτε τὸ **κενὸν μέτρον**, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος κατωτέρω εἰς σελ. 45 § 4α.

¹ Ἴδε καὶ «Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα» σελ. 768 Σημ.

Ρυθμική ανάγνωσης γυμνασμάτων με τέταρτα.

§ 19. Την ανωτέρω ρυθμικήν μορφήν εφαρμόζομεν ἐπὶ τῶν ἐπομένων γυμνασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀντικαθιστῶμεν τὴν συλλαβὴν *λα* τῶν δύο φθόγγων (μερῶν ἢ χρόνων) αὐτῆς μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν φθογοσήμεων, τὰ ὁποῖα ὁμως *ἐκφωνοῦμεν ὄλα εἰς φθόγγον τοῦ ἰδίου ὕψους.*

Πρὸ τῆς ρυθμικῆς ἀναγνώσεως τῶν γυμνασμάτων γίνεται πρῶτον ἐξάσκησις εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ ταχεῖαν ἀπαγγελίαν τῶν φθογοσήμεων χωρὶς ὄρθμῳν.

Ρυθμική ἀνάγνωσης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 1

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 2

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 3

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 4

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 5

Β'. Μελωδική ἀνάγνωσης μέτρου $\frac{2}{4}$

§ 20. Ἐλέχθη, ὅτι τὰ μουσικὰ ἔργα ἐκτὸς τοῦ ὄρθμου ἔχουν καὶ μελωδίαν, τὴν ὁποίαν ἐπίσης πρέπει νὰ ἐκτελέσωμεν.

§ 20α. Ἡ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 6 μελωδικὴ ἄσκησις περιέχει τοὺς φθόγγους

σολ *λα*

ἐκ τῶν ὁποίων ὁ *λα* εἶγε ὑψηλότερος τοῦ *σολ*.

Ἐκτελοῦμεν πρῶτον πολλάκις τοὺς φθόγγους τούτους εἰς τὸ κανονικὸν ὕψος των, δηλ. τοὺς **τραγουδοῦμεν**, χωρὶς ῥυθμὸν, ἵνα ἐπιτύχωμεν τὴν καλύτεραν αὐτῶν ἐκτέλεσιν. Ἡ προάσκησις αὕτη γίνεται προτασσομένου τοῦ **σολ** καὶ ἀκολουθοῦντος τοῦ **λα** (σολ - λα) ἢ προτασσομένου τοῦ **λα** καὶ ἀκολουθοῦντος τοῦ **σολ** (λα - σολ). Κάμνομεν κατόπιν ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γυμνασματος κατὰ τὰ γνωστά, καὶ ἔπειτα μαζὶ μὲ τὴν ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν ἐκτελοῦμεν τοὺς φθόγγους εἰς τὸ κανονικὸν των ὕψος, **κάμνομεν δηλ. μελωδικὴν ἀνάγνωσιν**. Καὶ εἰς τὴν μελωδικὴν ἀνάγνωσιν κάμνομεν πρῶτον τὸ κενὸν μέτρον (σελ. 14 § 18α).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
6

§ 20β. Εἰς τὸ ἐπόμενο γύμνασμα περιέχονται οἱ φθόγγοι **σι ντο**

ἐκ τῶν ὁποίων ὁ **ντο** εἶνε ὑψηλότερος τοῦ **σι**. Ἐργαζόμεθα καὶ ἐδῶ, ὅπως ἀνωτέρω. Τραγουδοῦμεν πρῶτον πολλάκις χωρὶς ῥυθμὸν τοὺς φθόγγους

(λα - σι - ντο, ντο - σι - λα), καὶ ἔπειτα παραλείποντες τὸν **λα**

τραγουδοῦμεν μόνον τοὺς δύο νέους φθόγγους **σι, ντο** (σι - ντο, ντο - σι).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
7

Ρυθμικὴ μορφή ἡμίσεων.

§ 21. Τὰ δύο μέρη (τέταρτα) τοῦ μέτρον $\frac{2}{4}$ δύνανται νὰ συγχωνευθοῦν εἰς ἓν ἡμισυ, ὁπότε τὸ μέτρον παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν: $\frac{2}{4}$ ἤτοι ἡμίση εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$. Κάθε ἡμισυ διαρεῖ δύο κινήσεις, μίαν θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν. Μὲ τὸ παράγγελμα «κάμετε ἡμίση εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$ », οἱ μαθηταὶ ἐκτελοῦν πολλάκις τὴν ῥυθμικὴν μορφήν ταύτην συμφώνως πρὸς τὰ λεχθέντα διὰ τὴν ῥυθμικὴν μορφήν τετάρτων.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
8

Κατόπιν κάμνομεν ἐν συνεχείᾳ τὴν ῥυθμικὴν μορφήν «ἐν μέτρον τέταρτα καὶ ἐν ἡμίση» δηλ. $\frac{2}{4}$ $\overset{1}{\downarrow}$ $\overset{2}{\downarrow}$ | $\overset{1}{\downarrow}$ $\overset{2}{\downarrow}$ | καὶ ἀντιθέτως «ἐν μέτρον ἡμίση καὶ ἐν τέταρτα» ἦτοι $\overset{1}{\downarrow}$ $\overset{2}{\downarrow}$ | $\overset{1}{\downarrow}$ $\overset{2}{\downarrow}$ | Ἡ πρώτη ἐκ τῶν ῥυθμικῶν τούτων μορφῶν ἐκτελεῖται μετὰ τὸ παράγγελμα «ἐκτελέσατε ἐν μέτρον τέταρτα καὶ ἐν ἡμίση εἰς $\frac{2}{4}$ » καὶ ἡ δευτέρα «ἐν μέτρον ἡμίση καὶ ἐν τέταρτα εἰς $\frac{2}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
9

§ 21α. Οἱ φθόγγοι Ὁ φθόγγος **φα** εἶνε ὑψηλότερος τοῦ **μι**.

Τραγουδοῦμεν πολλάκις τοὺς φθόγγους χωρὶς ῥυθμὸν (σολ-φα-μι, μι-φα-σολ) καὶ ἔπειτα, παραλείποντες τὸν **σολ**, τραγουδοῦμεν μόνον τοὺς δύο νέους φθόγγους **φα-μι** (φα-μι, μι-φα).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
10

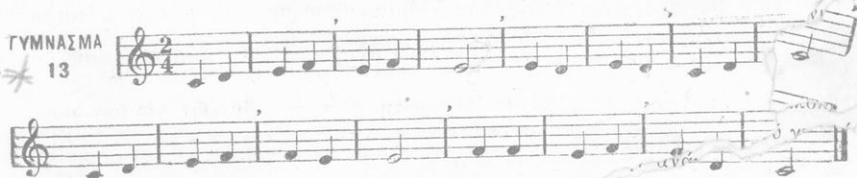
§ 21β. Οἱ φθόγγοι Ὁ φθόγγος **ρε** εἶνε ὑψηλότερος τοῦ **ντο**.

Τραγουδοῦμεν τοὺς φθόγγους (μι-ρε-ντο, ντο-ρε-μι) καὶ ἔπειτα, χωρὶς τὸν **μι**, τοὺς **ρε-ντο** (ρε-ντο, ντο-ρε).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
11

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
12

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
13

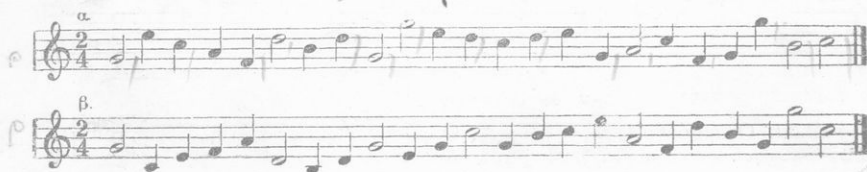

§ 21γ. Ἀσκήσεις.

α'. Ποίας ῥυθμικᾶς μορφᾶς ἐπαθομεν μέχρι τοῦδε ;

β'. Ποίους φθόγγους ἐτραγουδήσαμεν ;

γ'. Χωρίσατε εἰς μέτρα $\frac{1}{2}$ τὰ κάτωθι γυμνάσματα, θέσατε τοὺς μετρικοὺς τονισμοὺς, τὰς ἀναπνοὰς ἀνά δύο μέτρα, κατόπιν δὲ ἐκτελέσατε αὐτὰ ῥυθμικῶς μόνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10^{ον}

Κλίμαξ.

§ 22. Μέχρι τοῦδε ἐτραγουδήσαμεν τοὺς ὀκτὼ φθόγγους σολ, λα, σι, ντο (ντο εἰς τὸ 3ον διάμεσον) φα, μι, ρε, ντο (ντο εἰς τὴν 1ην βοήθητ. γραμ. κάτωθεν τοῦ πενταγρ.). Ἐὰν τοὺς ὀκτὼ τούτους φθόγγους θέσωμεν κατὰ σειρὰν ὕψους, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν χαμηλότερον, ἔχομεν τὴν ἀνερχομένην ἢ ἀνιούσαν διαδοχὴν ὀκτὼ συνεχῶν φθόγγων, ἀρχίζοντες δὲ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου φθόγγου καὶ προχωροῦντες εἰς τὸν χαμηλότερον, ἔχομεν τὴν κατερχομένην ἢ κατιούσαν διαδοχὴν τῶν αὐτῶν ὀκτὼ συνεχῶν φθόγγων. Ἡ ἀνιούσα ἢ κατιούσα διαδοχὴ ὀκτὼ συνεχῶν φθόγγων λέγεται κλίμαξ.

§ 22α. Οἱ ὀκτὼ φθόγγοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κλίμακα, λέγονται βαθμίδες τῆς κλίμακος.

Κλίμαξ ἀνιούσα [καὶ κατιούσα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
14

Ἡ κλίμαξ αὕτη, ἐπειδὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγον ντο, λέγεται κλίμαξ τοῦ Ντο.

Τόνοι, ήμιτόνια. Μείζων κλίμαξ.

§ 23. Μεταξύ των 8 φθόγγων τῆς ἄνω κλίμακος σχηματίζονται 7 φωνητικά ἀποστάσεις. Αὗται δὲν εἶναι ἴσαι ὑπὸ ἔποψιν ὕψους, ἀλλὰ ὁ μεγαλύτεραι καὶ ἴσαι μεταξύ των, **ντο-ρε, ρε-μι, φα-σολ, σολ-λα, λα-σι**, καὶ δύο μικρότεραι, ἐπίσης ἴσαι μεταξύ των, αἱ **μι-φα, σι-ντο**. Αἱ μεγαλύτεραι ἀποστάσεις λέγονται **τόνοι**, αἱ δὲ μικρότεραι **ήμιτόνια**. Τὸ ήμιτόνιον εἶνε τὸ $\frac{1}{2}$ τοῦ τόνου.

Σημ. Ὁ τόνος σημειώνεται μέ: 1 τ. τὸ δὲ ήμιτόνιον μέ: $\frac{1}{2}$ τ.

1 2 3 4 5 6 7 8 8 7 6 5 4 3 2 1

Καθὼς βλέπομεν, εἰς τὴν ἄνωτέρω κλίμακα ἔχομεν ἀνιούσαν διαδοχὴν ὁκτὼ συνεχῶν φθόγγων κατὰ δύο τόνους, ήμιτόνιον, τρεῖς τόνους, ήμιτόνιον, ἢ ἀντιστροφὸν αὐτῆς κατιούσαν διαδοχὴν καθ' ήμιτόνιον, τρεῖς τόνους, ήμιτόνιον, δύο τόνους. Ἡ τοιαύτη διαδοχὴ λέγεται **μείζων κλίμαξ**. Ἡ ἄνωτέρω λοιπὸν κλίμαξ τοῦ **Ντο** εἶναι **μείζων κλίμαξ τοῦ Ντο**.

(Τὸ ἔναντι σχῆμα παριστάνει τὴν μείζονα κλίμακα Ντο, καὶ διακρίνομεν εἰς τοῦτο τὴν σχέσιν μεταξύ τόνων καὶ ήμιτονίων).

Σημ. Ἡ μείζων κλίμαξ λέγεται καὶ **διατονική**. Τὸν λόγον τοῦτου ἴδε εἰς σελ. 119 § 85γ.

§ 23α. Οἱ ἄνω ὁκτὼ φθόγγοι τῆς κλίμακος τοῦ **Ντο** τραγουδοῦνται καὶ εἰς ὑψηλότερας καὶ χαμηλοτέρας θέσεις. Π.χ. οἱ φθόγγοι

8 ^η βαθμῖς	ήμιτόνιον	ντο
7 ^η »	τόνος	σι
6 ^η »	τόνος	λα
5 ^η »	τόνος	σολ
4 ^η »	ήμιτόνιον	φα
3 ^η »	τόνος	μι
2 ^α »	τόνος	ρε
1 ^η »	τόνος	ντο

Τραγουδοῦμεν πρῶτον αὐτοὺς ἄνευ ὀρθμοῦ (ντο - ρε - μι - φα, φα - μι - ρε - ντο).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
15

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
16 *MP*

§ 23β. Ὁ φθόγγος *σι* κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
17

§ 23γ. Οἱ φθόγγοι *λα, σολ* κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
18 *MP*

§ 23δ. Ἐρωτήσεις.

α'. Τί εἶναι κλίμαξ;

β'. Τί εἶνε τόνος, πόσους τόνους ἔχει ἡ μείζων κλίμαξ *Ντο* καὶ μεταξύ ποίων βαθμίδων;

γ'. Τί εἶνε ἡμιτόνιον, πόσα ἡμιτόνια ἔχει ἡ μείζων κλίμαξ καὶ μεταξύ ποίων βαθμίδων;

δ'. Ποίους νέους φθόγγους ἐτραγουδήσαμεν ἀνωτέρω;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11^{ον}

Βαθμίδες συνεχεῖς καὶ ἀφραστῶσαι.

§ 24. Ὅταν μεταξύ δύο ἢ περισσοτέρων βαθμίδων δὲν μεσολαβῇ θέσις δι' ἄλλα φθογγόσημα διαφόρου ὕψους, αἱ βαθμίδες αὐταὶ λέγονται *συνεχεῖς*. Π. χ.

Όταν δὲ μεταξύ δύο ἢ περισσοτέρων βαθμίδων μεσολαβῆ θέσις δι' ἄλλα φθογγόσημα διαφόρου ὕψους, αἱ βαθμίδες αὗται λέγονται **ἀφροστώσαι**. Π. χ.

Εἰς τὸ ἄνω παράδειγμα α αἱ ἀφροστώσαι βαθμίδες εἶνε ντο - μι, εἰς τὸ β αἱ ρε - φα - λα καὶ εἰς τὸ γ ζαῖ ντο - σολ - μι - ντο. Τὰ μαῦρα φθογγόσημα εἶνε τὰ μεσολαβοῦντα μεταξύ τῶν ἀφροστωσῶν βαθμίδων.

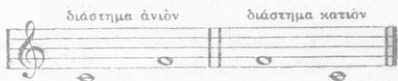
§ 24a. **Ἄσκησις.**

Γράψατε 10 φθογγόσημα συνεχῆ καὶ 10 ἀφροστώτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12^{ον}

Διάστημα.

§ 25. Ἡ ἀπόστασις ἐνὸς φθόγγου μέχρις ἐνὸς ἄλλου, ὑψηλοτέρου ἢ χαμηλοτέρου, λέγεται **διάστημα**. Π. χ. ντο - φα. Τὸ διάστημα λοιπὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φθόγγους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας εἶνε ὑψηλότερος τοῦ ἄλλου. Ὅταν ἐκ τῶν δύο φθόγγων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ διάστημα, ὁ πρῶτος εἶνε χαμηλότερος τοῦ δευτέρου, τὸ διάστημα λέγεται **ἀνιόν**, ὅταν δὲ ὁ πρῶτος φθόγγος εἶνε ὑψηλότερος τοῦ δευτέρου, τὸ διάστημα λέγεται **κατιόν**.

§ 25a. **Ἄσκησις.**

Γράψατε 10 ἀνιόντα καὶ 10 κατιόντα διαστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13^{ον}

Διάστημα δευτέρας.

§ 26. Ἡ ἀπόστασις μεταξύ δύο συνεχῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος, π. χ. ντο - ρε, λέγεται **διάστημα δευτέρας** ἢ ἀπλῶς **δευτέρα**.

Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα ὑπάρχουν 7 δευτέρας. Ἐκ τούτων ἄλλαι περιέχουν

ένα τόνον και λέγονται **μεγάλοι**, ἄλλαι δὲ περιέχουν ἓν ἡμιτόνιον και λέγονται **μικροί**. Αἱ μεγάλοι δεύτεροι εἶναι 5 και εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 1ης - 2ας (ντο - ρε), 2ας - 3ης (ρε - μι), 4ης - 5ης (φα - σολ), 5ης - 6ης (σολ - λα), 6ης - 7ης (λα - σι), αἱ δὲ μικροί εἶνε 2 και εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 3ης - 4ης (μι - φα), 7ης - 8ης (σι - ντο).

Ἡ ὡς ἄνω ἐξέτασις τῶν διαστημάτων λέγεται **θεωρητικὴ ἐξέτασις** τῶν διαστημάτων.¹

Αἱ δεύτεροι εἶνε **ἀνιοῦσαι** (ὅταν ὁ πρῶτος φθόγγος εἶνε χαμηλότερος τοῦ δευτέρου) και **κατιοῦσαι** (ὅταν ὁ πρῶτος φθόγγος εἶναι ὑψηλότερος τοῦ δευτέρου).

Αἱ δεύτεροι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 19

μεγάλη	μεγ.	μικρὰ	μεγ.	μεγ.	μεγ.	μικρὰ
1 - 2	2 - 3	3 - 4	4 - 5	5 - 6	6 - 7	7 - 8

Μουσική σημειογραφία για το Γυμνάσιο 19. Το κείμενο πάνω από τη μελωδία ορίζει τα διαστήματα: 1-2 (μεγάλη), 2-3 (μεγ.), 3-4 (μικρὰ), 4-5 (μεγ.), 5-6 (μεγ.), 6-7 (μεγ.), 7-8 (μικρὰ). Η μελωδία ξεκινάει με τον τόνο ντο (1η βαθμίδα) και ακολουθεί: ρε (2η), μι (3η), φα (4η), σολ (5η), λα (6η), σι (7η), ντο (8η). Κάτω από τη μελωδία, οι διαστήματα 1-2, 2-3, 4-5, 5-6, 6-7 χαρακτηρίζονται ως 'τόνος' (μεγάλο διάστημα), ενώ τα 3-4 και 7-8 χαρακτηρίζονται ως 'ἡμιτόνιον' (μικρό διάστημα).

Σημ. Τὰ μέχρι τοῦδε γυμνάσματα περιέχουν δεύτερας.

Διάφορα γυμνάσματα δευτέρας.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
20

Μουσική σημειογραφία για το Γυμνάσιο 20. Το κείμενο πάνω από τη μελωδία ορίζει τα διαστήματα: 1-2 (μεγάλη), 2-3 (μεγ.), 3-4 (μικρὰ), 4-5 (μεγ.), 5-6 (μεγ.), 6-7 (μεγ.), 7-8 (μικρὰ). Η μελωδία ξεκινάει με τον τόνο ντο (1η βαθμίδα) και ακολουθεί: ρε (2η), μι (3η), φα (4η), σολ (5η), λα (6η), σι (7η), ντο (8η). Κάτω από τη μελωδία, οι διαστήματα 1-2, 2-3, 4-5, 5-6, 6-7 χαρακτηρίζονται ως 'τόνος' (μεγάλο διάστημα), ενώ τα 3-4 και 7-8 χαρακτηρίζονται ως 'ἡμιτόνιον' (μικρό διάστημα).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
21

Μουσική σημειογραφία για το Γυμνάσιο 21. Το κείμενο πάνω από τη μελωδία ορίζει τα διαστήματα: 1-2 (μεγάλη), 2-3 (μεγ.), 3-4 (μικρὰ), 4-5 (μεγ.), 5-6 (μεγ.), 6-7 (μεγ.), 7-8 (μικρὰ). Η μελωδία ξεκινάει με τον τόνο ντο (1η βαθμίδα) και ακολουθεί: ρε (2η), μι (3η), φα (4η), σολ (5η), λα (6η), σι (7η), ντο (8η). Κάτω από τη μελωδία, οι διαστήματα 1-2, 2-3, 4-5, 5-6, 6-7 χαρακτηρίζονται ως 'τόνος' (μεγάλο διάστημα), ενώ τα 3-4 και 7-8 χαρακτηρίζονται ως 'ἡμιτόνιον' (μικρό διάστημα).

¹ Ἡ θεωρητικὴ ἐξέτασις τῶν διαστημάτων δευτέρας δύναται νὰ ἀναβληθῇ και νὰ γίνῃ ἀνεπὶ τῆς ἐξέτασις τῶν τῶν κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ διδάσκοντος κατάλληλον χρόνον.

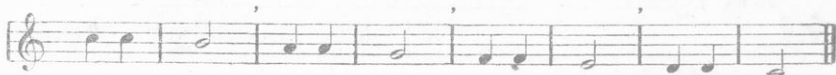
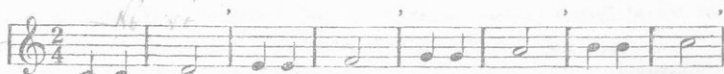
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
22

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
23

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
24

Σημ. Χάρην συντομίας τὸ διάστημα σημειώνεται καὶ ἀριθμητικῶς. Π.χ ἡ δευτέρα σημειώνεται : 2σ.

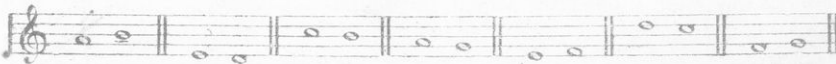
§ 26α. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

μι φα : 51. 204

α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα 2ας. Εἰς τοῦτο οἱ μαθηταὶ ἀπαντοῦν ἐπὶ τῶν ἑξῆς: 1) τί λέγεται διάστημα δευτέρας, 2) πόσοι καὶ ποια εἶνε αἱ δεύτεραι, 3) εἰς τί διαίρουνται αἱ δεύτεραι καὶ πόσους τόνους κατ' ἡμίτονον περιέχει ἕκαστον εἶδος, 4) μεταξὺ ποίων βαθμίδων τῆς κλίμακος εὐρίσκονται αἱ μεγάλαὶ ἢ μικραὶ δεύτεραι.

β'. Γράψατε τὸ εἶδος (ἀνιούσα ἢ κατιούσα, μεγάλη ἢ μικρά) τῶν ἑξῆς διαστημάτων δευτέρας.

Β'. Ὡδικοί καὶ ἀκουστικοί.

α'. Τραγουδοῦνται ἐπανειλημμένως τὰ διαστήματα 2ας κατ' ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν σειρὰν, ὅπως εἰς τὸ γύμνασμα 19 (σελ. 22) μέχρι τελείας ἐκμάθησως ὑπὸ τὴν ἔποψιν τονικῆς ἀκριβείας.

β'. Γίνεται συζή ἐξάσκησης τῶν μαθητῶν πρὸς εὐρεσίαν διαστημάτων 2ας ἀνιούσης ἢ κατιούσης διδομένου ἑνὸς φθόγγου. Ὁ διδάσκων τραγουδεῖ ἢ παίζει εἰς τὸ ὄργανον ἕνα φθόγγον π.χ. μι καὶ προκαλεῖ νὰ εὕρουν καὶ τραγουδήσουν οἱ μαθηταὶ δευτέραν κατιούσαν (ρε) ἢ δευτέραν ἀνιούσαν (φα). Ἡ ἀσκησης αὕτη, σπουδαιότητὴ διὰ τὴν μόρφωσιν μουσικῆς ἀκοῆς, γίνεται κατ' ἀρχάς ἀργὰ καὶ ὁμαδικῶς, βαθμηδὸν ὅμως πρέπει νὰ φθάσῃ εἰς σημεῖον ὥστε ὄχι μόνον τὸ σύνολον τῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος μαθητὴς νὰ εὐρίσκη ἀσφαλῶς καὶ ταχέως κάθε διάστημα 2ας.

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων 2ας. Ὁ διδάσκων ζητεῖ νὰ εὕρουν οἱ μαθηταὶ τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων διαστήματος 2ας, τὸ ὅποιον ἐπαίξεν εἰς τὸ ὄργανον ἢ ἐτραγουδῆσε μὲ τὸ φωνῆεν α, ὀρίζων τὸν πρῶτον φθόγγον.

δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις. Περὶ ταύτης ἴδε Τευχ. Γ' σελ. 694.

Ἐπανάληψις.

§ 27. Δύο σιγμαί, μία ἄνωθεν καὶ μία κάτωθεν τῆς τρίτης γραμμῆς τοῦ πενταγράμμου πρὸ τῆς τελικῆς διπλῆς διαστολῆς, ἦτοι τὸ σημεῖον λέγεται **ἐπανάληψις**. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μουσικοῦ ἔργου, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν ἐπανάληψιν, ἐπανερχόμεθα ἄνευ διακοπῆς, εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκτελοῦμεν διὰ δευτέραν φορὰν τὸ ἔργον μέχρι τέλους¹.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
25

Πῶς ἐκτελοῦμεν γύμνασμα μὲ ποίημα.

§ 28. Ὅταν τὰ γυμνάσματα, ὅπως τὰ δύο ἐπόμενα, ἔχουν καὶ ποίημα, λέγονται **ᾠσματα** ἢ **τραγούδια**.

Διὰ τὴν ἐπιτύχωμεν τὴν καλυτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ ᾠσματος, ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς:

α) κάμνομεν μελωδικὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ.

β) ἀπαγγέλλομεν τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος ὀρθοῦς μόνον, ἀντικαθίστωντες τὰ δνόματα τῶν φθογοσῆμων μὲ τὰς εἰς αὐτὰ ἀντιστοιχοῦσας συλλαβὰς τοῦ ποιήματος καὶ

γ) κάμνομεν μελωδικὴν ἀνάγνωσιν τραγουδοῦντες τὸ ποίημα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ

26

Τί - ὦ - ραῖ - α - κά - θ' αὐ - νῆ! - χαί - ρε - τ' οὐ - ρα - νός καὶ γῆ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ

27

Δυὸ χα - ροῦ - με - να που - λιὰ χτί - σαν ὀ - μορ - φη φω - λιὰ.

¹ Περὶ ἐπανάληψις ἴδε ἐκτενῶς ἐν Τεύχ. I' σελ. 655.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 14^{ov}

Βοκαλισμός.¹

§ 29. Ἐμάθομεν, ὅτι εἰς τὴν μελέτην τῶν γυμνασμάτων γίνεται πρῶτον ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις καὶ ἔπειτα μελωδική (solfège). Διὰ τὴν καλλιέργειαν ὅμως τῆς φωνῆς εἶνε ὠφέλιμον νὰ τραγουδοῦμεν μετὰ τὴν μελωδικὴν ἀνάγνωσιν γυμνάσματα μὲ ἐν οἰονδήποτε φωνῆν, ὁπότε φυσικὰ δὲν θὰ μεταχειρίζομεθα τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων. Κατ' ἀρχὰς γίνεται χρῆσις τοῦ φωνήεντος α.

Τὸ νὰ τραγουδοῦμεν μὲ τὰ φωνήεντα λέγεται εἰς τὴν μουσικὴν **βοκαλιζέ**, ἢ δὲ πρᾶξις αὕτη τοῦ ἄδειν διὰ φωνηέντων λέγεται **βοκαλισμός**. Οἱ ὄροι οὔτοι ἐλήφθησαν ἐν τῶν Γαλλ. *vocaliser, vocalisation*.

Εἰς τὴν ἀσκήσιν αὕτην πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν:

α) ὅτι ὁ βοκαλισμὸς γίνεται μετὰ τὴν τελείαν ῥυθμικὴν καὶ μελωδικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γυμνάσματος.

β) νὰ προσέχωμεν εἰς τὸ κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ α κανονικὸν ἀνοιγμα τοῦ στόματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶνε περίπου ὅσον τὸ πάχος τοῦ ἀντίχειρος.

γ) νὰ μεταβαίνομεν ἀπὸ τὸν ἓνα φθόγγον εἰς τὸν ἄλλον **συνεχῶς**,² ἀλλὰ **χωρὶς νὰ σύρωμεν τὴν φωνήν**.

Ἀργότερα ὁ βοκαλισμὸς γίνεται καὶ διὰ τῶν φωνηέντων ε, ι, ο, ου,³ προτιμωμένου τοῦ φωνηέντος ο. Ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα λαμβάνεται φροντίς διὰ τὸ κανονικὸν ἀνοιγμα τοῦ στόματος εἰς ἕκαστον φωνῆν συμφώνως πρὸς τοὺς στοιχειώδεις κανόνας τῆς μονωδίας.

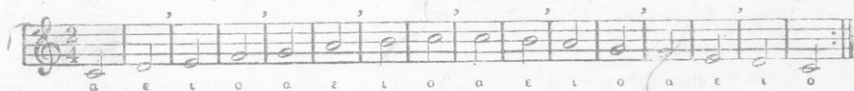
Κατὰ τὸν βοκαλισμὸν οἱ μαθηταὶ τραγουδοῦν ῥυθμικῶς τὸ γύμνασμα, ἀλλὰ δὲν κἀμνον τὰς κινήσεις τοῦ μέτρου, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὴν ὀδικὴν ὀμάδα.

§ 29α. Ἀσκήσεις.

Νὰ ἐκτελεσθοῦν διὰ βοκαλισμοῦ ἀργὰ καὶ ὄχι δυνατὰ

Α'. ἢ κλίμαξ δι' ἐναλλαγῆς τῶν φωνηέντων κατὰ τοὺς τρεῖς κάτωθι τρόπους:

1. Εἰς ἕκτασιν 8 φθόγγων⁴ διὰ τῶν φωνηέντων α, ε, ι, ο.

¹ Περισσότερα περὶ βοκαλισμοῦ ὡς καὶ σειρὰν σχετικῶν ἀσκήσεων ἴδε εἰς Τευχ. 1°. σελ. 675 § 268.

² *Συνεχῶς* σημαίνει νὰ μὴ διακόπτομεν τὴν φωνήν ἀπὸ φθόγγου εἰς φθόγγον, σημειώνεται δὲ μὲ τὴν *σύνδεσιν προσωδίας*, περὶ ἧς ἴδε εἰς σελ. 29 § 33.

³ Ἡ δίφθογγος ου θεωρεῖται μουσικὸν φωνῆν.

⁴ Ἐκτασις 8 φθόγγων=ὀγδόη (ἴδε σελ. 105 § 72).

2. Εἰς ἑκτασίην 9 φθόγγων¹ διὰ τῶν φωνηέντων α, ε, ι, ο.

3. Εἰς ἑκτασίην 10 φθόγγων² διὰ τῶν φωνηέντων α, ε, ι.

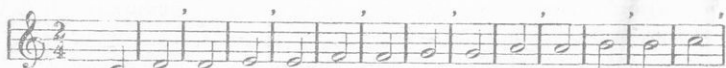

Αἱ ἄνω ἀσκήσεις βοκαλισμοῦ ἐκτελοῦνται εἰς ἑκάστον μάθημα. Ὁ διδάσκων ἐκλέγει ἐκ τούτων τὴν κατάλληλον ἀναλόγως τῆς φωνητικῆς ἐκτάσεως τῶν μαθητῶν.

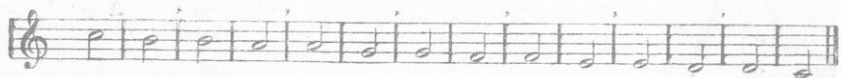
Β'. αἱ δευτέραι ὡς ἑξῆς :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ

28

α — α — α — α — α — κλπ.
 ε — ε — κλπ.
 ι — ι — κλπ.
 ο — ο — κλπ.
 ου — ου — κλπ.

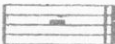
Γ'. Τὰ γυμνάσματα 914—915 (Τευχ. Γ', σελ. 677).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15^{ον}

Παῦσις ἡμίσεος.

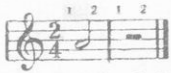
§ 30. Πολλάκις μεταξὺ τῶν φθόγγων τοῦ μουσικοῦ ἔργου γίνονται διακοπαὶ μικραὶ ἢ μεγάλαι. Αἱ διακοπαὶ αὗται παριστάνονται μὲ σημεῖα, τὰ ὁποῖα λέγονται *παύσεις*.

Κάθε σχῆμα φθογοσώμιον ἔχει καὶ τὴν ἀντίστοιχον παῦσιν, ἣ ὁποῖα ἔχει ἀξίαν ἴσην μὲ τὴν ἀξίαν τοῦ φθογοσώμιου τούτου.

Σημεῖον τῆς παύσεως τοῦ ἡμίσεος εἶνε τὸ δηλ. μία παῦλα ἐπὶ τῆς 3ης γραμμῆς. Διαρκεῖ δὲ ὅσον καὶ τὸ ἥμισυ, ἵτοι δύο κινήσεις.

¹ Ἐκτασίς 9 φθόγγων = ἐνάτη (ἴδε σελ. 111 § 75).

² Ἐκτασίς 10 φθόγγων = δεκάτη (ἴδε σελ. 111 § 75).

Γίνεται πρώτον ἄσκησις εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ῥυθμικῆς μορφῆς
 μέ τὸ παράγγελμα «ἐκτελέσατε ἓν μέτρον ἡμίση καὶ ἓν μέτρον με παῦσιν ἡμί-
 σεος εἰς $\frac{2}{4}$ ».

Ρυθμικὴ ἀνάγνωσις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
29

Σολφές.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
30

Ἡ παῦσις ἡμίσεος ἔν ἀνάγκῃ γράφεται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γραμμῶν τοῦ πενταγράμμου, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπὶ βοηθητ. γραμμῆς ὡς ἐξῆς: —

Εἰς τὰς παύσεις δὲν τίθενται σημεῖα ἀναπνοῆς, ἀλλὰ γίνεται αὕτη κατὰ τὴν διάρκειάν τῶν παύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16^{ον}

Παῦσις τετάρτου.

§ 31. Σημεῖον τῆς παύσεως τετάρτου εἶνε τὸ \downarrow ἢ \vee τὸ ὁποῖον γράφεται μεταξύ 2ας καὶ 4ης γραμμῆς τοῦ πενταγράμμου, ἔν ἀνάγκῃ δὲ καὶ εἰς οἰονδήποτε μέρος αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτοῦ.

Πρῶτον γίνεται ἄσκησις εἰς τὰς ῥυθμικὰς μορφάς:

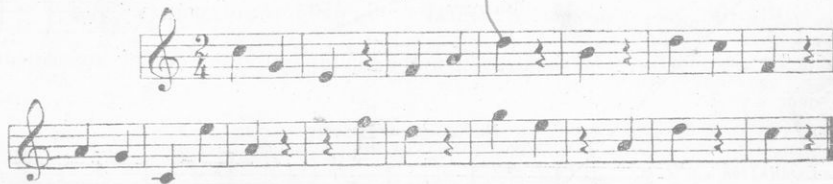
α. $\frac{2}{4}$ \downarrow | Παράγγελμα: «ἐκτελέσατε τέταρτον καὶ παῦσιν τετάρτου εἰς $\frac{2}{4}$ ».

β. $\frac{2}{4}$ \vee | Παρ/γμα: ¹ «Ἐκτελέσατε παῦσιν τετάρτου καὶ τέταρτον εἰς $\frac{2}{4}$ ».

¹ «Παρ/γμα» = ἡ λέξις «παράγγελμα» συγκεκριμένως.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 31

Ρυθμική ανάγκωσις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 32

Ἡ παύσις ἡμίσεος ἰσοδυναμεῖ μὲ δύο παύσεις τετάρτου, δηλ. $\text{—} = \text{||}$

31a. Ἀσκήσις.

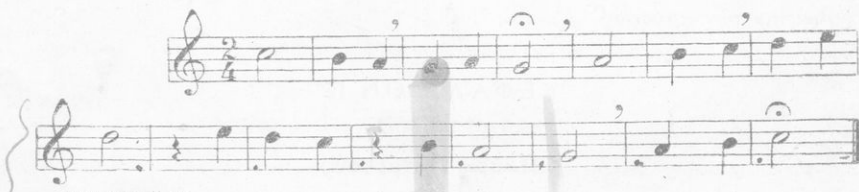
Χωρίσατε εἰς μέτρα $\frac{2}{4}$ τὸ κάτωθι γύμνασμα, θέσατε τοὺς μετρικοὺς τονισμοὺς καὶ ἐτελέσατε αὐτὸ ῥυθμικῶς μόνον.

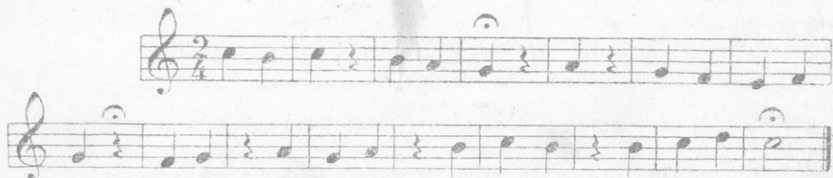
Κορόνα.¹

§ 32. Τὸ σημεῖον \smile ἄνωθεν ἢ \smile κάτωθεν φθογγησίου ἢ παύσεως λέγεται **κορόνα**¹ καὶ σημαίνει, ὅτι μπορούμε νὰ κρατήσωμε τὸν φθόγγον² ἢ τὴν παύσιν περισσότερον τῆς κανονικῆς ἀξίας κατὰ τὴν θέλησιν μας.²

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 33

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 34

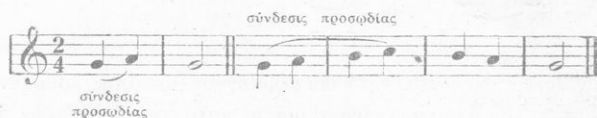

¹ Ἡ λέξις ἔχει ληφθῆ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς corona.

² Ἴδε καὶ σημ. σελ. 31.

Σύνδεσις προσωδίας.¹

§ 33. Πολλάκις δύο ἢ περισσότερα φθογγόσημα, ἔχοντα ἴσην ἢ διάφορον ἀξίαν, ἀλλὰ **διάφορον θέσιν** ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου, εἶνε ἠνωμένα μετὰ μίαν καμπύλην γραμμὴν — ἄνωθεν ἢ — κάτωθεν αὐτῶν. Τὸ σημεῖον αὐτὸ λέγεται **σύνδεσις προσωδίας** (Γαλλ. coulée, ἢ liaison, Ἰταλ. legatura) καὶ σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἐκτελέσωμεν τοὺς φθόγγους αὐτοὺς **πολὺ ἠνωμένους** (Γαλλ. lié, Ἰταλ. legato), δηλ. νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ τὸν ἕνα φθόγγον εἰς τὸν ἄλλον πολὺ συνεχῶς.

Οἱ διὰ βοκαλισμοῦ ἐκτελούμενοι φθόγγοι ἐνώνονται μετὰ σύνδεσιν προσωδίας. Μετὰ τὴν σύνδεσιν προσωδίας ἐνώνομεν ἐπίσης δύο ἢ περισσότερα φθογγόσημα, τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν εἰς μίαν συλλαβὴν.

Σὲ ὑμνοῦμεν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
35

Σὲ ὑ - μνοῦ - μεν, σὲ εὐ - λο - γοῦ - μεν, σοὶ εὐ -
 χα - ρι - στοῦ - μεν, Κύ - ρι - ε, καὶ δε - ὀ - με - θά σου,
 ὁ θε - ὸς ἡ - μῶν.

(Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Ἡσζαντ, μουσικῆς Κ. Παπαδημητρίου σελ. 29).

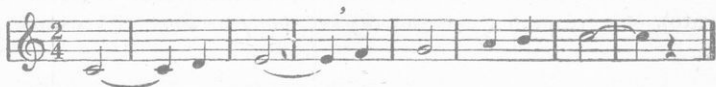
¹ Περὶ συνδέσεως προσωδίας ἴδε καὶ σελ. 30 § 35, περὶ προσωδίας δὲ ἐν γένει εἰς Τετῶν Γ', σελ. 634 § 233.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18^{ον}

Σύνδεσις διαρκείας.

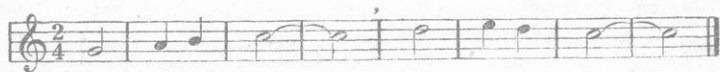
§ 34. Σύνδεσις διαρκείας (Γαλλ. liaison, Ἰταλ. legatura) εἶνε μία καμπύλη γραμμὴ — ἢ — ἢ ὅποια ἐνώνει δύο φθογγόσημα ἴσης ἢ διαφόρου ἀξίας, τοῦ αὐτοῦ ὁμῶς ὕψους, (ὁμώνυμα¹) καὶ προσθῆται εἰς τὸ πρῶτον φθογγόσημον τὴν ἀξίαν τοῦ δευτέρου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
36

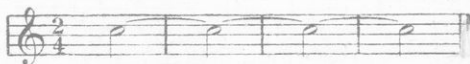

Τὰ διὰ συνδέσεως διαρκείας ἠνωμένα φθογγόσημα ἀποτελοῦν [ἐν τοιοῦτο. Εἰς τὴν ἀρχὴν π.χ. τοῦ ἀνωτέρω γυμνάσματος κατὰ τὴν μελωδικὴν ἀνάγνωσιν δὲν θὰ ἀπαγγείλωμεν δύο νιο, ἀλλὰ ἓν, τὸ ὁποῖον διαρκεῖ ὅσον τὰ δύο ἠνωμένα φθογγόσημα, δηλ. τρεῖς κινήσεις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
37

Ὅταν πρέπη νὰ ἐνωθοῦν διὰ συνδέσεως διαρκείας φθογγόσημα περισσότερα τῶν δύο, τὸ σημεῖον τῆς συνδέσεως ἐπαναλαμβάνεται ὡς ἐξῆς :

¹ Ἐφαρμογὴν τοῦτου ἴδε εἰς τὸ κατωτέρω γύμνασμα 40 σελ. 31.

Τί διαφέρει ἡ σύνδεσις προσφθίας ἀπὸ τὴν σύνδεσιν διαρκείας.

§ 35. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα (§ 33 καὶ 34) αἱ συνδέσεις προσφθίας καὶ διαρκείας γράφονται μὲ τὸ ἴδιον σημεῖον — ἢ — καὶ ἐνώνουν φθογγόσημα ἴσης ἢ διαφόρου διαρκείας. Ἡ σύνδεσις ὁμῶς **προσφθίας** ἐνώνει φθογγόσημα **διαφόρου** θέσεως ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου καὶ ἐπομένως ἀφορᾷ τὴν μελωδίαν, ἐνῶ ἡ σύνδεσις **διαρκείας** ἐνώνει φθογγόσημα τῆς **ἰδίας** θέσεως ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου καὶ ἐπομένως ἀφορᾷ τὸν ὄρθμον.

Εἰς τὰ κατωτέρω γυμνάσματα ἔχομεν ἐπίσης σύνδεσιν διαρκείας.

¹ Ἴδε καὶ σελ. 143 § 94β.

Προσκήσεις δίφωνοι.¹

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 38

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 39

§ 35α. Εἰς τὰ δίφωνα γυμνάσματα :

1) αἱ κάθετοι γραμμαὶ τῶν φθογοσῆμων τῆς μὲν πρώτης φωνῆς γράφονται πρὸς τὰ ἄνω, τῆς δὲ δευτέρας πρὸς τὰ κάτω (παρὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 10 § 9β).

2) ἡ κορόνα καὶ ἡ ἀναπνοὴ γράφονται μόνον εἰς τὴν 1ην φωνὴν, ἰσχύουν δὲ καὶ διὰ τὴν 2αν φωνήν.

Δίφωνα γυμνάσματα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 40

Σημ. Ἡ ἄνωθεν τῆς διπλῆς διαστολῆς κορόνα σημαίνει, ὅτι μεταξύ τῶν τμημάτων τοῦ γυμνάσματος πρέπει νὰ μεσολαβῆσῃ παύσις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 41

¹ Ἡ ἕναρξις τῶν δίφωνων ἀσκήσεων δύναται νὰ γίνῃ ἀργότερα εἰς τὸν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ διδάσκοντος κατάλληλον χρόνον.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 42

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 43

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 44 P

Σημ. Τὰ ἀνωτέρω δίφωνα γυμνάσματα δὲν διδάσκονται ὅλα εἰς ἓν μάθημα, ἀλλὰ κατανέμονται καταλλήλως εἰς πολλὰ τοιαῦτα ἀναλόγως τῆς μουσικῆς ἀντιλήψεως τῶν μαθητῶν καὶ ἐπαναλαμβάνονται ἐκάστοτε.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 45 †

Ἐ-να ὁ-μορ-φο-ποι-ὸν-τι με-γλυ-κό-σο-πό-λα-λεῖ,
καὶ πε-τῆ ὀ-λο-χα-ρά με-τ'ά-νά-λα-φρα-φτε-ρά.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 46

Ὁ-μῶρ-φα καὶ με-καρ-διά τρα-γου-δοῦ-νε τὰ παι-διά.

Σημ. Εἰς τὰ δίφωνα γυμνάσματα ἐν ἀνάγκῃ τραγουδεῖται μόνον ἡ 1η φωνή.

Ρυθμική ανάγνωσις ἐν διφωνίᾳ.

§ 36. Ἐλέχθη ἐν σελ. 15 § 19, ὅτι ἡ ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις τῶν γυμνασμάτων γίνεται ἀπαγγελλομένων τῶν φθογοσῆμων αὐτῶν εἰς ἓνα φθόγγον τοῦ ἰδίου ὕψους.

Μετὰ τὰς ἄνω ὅμως διφώνους ἀσκήσεις χάριν ποικιλίας δύναται ἡ ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις νὰ γίνεται ἐν διφωνίᾳ. Ὁ διδάσκων ἐκλέγει δύο φθόγγους ἀπέχοντας συνήθως κατὰ διάστημα 3ης¹, π.χ. λα - φα, καὶ ἡ μὲν 1η φωνὴ ἀναγινώσκει ῥυθμικῶς, ἐκτελοῦσα ὅλα τὰ φθογγόσημα τοῦ γυμνάσματος εἰς τὸ ὕψος τοῦ φθόγγου λα, ἐνῶ ἡ 2α φωνὴ ἀναγινώσκει συγχρόνως τὰ φθογγόσημα εἰς τὸ ὕψος τοῦ φα. Ἡ ἐν διφωνίᾳ π.χ. ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις τοῦ γυμνάσματος 34 (σελ. 28) θὰ ἐγίνετο, ὡς ἂν εἶχε τοῦτο γραφῆ μελωδικῶς ὡς ἑξῆς:

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
47

ντο σι λα σολ λα σολ λα σι ντο ρε μι ρε μι κλπ.

ντο σι λα σολ λα σολ λα σι ντο ρε μι ρε μι

Ἡ ἐν διφωνίᾳ ῥυθμικὴ ἀνάγνωσις ἀφ' ἑνὸς ἐλαττώνει κατὰ πολὺ τὸ ἐκ τῆς μονοτόνου ῥυθμικῆς ἀναγνώσεως δυσάρεστον συναίσθημα καὶ προξενεῖ εὐχαρίστησιν, ἐξ ἄλλου δ' ἐξοικειώνει τὴν ἀκοὴν εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς διφωνίας.

Περὶ τῆς ὀριμότητος τῆς τάξεως διὰ τὴν κατὰ διφωνίαν ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν κρίνει ὁ διδάσκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19^{ον}

Μέτρον ἑλλιπές.

§ 37. Πολλάκις τὸ πρῶτον μέτρον τοῦ γυμνάσματος δὲν εἶνε πλήρες, ἀλλὰ λείπουν ἐν ἡ περισσώτερα μέρη (χρόνοι) ἢ ὑποδιαρέσεις τούτων. Τὸ μέτρον τότε λέγεται ἑλλιπές.

Εἰς τὸ κατωτέρω γύμνασμα 48 βλέπομεν, ὅτι εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ ἑλλιπές μέτρον λείπει ὁ πρῶτος χρόνος, καὶ ἐπομένως τὸ γύμνασμα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν δευτέραν κίνησιν.

Ὅταν εἶνε ἑλλιπές τὸ πρῶτον μέτρον τοῦ γυμνάσματος, εἶνε συνήθως ἑλλιπές καὶ τὸ τελευταῖον μέτρον αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μόνον τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ τὸ πρῶτον μέτρον.

¹ Περὶ διαστήματος 3ης ἴδε εἰς σελ. 39 § 40.

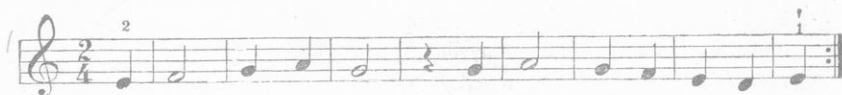
² Ὑπὸ πολλῶν θεωρητικῶν λέγεται καὶ ἀνάκρουσις (Γαλλ. anacrouse).

4. Ἀργυροπούλου, Μουσικὴ Ἀγωγή Τεῦχος Α'. Ἔκδ. 5η 1938.

Γίνεται πρώτον άσκησις εις την ρυθμικην μορφήν :

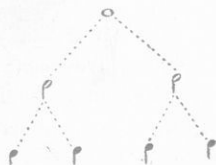
ΓΥΜΝΑΣΜΑ 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20^{ον}

Μέτρον $\frac{4}{4}$

§ 38. Γνωρίζομεν (σελ. 9 § 4) ότι

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ὑποδιαίρεσεως τοῦ ὁλοκλήρου προέρχεται τὸ νέον μέτρον

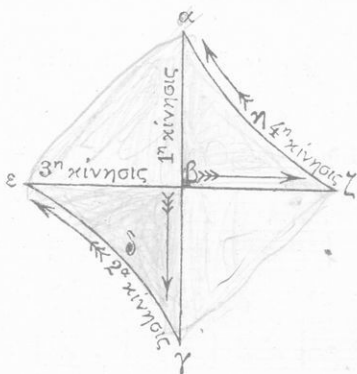
τὸ ὁποῖον περιέχει *τέσσαρα μέρη ἢ χρόνους* (τετραμερές), ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ἀξίαν ἐνὸς *τετάρτου*, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται *μέτρον τετραμερές τετάρτων* ἢ ἀπλῶς *μέτρον τεσσάρων τετάρτων*. Σημειώνεται δὲ μὲ τὸ κλάσμα $\frac{4}{4}$, τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητικὴς φανερώνει τὸν ἀριθμὸν τῶν μερῶν, ὁ δὲ παρονομαστὴς, ὅτι *κάθε μέρος (χρόνος) ἔχει ἀξίαν τετάρτου*. Συνήθως ὅμως ἀντὶ τοῦ $\frac{4}{4}$ γράφεται τὸ σημεῖον **C** ἢ **C** μεταξὺ 2ας καὶ 4ης γραμμῆς τοῦ πενταγράμμου.¹

Ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ μέτρον $\frac{4}{4}$ τὸ 1^{ον} καὶ 3^{ον} εἶνε ἰσχυρά, τὸ δὲ 2^{ον} καὶ 4^{ον} ἀσθενῆ. Ἐκ τῶν δύο ἰσχυρῶν μερῶν τὸ 1^{ον} εἶνε ἰσχυρότερον τοῦ 3^{ου} καὶ λέγεται *δις ἰσχυρόν*.

Ρυθμ. μορφή: | **C** $\overset{1}{\text{λα}}$ $\overset{2}{\text{λα}}$ $\overset{3}{\text{λα}}$ $\overset{4}{\text{λα}}$ ||

¹ Ἐνίοτε τὸ μέτρον $\frac{4}{4}$ σημειώνεται μόνον μὲ τὸν ἀριθμὸν 4 γραφόμενον μεταξὺ 2ας καὶ 4ης γραμμῆς τοῦ πενταγράμμου.

Ἐκτελοῦμεν τὴν χρονικὴν ἀξίαν τῶν μερῶν τοῦ μέτρου $\frac{4}{4}$ εἰς τέσσαρα κινήσεις, μίαν δι' ἕκαστον μέρος τοῦ μέτρου (ἐπόμενον σχ. 3). Ἡ 1^η κίνηση γίνεται πρὸς τὰ κάτω (α - γ), ἡ 2^α ἀριστερὰ πλαγίως πρὸς τὰ ἄνω (γ - ε), ἡ 3^η δεξιὰ ὀριζοντίως (ε - ζ) καὶ ἡ 4^η ἀριστερὰ πλαγίως ἄνω (ζ - α).

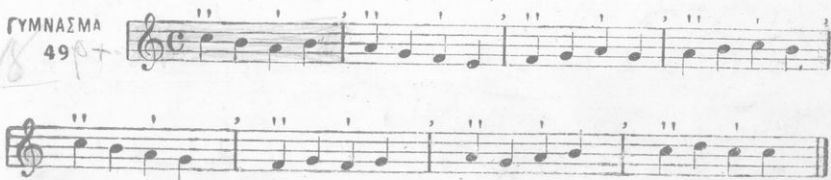
Σχῆμα 3.

Σημ. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὰ λεχθέντα περὶ τῶν κινήσεων τοῦ μέτρου $\frac{2}{4}$ (σελ. 13 § 17 Σημ. 2), ἧτοι ἐκτελοῦμεν τὰς κινήσεις ἡρέμα καὶ βαθμηδόν, προσέχοντες νὰ μὴ στέκεται τὸ χέρι εἰς τὰ σημεῖα γ, ε, ζ. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ἂν εἰς τὸ τέλος ἐκάστης κινήσεως γίνεται μικρὰ καμπύλη, ὅπως εἰς τὸ μέτρον $\frac{2}{4}$ (σχῆμ. 1. σελ. 13), καὶ ἐπομένως δὲν ἐκτελοῦνται αἱ κινήσεις ἐντελῶς εὐθείαι, ἀλλὰ κλίνουν ὀλίγον πρὸς τὴν καμπύλην.

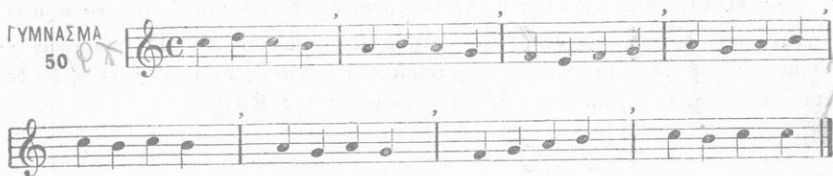
Ἀφοῦ γίνουν κανονικῶς αἱ τέσσαρες κινήσεις, ἀκολουθεῖ ἀσκησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω πρώτης ῥυθμικῆς μορφῆς τοῦ μέτρου $\frac{4}{4}$ Παρ/λμα: «κάμετε τέταρτα εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ ». Ἀπαγγέλλομεν καὶ τὰ τέσσαρα μέρη μὲ τὴν συλλαβὴν λα ἐπὶ τοῦ ἰδίου φθόγγου. Ἡ ἀπαγγελία τοῦ 1ου μέρους θὰ διαρκέσῃ ὅσον χρόνον χρειάζεται τὸ χέρι νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ α εἰς τὸ γ, ἡ ἀπαγγελία τοῦ 2ου μέρους ὅσον ἡ 2^α κίνησης (γ - ε), ἡ ἀπαγγελία τοῦ 3ου μέρους ὅσον ἡ 3^η κίνησης (ε - ζ), καὶ ἡ τοῦ 4ου μέρους ὅσον ἡ 4^η κίνησης (ζ - α). Ἀναπνέομεν καθ' ἕκαστον μέτρον καὶ ἐκτελοῦμεν τοὺς μετρικοὺς τονισμοὺς.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ

49

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
50

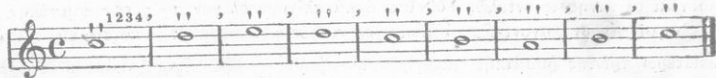
Ἐπειδὴ δύο τέταρτα κάμνουν ἐν ἡμίσει, τὸ μέτρον $\frac{4}{4}$ παρουσιάζεται καὶ μετὰ τὴν ῥυθμικὴν μορφήν: | C $\overset{1}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{2}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{3}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{4}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ || εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἡμισὺ διαρκεῖ δύο κινήσεις. Παρολίμια: «κάμετε ἡμίση εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
51

Ἐπειδὴ δύο ἡμίση κάμνουν ἐν ὁλόκληρον, ἔχομεν καὶ τὴν ῥυθμικὴν μορφήν τοῦ $\frac{4}{4}$: | C $\overset{1}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{2}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{3}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ $\overset{4}{\underset{\cdot}{\text{♩}}}$ || εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ὁλόκληρον διαρκεῖ τέσσαρας κινήσεις. Παρολίμια «κάμετε ὁλόκληρα εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
52

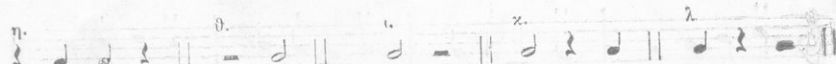
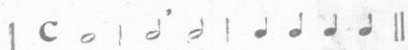

Ρυθμικαὶ ἀσκήσεις μέτρον $\frac{4}{4}$

§ 38a. 1. Ἐκτελέσατε τὰς ἑξῆς ῥυθμικὰς μορφάς:

α. Ἐν μέτρον ὁλόκληρα, ἐν μέτρον ἡμίση καὶ

ἐν τέταρτα εἰς $\frac{4}{4}$, δηλ.

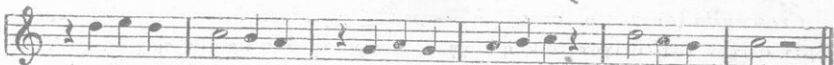
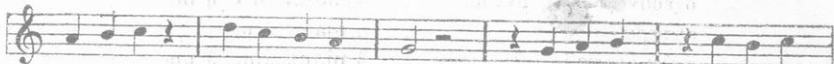
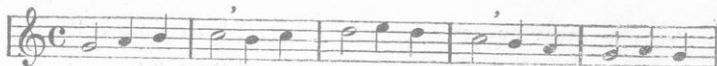
Ἐκάστη ἐκ τῶν ἀνωτέρω ῥυθμικῶν μορφῶν ἐπαναλαμβάνεται τοὐλάχιστον δις.

2. *Ἀντίληψις ῥυθμῶν.* Ὁ διδάσκων ἐκτελεῖ μίαν ῥυθμικὴν μορφήν (π. χ. τὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω δ) κἀμνον κατ' ἀρχάς τὰς κινήσεις τοῦ μέτρου, οἱ δὲ μαθηταὶ κατονομάζουν αὐτὴν (τέταρτον, παῦσις τετάρτου, τέταρτον, παῦσις τετάρτου). Ἀργότερα οἱ μαθηταὶ σημειῶνουν τὴν ὑπαγορευομένην ῥυθμικὴν-μορφήν εἰς τὸ τετράδιον μουσικῆς μὲ ἓν φθογγόσημον, π. χ.

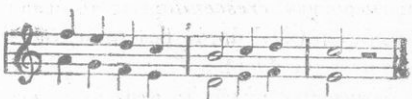
τὸ λα. Ἐν τέλει ὁ διδάσκων ὑπαγορεύει ῥυθμικὰς μορφὰς καθιστῶν

γνωστὸν τὸ μέτρον, χωρὶς ὅμως νὰ κἀμνη τὰς κινήσεις οἱ δὲ μαθηταὶ ἀπαντοῦν προφορικῶς ἢ γράφουν τὰς μορφὰς ταύτας.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
53

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
54

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
55

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 21^{ον}

Χρωματισμοί.¹

§ 39. Τους φθόγγους τραγουδοῦμεν ἄλλοτε δυνατώτερα καὶ ἄλλοτε ἀσθε-
νέστερα, ὅποτε λέγομεν, ὅτι **χρωματίζομεν** τὸ μουσικὸν ἔργον. Εἰς τοῦτο ὀδη-
γούμεθα ἀπὸ λέξεις, γράμματα ἢ σημεῖα, τὰ ὅποια λέγονται **χρωματισμοί**. Οἱ
συνηθέστεροι χρωματισμοὶ εἶνε :

πολὺ δυνατὰ	ἢ fortissimo ἢ ff
δυνατὰ	ἢ forte ἢ f
σχεδὸν δυνατὰ, μέτρια	ἢ mezzoforte ἢ mf
ἐλαφρά, σιγὰ	ἢ piano ἢ p
πολὺ ἐλαφρά, πολὺ σιγὰ	ἢ pianissimo ἢ pp

Crescendo (συγκεκομ. *cresc.*) ἢ σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ δυναμώ-
ωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς φθόγγους μελωδίας, τὴν ὁποίαν ἤρχισαμεν ἐλα-
φρὰ (βαθμιαία αὐξησης τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου).

Diminuendo (συγκεκομ. *dimin.* ἢ *din.*) ἢ σημαίνει, ὅτι πρέπει
νὰ ἐξασθενῶμεν βαθμιαίως τοὺς φθόγγους μελωδίας, τὴν ὁποίαν ἤρχισαμεν δυ-
νατὰ (βαθμιαία ἐλάττωσις τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου).

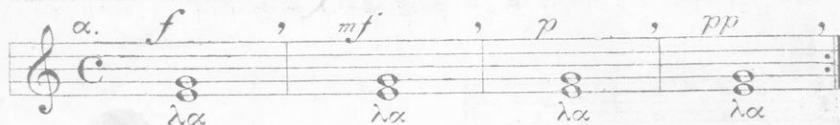
Ὅταν συναντήσωμεν τὸ σημεῖον ἄνωθεν ἢ κάτωθεν φθογγο-
σήμου τινός, ἐκτελοῦμεν ἀρχίζοντες p, προχωροῦμεν *crescendo* ἕως τὸ μέσον
τοῦ φθόγγου, ἔπειτα δὲ *dimin.* καὶ τελειώνομεν p (κατ' ἀρχὰς βαθμιαία αὐξη-
σις καὶ ἔπειτα βαθμιαία ἐλλάττωσις τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου).

Φθογγόσημα, τὰ ὅποια ἔχουν ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτῶν τὸ σημεῖον > ἢ < ἐκτελοῦνται δυνατώτερα τῶν ἄλλων.

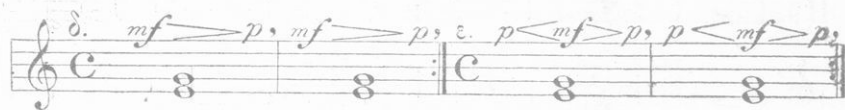
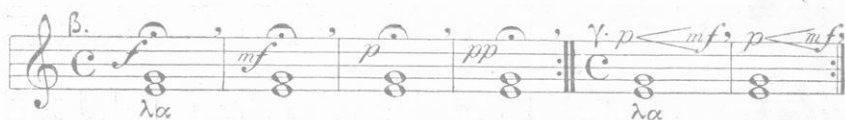
Ἀσκήσεις χρωματισμῶν.

Εἰς τὰς κάτωθι ἀσκήσεις τὰ φθογγόσημα καὶ τῶν δύο φωνῶν ἀπαγγέλλον-
ται μὲ τὴν συλλαβὴν λα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 56

¹ Περισσότερα περὶ χρωματισμῶν ἴδε εἰς Τευχ. Γ' σελ. 634.

Παρατηρήσεις.

α'. Αί άνω άσκήσεις έκτελοϋνται καί με μίαν φωνήν. Μεγάλοι μαθηταί τραγουδοϋν αυτάς εις ύψηλοτέρους φθόγγους.¹

β'. Καταβάλλεται προσπάθεια, όπως όλίγον κατ' όλίγον έκτελεσθοϋν με την δυνατήν ακρίβειαν οί εις εκάστην άσκησιν σημειούμενοι χρωματισμοί.

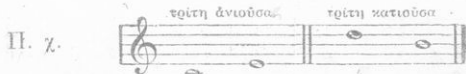
γ'. Αί άσκήσεις αυται ή μερικαί εξ αυτών επαναλαμβάνονται εις κάθε μάθημα πρό της έναρξεως της μελωδικής αναγνώσεως.

δ'. Αί υπό στοιχειον α καί β άσκήσεις εκτελοϋνται καί με αντίθετον σειράν χρωματισμών, ήτοι pp, p, mf, f.

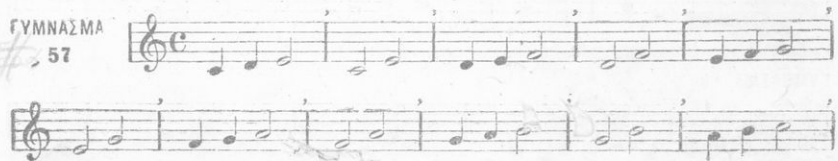
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22^{ον}

Διάστημα τρίτης.

§. 40. Διάστημα τρίτης ή απλώς τρίτη λέγεται ή απόστασις φθόγγου τινός της κλίμακος, ως πρώτου λαμβανομένου, μέχρι του επομένου τρίτου ύψηλοτέρου (τρίτη άνωύσα) ή χαμηλοτέρου (τρίτη κατιούσα).

Γυμνάσματα διαστημάτων τρίτης.

¹ Αργότερα αί άσκήσεις αυται γινον... ή εν τριφονία. (Ίδε σελ. 137 § 92α).

Four staves of musical notation. The first three staves contain rhythmic exercises with eighth and sixteenth notes. The fourth staff is a single melodic line.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
58

Four staves of musical notation. The first staff is a single melodic line starting with a treble clef and a common time signature. The following three staves contain rhythmic exercises with eighth and sixteenth notes.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
59

Three staves of musical notation. The first staff is a single melodic line in 2/4 time, marked with 'α.' and 'β.'. The following two staves contain rhythmic exercises with eighth and sixteenth notes.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 60

One staff of musical notation, a single melodic line in common time.

Τεύς

Μέτρον $\frac{4}{4}$ έλλιπές.

§ 40α. Τα περι έλλιπούς μέτρον (σελ. 33 § 37) ισχύουν και διά τὸ έλλιπές μέτρον $\frac{4}{4}$. Καί ένταῦθα, ὅταν εἶνε έλλιπές τὸ πρῶτον μέτρον τοῦ γυμνάσματος, εἶνε συνήθως έλλιπές και τὸ τελευταῖον, τὰ δὲ δύο ταῦτα μέτρα συμπληρώνουν ἄλληλα.

Εἰς τὸ έν ἀρχῇ τοῦ γυμνάσματος έλλιπές μέτρον $\frac{4}{4}$ δύνανται νὰ λείπουν α') οἱ τρεῖς πρῶτοι χρόνοι (μέρη), ὅποτε τὸ ἔργον θὰ ἀρχίζη ἀπὸ τὸν 4ον χρόνον, ἐπομένως ἀπὸ τὴν 4ην κίνησιν.

Ρυθμ. μορφή: | C $\frac{4}{4}$ | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 ||
έλλιπές έλλιπές

β') οἱ δύο πρῶτοι χρόνοι, ὅποτε τὸ ἔργον θὰ ἀρχίζη ἀπὸ τὸν 3ον χρόνον, ἐπομένως ἀπὸ τὴν 3ην κίνησιν.

Ρυθμ. μορφή: | C $\frac{3}{4}$ 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 ||
έλλιπές έλλιπές

γ') ὁ πρῶτος χρόνος, ὅποτε τὸ ἔργον θὰ ἀρχίζη ἀπὸ τὸν 2ον χρόνον, ἐπομένως ἀπὸ τὴν 2αν κίνησιν.

Ρυθμ. μορφή: | C $\frac{2}{4}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 2 $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ 3 4 | $\overset{1''}{\underset{\cdot}{\circ}}$ ||
έλλιπές έλλιπές

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 61

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 62

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 63

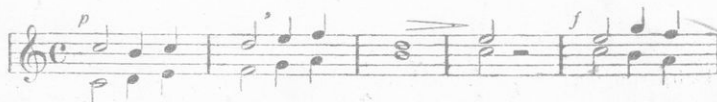
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
64

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
65

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
66

§ 40β. Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα ὑπάρχουν 7 τρίται. Ἐκ τούτων ἄλλαι περὶ δύο τόνους καὶ λέγονται μεγάλοι, ἄλλαι δὲ περιέχουν ἕνα τόνον καὶ λέγονται μικραί. Αἱ μεγάλοι τρίται εἶνε 3 καὶ εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 1ης — 3ης (ντο — μι), 4ης — 6ης (φα — λα), 5ης — 7ης (σολ — ρε). Αἱ μικραί εἶνε 4 καὶ εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 2ας — 4ης (ρε — φα), 3ης — 5ης (μι — σολ), 6ης — 1ης (λα — ντο'), 7ης — 2ας (σι — ρε').

Ἡ 3η τρίται εἶνε ἡ μείζων τρίται, ἀλλὰ καὶ ἡ 1η βαθμὶς τῆς δευτέρας κλίμακας εἶνε ἡ 2η βαθμὶς τῆς 1ης κλίμακας. Ἡ δὲ φθόγγος ρε εἶνε 2α βαθμὶς τῆς 2ας κλίμακας.

Αί τρίται.

10
10
50
10

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 67

1 2 3 2 3 4 3 4 3

μεγάλη μικρά μικρά

2 τόνοι 1½ τόν. 1½ τόν.

4 5 6 5 6 7 6 7 1(8) 7 1 2

μεγ. μεγ. μικρά μικρά

2 τ. 2 τ. 1½ τ. 1½ τ.

400
100
100
600
100
200
100
500

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 68

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 69

800
100
200

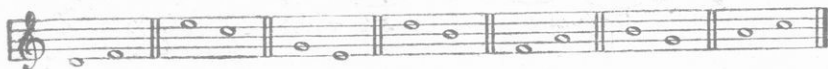

§ 40γ. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα τρίτης. Ἡ ἀπάντησις δίδεται κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 23 § 26α Α'. α'.

β'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος τῶν ἑξῆς διαστημάτων:

Β'. Ὡδικαὶ καὶ ἀκουστικά.

α'. Τραγουδοῦνται ἐπανειλημμένως τὰ διαστήματα 3ης κατὰ τὸ γύμνασμα 68 (σελ. 43) μέχρι τελείας ἐκμαθήσεως.

β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων 3ης διδομένου ἑνὸς φθόγγου, κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 23 § 26α Β'. β'. διὰ τὰ διαστήματα 2ας. Εἰς τὰς τοιαύτας ἀσκήσεις ἐναλλάσσομεν τὰ διαστήματα 2ας καὶ 3ης. Π. χ. δίδεται τὸ σολ καὶ ζητεῖται διάστημα ἀνίον τρίτης (σι). Ὅταν εὐρεθῇ τὸ σι, λαμβάνεται τοῦτο ὡς βάσις καὶ ζητεῖται π. χ. κατιὸν δευτέρας (λα), ἔπειτα λαμβάνεται τοῦτο ὡς βάσις καὶ ζητεῖται κατιὸν τρίτης (φα) κτλ. Ἐκάστοτε δηλ. λαμβάνεται ὡς βάσις ὁ εὐρισκόμενος φθόγγος.

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων 3ης καὶ 2ας ἐναλλάξ, κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 23 § 26α Β'. γ'.

δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις διαστημάτων 3ης καὶ 2ας ἐναλλάξ. Ἴδε τεῦχος Γ'. σελ. 696. Ὑποδείγματα: Γύμνασμα 941, ἀριθ. 1 — 31.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτέλεσατε διὰ βοκαλισμοῦ:

α'. Τρίτας κατὰ τὸ γύμνασμα 68 (σελ. 43).

β'. Τὰ γυμνάσματα 916 καὶ 917 (Τευχ. Γ'. σελ. 678).

Ἐκ νεότητός μου.

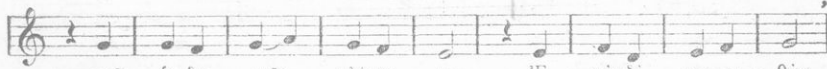
Μελωδία ἐκκλησιαστικῆ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ

70

Ἐκ νε - ό - τη - τός μου ὁ ἔχ - θρός με πει - ρά - ζει

ταῖς ἡ - δο - ναῖς φλέ - γει με. Ἐ - γώ δέ πε - ποι - θῶς

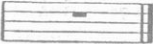

ἐν σοὶ Κύ - ρι - ε τρο - ποῦ - μαί τοῦ - τον.

(Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντ. μουσικῆς Κ. Παπαδημητρίου, σελ. 32):

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23^{ον}

Παῦσις ὀλοκλήρου.

§ 41. Ἡ παῦσις ὀλοκλήρου εἶνε ἤτοι μία παῦλα ὑπὸ τὴν 4ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου καὶ διαρκεῖ τέσσαρας κινήσεις (ὅσον τὸ ὀλόκληρον). Ἐν ἀνάγκῃ ἡ παῦσις ὀλοκλήρου γράφεται καὶ ὑπὸ οἰανδήποτε γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπὸ βοηθητικὴν γραμμὴν ὡς ἑξῆς: ▬

Ἡ παῦσις ὀλοκλήρου ἰσοδυναμεῖ μὲ δύο παύσεις ἡμίσεος. ▬ = ▬ ▬

§ 41a. Σημ. Διὰ τῆς παύσεως ὀλοκλήρου σημειώνεται καὶ ἡ παῦσις ἐνὸς μέτρου οἰου-
δήποτε εἵδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24^{ον}

Ρυθμικὴ ἀγωγή.

§ 42. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ τέταρτον διαρκεῖ μίαν κίνησιν, τὸ ἥμισυ δύο κλπ. Τὰς κινήσεις ὅμως αὐτὰς τοῦ μέτρου δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ταχύτερα ἢ ἀργότερα.

Ἡ διάφορος ταχύτης, μὲ τὴν ὁποίαν κάμνομεν τὰς κινήσεις τοῦ μέτρου, λέγεται *ῥυθμικὴ ἀγωγή* (Γαλλ. mouvement).

Ἡ ῥυθμικὴ ἀγωγή ὀρίζεται μὲ λέξιν ἢ φράσιν, ἡ ὁποία γράφεται πλησίον τοῦ κλειδιοῦ καὶ ἀνωθεν τοῦ πενταγράμμου, π. χ. *ἀργά, λίγο ἀργά, γοργά, μέτρα* κλπ. Τοὺς ὅρους τῆς ῥυθμικῆς ἀγωγῆς θὰ μάθωμεν λεπτομερέστερον κατωτέρω.¹

§ 42a. Διὰ νὰ κανονίσωμεν τὴν ῥυθμικὴν ἀγωγὴν ἐνὸς ἔργου, φανταζόμεθα, ὅτι προηγείται τοῦ πρώτου μέτρου αὐτοῦ ἓν *μέτρον κενόν*, τοῦ ὁποίου ἐκτελοῦμεν τὰς κινήσεις *δίδοντες εἰς ταύτας τὴν ταχύτητα, τὴν ὁποίαν θέλομεν*. Ἡ ταχύτης αὕτη *πρέπει νὰ τηρηθῇ ἀμετάβλητος μέχρι τοῦ τελευταίου μέτρου*, ἐκτὸς ἐὰν δοθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλη ῥυθμικὴ ἀγωγή.

§ 42β. Ὄταν δὲν σημειώνεται ῥυθμικὴ ἀγωγή, τὸ γύμνασμα ἐκτελεῖται μέτρια.

¹ Συμπλήρωσιν τοῦ κεφαλαίου τούτου ἴδε εἰς Τεῦχ. Γ' σελ. 638.

5/6 ποβαντο

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25^{ον}

Διάστημα τετάρτης.

§ 43. Διάστημα τετάρτης ἢ ἀπλῶς τετάρτη λέγεται ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς τῆς κλίμακος, ὡς πρώτου λαμβανομένου, μέχρι τοῦ ἐπομένου τετάρτου ὑψηλοτέρου (τετάρτη ἀνιούσα) ἢ χαμηλοτέρου (τετάρτη κατιούσα).

Π. γ.

Γυμνάσματα διαστημάτων τετάρτης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
71

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
72

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
73

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
74

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
75

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
76

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
77

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
78

§ 43α. Εἰς τῖνα μέτρα διφώνων γυμνασμάτων δυνατόν νά συναντήσωμεν παύσιν, ἐνῶ τὸ μέτρον εἶνε συμπληρωμένον ἀπὸ φθογγόσημα (ὅπως εἰς τὸ 1ον καὶ 3ον μέτρον τοῦ γυμνάματος 78). Ἡ παύσις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν μίαν φωνήν, τὰ δὲ φθογγόσημα εἰς τὴν ἄλλην.

§ 43β. Εἰς τὴν μεῖζονα κλίμακα ὑπάρχουν 7 τέταρται. Ἐκ τούτων, ὅσαι περιέχουν δύο τόνους καὶ ἐν ἡμιτόνιον λέγονται καθαραί, ὅσαι δὲ περιέχουν τρεῖς τόνους λέγονται ἠῤῥημέναι. Αἱ καθαραὶ τέταρται εἶνε 6 καὶ εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 1ης — 4ης (ντο — φα), 2ας — 5ης (ρε — σολ), 3ης — 6ης (μι — λα), 5ης — 1ης (σολ — ντο¹), 6ης — 2ας (λα — ρε¹), 7ης — 3ης (σι — μι¹), ἠῤῥημένη δὲ εἶνε 1, μεταξύ τῶν βαθμίδων 4ης — 7ης (φα — σι).

Αἱ τέταρται.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 79

καθ. καθ. καθ.

1 2 3 4 2 3 4 5 3 4 5 6

2½ τ. 2½ τ. 2½ τ.

ἠῤῥημένη καθ. καθ. καθ.

4 5 6 7 5 6 7 1(8) 6 7 1 2 7 1 2 3

3 τ. 2½ τ. 2½ τ. 2½ τ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
80

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
81

¹ Ὁ φθόγγος ντο (8η βαθμ.) εἶνε καὶ 1η βαθμ. τῆς 2ας σειρᾶς ἀνιούσης διαδοχῆς φθόγγων, ὁ φθόγγος ρε 2α βαθμ. καὶ ὁ μι 3η βαθμ. τῆς ἰδίας 2ας σειρᾶς ἀνιούσης διαδοχῆς φθόγγων. (*Ἴδε σελ. 6).

§ 43β. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα 4ης. Ἡ ἀπάντησις δίδεται κατὰ τὰ ἐν σελ. 23 § 26α, Α', α'.

β'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος τῶν ἐξῆς διαστημάτων :

γ'. Σχηματίσατε ἀνωῦσαν καὶ κατιοῦσαν 2αν, 3ην καὶ 4ην, λαμβάνοντες ὡς βάσιν τοὺς φθόγγους μι, ρε, ντο, φα, σολ, σι, λα (π. χ. λαμβανομένου τοῦ μι ὡς βάσεως, σχηματίζονται : δεύτεροι μι - φα, μι - ρε, τρίται μι - σολ, μι - ντο, τέταρτοι μι - λα, μι - σι).

Β'. Ὁδικοί καὶ ἀκουστικοί.

α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις διαστημάτων 4ης μέχρι τελείας ἐκμαθήσεως κατὰ τὸ γύμνασμα 80 (σελ. 48).

β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων 4ης, 2ας καὶ 3ης ἐναλλάξ. (Ἴδε σελ. 23 § 26α, Β', β' καὶ σελ. 44 § 40γ Β', β').

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων 4ης, 3ης καὶ 2ας ἐναλλάξ (§ 26α, Β', γ' καὶ 40γ, Β', γ').

δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις διαστημάτων 4ης, 3ης καὶ 2ας ἐναλλάξ. Ἴδε τευχ. Γ', σελ. 697. Ὑποδείγματα : Γύμνασμα 941, ἀριθ. 32-45.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτελέσατε διὰ βοκάλισμῳ :

α'. Τὸ γύμνασμα 80 (σελ. 48).

β'. Τὰ γυμνάσματα 918 καὶ 919 (Τευχ. Γ', σελ. 679).

Προσκήσεις τριφώνου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
82

Εἰς τὰς τριφώνους ἀσκήσεις τὰ μέλη τοῦ ὀδικοῦ χοροῦ¹ διαιροῦνται εἰς

¹ Πολλὰ ἄτομα, τὰ ὅποια τραγουδοῦν μαζί, ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον ὀδικὸν χορὸν ἢ ἀπλῶς χορὸν ἢ χορῳδίαν.

τρεις ομάδας. Οί τραγουδοῦντες ἀβιάστως τοὺς ὑψηλοτέρους φθόγγους κατατάσσονται εἰς τὴν 1ην ομάδα (τὴν καλουμένην *1ην φωνήν*), οἱ τοὺς χαμηλοὺς εἰς τὴν 3ην ομάδα (*3ην φωνήν*), οἱ δὲ τραγουδοῦντες φθόγγους μετρίας φωνητικῆς ἐκτάσεως κατατάσσονται εἰς τὴν 2αν ομάδα (*2αν φωνήν*). Αἱ ομάδες αὗται καλοῦνται καὶ *μέρη* τοῦ χοροῦ. Ἐκ τῶν τριῶν φωνῶν πρέπει νὰ εἶνε δυνατῶτεραι ἡ 1η καὶ 3η

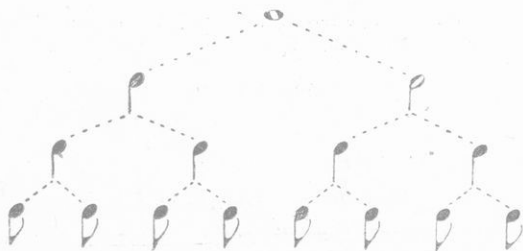
§ 43δ. *Σημ.* Εἰς τὰς τριφώνους ἀσκήσεις διὰ κάθε φωνήν, ἡ ὁποία παύει, τίθεται χωριστῆ παύσις. Οὕτω βλέπομεν, ὅτι εἰς τὸ 4ον μέτρον τοῦ γυμνάσματος 82 (σελ. 49) συναντῶμεν δύο παύσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν 1ην καὶ 2αν φωνήν, ἐνῶ ἡ 3η φωνὴ ἐκτελεῖ τὸν φθόγγον *πτο*. Ἀνάλογον συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πολύφωνα γυμνάσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 26^{ον}

Ὀγδοα.

§ 44. Ἐμάθομεν μέχρι τοῦδε τρία σχήματα φθογγοσῆμων: τὸ *ὀλόκληρον*, τὸ *ἥμισυ* καὶ τὸ *τέταρτον*. Ἐπίσης γνωρίζομεν, ὅτι τὸ ὀλόκληρον ἰσοδυναμεῖ μὲ 2 ἥμισυ, τὸ δὲ ἥμισυ μὲ 2 τέταρτα.

Ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἄλλα σχήματα φθογγοσῆμων. Δυναμέθα νὰ χωρίσωμεν καὶ τὸ τέταρτον εἰς δύο ἴσα μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον σημειώνεται μὲ τὸ σχῆμα ἢ . Ἐκ τῆς τοιαύτης ὑποδιαρέσεως προκύπτει

Βλέπομεν ὅθεν, ὅτι τὸ *τέταρτον* διαιρεῖται εἰς δύο φθογγόσημα τοῦ νέου σχήματος, τὸ *ἥμισυ* εἰς τέσσαρα καὶ τὸ *ὀλόκληρον* εἰς ὀκτώ. Ἄρα τὸ νέον τοῦτο σχῆμα παριστάνει φθόγγον ἀξίας $\frac{1}{2}$ τοῦ τετάρτου, $\frac{1}{4}$ τοῦ ἡμίσεος καὶ $\frac{1}{8}$ τοῦ ὀλοκλήρου. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶνε $\frac{1}{8}$ τοῦ *ὀλοκλήρου*, λέγεται *ὀγδοον*.

Σημ. Ἡ ἀγκύλη τοῦ ὀγδόου γράφεται πάντοτε δεξιᾷ τῆς καθέτου γραμμῆς καὶ πρὸς τὰ κάτω μὲν, ὅταν ἡ γραμμὴ εὐρίσκειται δεξιᾷ τοῦ φθογγοσῆμου π. χ. πρὸς τὰ ἄνω δὲ ὅταν ἡ γραμμὴ γράφεται ἀριστερά, π. χ. (*Ἴδε καὶ σελ. 10 § 9β)

Δύο ἢ περισσότερα ὄγδοα σημειώνονται καὶ ἠνωμένα ὡς ἐξῆς :

Σημ. Εἰς τὸ ἕσμα ἀντὶ τῆς συνδέσεως προσφθιάς γίνεται συνήθως χρῆσις τῶν ἠνωμένων ὀγδόων, ὅταν δύο ἢ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν, ἐνῶ μὲ τὸ σῆμα σημειώνονται τὰ ὄγδοα ποῦ ἀνήκουν ἕκαστον εἰς μίαν συλλαβὴν. Εἰς τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν καὶ τὸ σολφέζ, προκειμένου περὶ ὀγδόων περισσοτέρων τοῦ ἑνός, γίνεται χρῆσις τῶν ἠνωμένων φθογοσῆμων.

Ὑγδοα εἰς $\frac{2}{4}$

§ 45. Εἰς ἓν μέτρον $\frac{2}{4}$ χωροῦν τέσσαρα ὄγδοα, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἐκ τῆς εἰς δύο ἴσα μέρη διαιρέσεως ἑκάστου μέρους τοῦ μέτρου.

Ἡ εἰς δύο ἴσα μέρη διαιρέσις φθογοσῆμου λέγεται **δυναδική**.

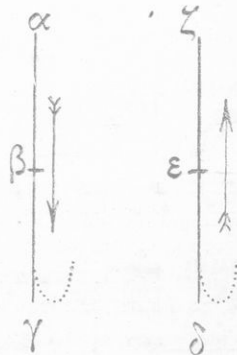
Εἰς τὴν διαδικιὴν διαιρέσιν καὶ ἀσθενοῦς ἀκόμη μέρους τοῦ μέτρου, τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ δύο προκύπτοντα νέα μέρη ἐκτελεῖται μὲ περισσοτέραν δύναμιν, λέγεται δὲ **κύριον**, τὸ δὲ ἄλλο λέγεται **δευτερεῦον**. Ἐπομένως εἰς τὸ ἐξ ὀγδόων ἀποτελούμενον μέτρον $\frac{2}{4}$ τὸ πρῶτον καὶ τρίτον ὄγδοον εἶνε κύρια, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἰσχυρότερον τοῦ τρίτου, διότι συμπίπτει νὰ ἀκήκη εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ πρώτου χρόνου, ὁ ὁποῖος εἶνε ἤδη ἰσχυρός. Τὰ ἄλλα ὄγδοα εἶνε δευτερεύοντα.

Διὰ τὴν ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὀγδόων ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι, ἀφοῦ τὸ τέταρτον διαρκεῖ μίαν κίνησιν, τὸ ὄγδοον θὰ διαρκῆ $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως. Εἰς τὴν ῥυθμικὴν λοιπὸν μορφήν ὀγδόων :

τὸ πρῶτον ὄγδοον (Α) τοῦ πρώτου χρόνου θὰ διαρκέσῃ, ὅσον χρειάζεται τὸ χέρι νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ σημεῖον α εἰς τὸ β (ἴδε ἔναντι σχῆμα 4), ἐνῶ τὸ δεύτερον ὄγδοον (Β) θὰ διαρκέσῃ ἀπὸ τὸ β ἕως τὸ γ. Ἐπίσης τὸ πρῶτον ὄγδοον (Γ) τοῦ δευτέρου χρόνου θὰ διαρκέσῃ, ὅσον χρειάζεται τὸ χέρι νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὸ δ εἰς τὸ ε, τὸ δὲ ὄγδοον Δ ἀπὸ ε ἕως ζ.

Σχῆμα 4.

Διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἀντίληψιν τῶς ἀξίας τῶν ὀγδόων ἢ ἐξάσκησις γίνεται κατ' ἀρχάς, χωριζομένων τῶν δύο κινήσεων εἰς τὰ σημεῖα β καὶ ε. Ἡ διαιρέσις ὁμως αὕτη βαθμηδὸν πρέπει νὰ ἐξαλείφεται καὶ ἐν τέλει νὰ ἐκτελοῦνται τὰ ὄγδοα εἰς δύο ἀκεραίας κινήσεις. Παρ/λμα «κἀμέτε ὄγδοα εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$ ».

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα ἀσκήσις εἰς τὴν ῥυθμικὴν μορφήν ἑνὸς μέτρου τετάρτου καὶ ἑνὸς ὀγδόων ἐναλλάξ, ἦτοι:

Διὰ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως ἀντιλαμβανόμεθα ἀκριβῶς τὴν ῥυθμικὴν διαφορὰν τετάρτου καὶ ὀγδόων. Παρ/γμα: «Ἐπιτέλεσατε ἕν μέτρον τέταρτα καὶ ἕν ὀγδοα εἰς $\frac{2}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
83

§ 45a. Ἀσκήσις.

α. Κάμετε ἕν μέτρον ἡμίση, ἕν τέταρτα καὶ ἕν ὀγδοα εἰς $\frac{2}{4}$, δηλ.

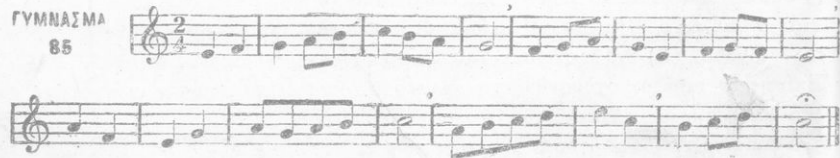

Γενικά γυμνάσματα ὀγδόων.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
84

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
85

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 86

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
87

150

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
88

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
89

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
90

Ἐλλιπὲς $\frac{2}{4}$ ἀρχίζον ἀπὸ ὄγδοον.

Ρυθμ. μορφή: $\frac{2}{4}$ ^{2ον μέρος} _{2ον ὄγδ.} | $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$ | $\frac{1}{2}$ ^{2ον μέρος} _{1ον ὄγδ.} ||

§ 46. Τὸ ἄνω ἔλλιπὲς ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 2ον ὄγδοον τοῦ 2ου χρόνου. Τὸ 1ον μέρος (δύο ὄγδοα) καὶ τὸ 1ον ὄγδοον τοῦ 2ου μέρους, τὰ ὁποῖα λείπουν, ὑπάρχουν εἰς τὸ τελευταῖον μέτρον. Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἑυθμικῆς αὐτῆς μορφῆς θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 2ας κινήσεως, ἥτοι ἀπὸ τὸ σημεῖον ε (σχήμ. 4 σελ. 51) καὶ ἐπομένως τὸ ὄγδοον τοῦ πρώτου ἔλλιπου μέρους θὰ διακρίσῃ ἀπὸ εἰς ζ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
91

200

Παύσις ὀγδόου.

§ 47. Ἡ παύσις ὀγδόου γράφεται μὲ τὸ σημεῖον γ καὶ διαρκεῖ, ὅσον τὸ ὀγδοον, δηλ. $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως.

Ἄν εἰς τὴν ἐπομένην γνωστὴν ὀυθμικὴν μορφήν α ἀντικαταστήσωμεν τὸ 2ον ὀγδοον ἐκάστου μέρους μὲ παύσιν ὀγδόου, θὰ ἔχωμεν τὴν β .

α . | $\frac{2}{4}$ $\overset{1}{\text{♩}}$ ♩ $\overset{2}{\text{♩}}$ ♩ ||

β . | $\frac{2}{4}$ $\overset{1}{\text{♩}}$ $\underset{\Lambda}{\gamma}$ $\overset{2}{\text{♩}}$ $\underset{\text{B}}{\gamma}$ ||

Εἶναι φανερόν, ὅτι εἰς τὴν ὀυθμικὴν μορφήν β αἱ παύσεις ὀγδόου ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ ἐκάστης κινήσεως, ἡ μὲν παύσις Λ ἀπὸ β ἕως γ (σχῆμ. 4 σελ. 51), ἡ δὲ B ἀπὸ ϵ ἕως ζ . Καὶ ἐδῶ διὰ τὴν εὐκολωτέραν κατανοήσιν χωρίζομεν κατ' ἀρχὰς τὰς κινήσεις εἰς τὰ σημεῖα β καὶ ϵ , ἐν τέλει ὅμως κάμνομεν τὴν ὀυθμικὴν μορφήν μὲ ἀκεραίας κινήσεις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
92

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
93

1η φωνή.

2α φωνή.

Ἡ παῦσις ὀγδόου δύναται νὰ παρουσιασθῇ καὶ εἰς ἄλλας ὑποδιαρέσεις τοῦ μέτρου. Π. γ.

Εἰς τὴν ῥυθμικὴν αὐτὴν μορφήν αἱ δύο παῦσις ὀγδοῦ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ πρῶτον ἡμῖσι ἐκάστης κινήσεως, ἡ μὲν Α εἰς τὸ τμήμα α - β, ἡ δὲ Β εἰς τὸ δ - ε (σχῆμα 4 σελ. 51).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
94

*Ὀγδοα εἰς $\frac{4}{4}$

§ 48. Εἰς τὸ μέτρον $\frac{4}{4}$ χωροῦν ὀκτὼ ὄγδοα, προερχόμενα ἐκ τῆς δυαδικῆς διαιρέσεως ἐκάστου τετάρτου. Τὸ πρῶτον ὄγδοον ἐκάστης δυαδικῆς διαιρέσεως εἶνε κύριον, τὸ δὲ ἄλλο δευτερεῦον.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ λεχθέντα περὶ τῆς ἐκτελέσεως ὀγδῶν εἰς $\frac{2}{4}$ καὶ ἐδῶ τὸ ὄγδοον διαρκεῖ $\frac{1}{2}$ κινήσεως. Ἐπίσης κατ' ἀρχὰς χωρίζεται ἐκάστη τῶν 4 κινήσεων εἰς δύο καὶ ἀπαγγέλλομεν κάθε ὄγδοον εἰς ἕκαστον ἡμῖσι τῆς κινήσεως. Ἐπομένως τὸ 1ον ὄγδοον διαρκεῖ (σχῆμα 3 σελ. 35) τμήμα α - β, τὸ 2ον β - γ, τὸ 3ον γ - δ, τὸ 4ον δ - ε κλπ. Βαθμηδὸν ἐξαλείφεται ἡ διαίρεσις τῶν κινήσεων καὶ τέλος κάμνομεν ὄγδοα εἰς $\frac{4}{4}$ μὲ ἀκεραίας κινήσεις.

Ρυθμ. μορφή: | C || Παρ/λμα' «κάμετε ὄγδοα εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ ».

Κατόπιν ἐκτελοῦνται αἱ ἐξῆς δύο ῥυθμικαὶ μορφαί:

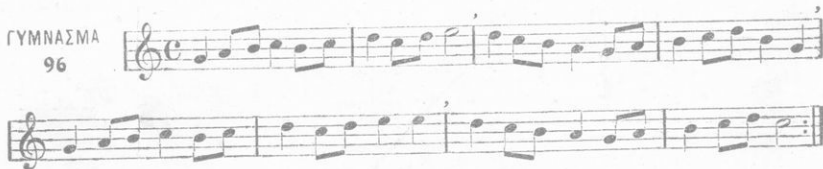
1. | C || Παρ/λμα' «κάμετε ἓν μέτρον μὲ τέταρτα καὶ ἓν μὲ ὄγδοα εἰς $\frac{4}{4}$ ».

2. | C || Παρ/λμα' «κάμετε ἓν μέτρον ὀλόκληρα, ἓν ἡμίση, ἓν τέταρτα καὶ ἓν ὄγδοα εἰς $\frac{4}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
95

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
96

Ἐπίσης, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ λεχθέντα διὰ τὸ ἑλλιπὲς μέτρον $\frac{2}{4}$ καὶ τὴν παῦσιν ὀγδοῦ (σελ. 53 § 46 καὶ σελ. 54 § 47), ἐκτελεῖται καὶ εἰς τὰ $\frac{4}{4}$ τὸ ἀπὸ ὀγδοῦ ἀρχίζον ἑλλιπὲς καὶ ἡ παῦσις ὀγδοῦ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
97

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
98

Ἐλλιπὲς $\frac{F4}{4}$ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ δευτέρου ὀγδοῦ τοῦ 3ου μέρους

Τὸ ἑλλιπὲς τῆς ἄνω ῥυθμ. μορφῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 2ον ὀγδοῦ τοῦ τρίτου χρόνου, δηλ. (σχῆμα $\frac{F4}{4}$ σελ. 35) ἀπὸ τὸ σημεῖον β τῆς 3ης κινήσεως. Τὰ ἑλλείποντα μέρη 1ον καὶ 2ον, ὡς καὶ τὸ πρῶτον ὀγδοῦ τοῦ 3ου μέρους, ὑπάρχουν εἰς τὸ τέλος. Τὸ δεύτερον ὀγδοῦ τοῦ 3ου μέρους τοῦ ἑλλιποῦς μέτρον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3ης κινήσεως β - ζ. Ἐπομένως θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ σημεῖον β τῆς 3ης κινήσεως.

§ 48a. Ἀσκήσεις.

1. Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμ. μορφάς :

α. β. γ. δ.
ε. ζ. η. θ.
ι. κ. λ. μ. ν.

2. Συμπληρώσατε τὰ μέτρα τῶν δύο ἐπομένων γυμνασμάτων συμφώνως πρὸς τὰ σημειούμενα κάτωθι ἐκάστου μέτρου.

α.
Μὲ ἓν φθογγόσημον Μὲ τρία φθογγόσημα ἐκ τῶν ὁποίων δύο διὰ τὸν τῶν χρόνον Μὲ τρία φθογγόσημα ἓνα διὰ κάθε χρόνον Μὲ 4 φθογγόσημα ἐκ τῶν ὁποίων δύο διὰ τὸν 3ον χρόνον Μὲ ἓν φθογγόσημον

β.
Μὲ ἓν φθογγόσημον Μὲ δύο παύσεις Μὲ ἓν φθογγόσημον Μὲ μίαν παύσαν Μὲ μίαν παύσαν

3. Ἀντίληψις ῥυθμῶν. Ὑπαγόρευσις ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος ῥυθμικῶν μορφῶν με ὄγδοα καὶ ἀναγνώρισις ἢ γραφή τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 37 § 38a, 2.

4. Ρυθμικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τεύχ. 1^ο σελ. 691, ὑποδείγματα ῥυθμικῆς ὑπαγορεύσεως : Γύμνασμα 940, ἀριθ. 1—7.

Προσκήσεις τρίφωνοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
99

α. β. γ. δ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 27^{ον}

Περὶ κανόνος.¹

Κανὼν δίφωνος.

§ 49. Ὑπάρχει εἶδος μουσικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον λέγεται κανὼν (Γαλλ. canon), ἐκτελεῖται δὲ ἢ με ὄργανα ἢ με φωνάς. Ὁ κανὼν, ἐκτελεζόμενος ἀπὸ φωνάς, γίνεται ὡς ἐξῆς :

¹ Ἴδε καὶ Μουσικὴ Ἀγωγή — Συμπλήρωμα, σελ. 773.

Πρῶτον μινθάνουν τοῦτον τελείως ὅλοι οἱ μαθηταί. Ἐπειτα ὁ φθικὸς-χορὸς διαίρεται εἰς δύο ἰσαριθμοὺς ομάδας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ 1^η ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σημεῖον Α (ἴδε π. γ. ἐπόμενον γύμν. 100). Ὅταν ἡ 1^η ὁμάς φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον Β, αὐτὴ μὲν ἐξακολουθεῖ, ἀρχίζει δὲ καὶ ἡ 2^α ὁμάς ἀπὸ τὸ Α. Οὕτω σχηματίζεται διφωνία. Αἱ δύο φωναὶ ἐξακολουθοῦν, ὅταν δὲ ἐκάστη φθάσῃ εἰς τὸ τέλος, ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχήν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπαναλαμβάνεται ὁ κανὼν πολλάκις, ἕως ὅτου ὁ διευθύνων δώσῃ τὸ σημεῖον διακοπῆς, ὁπότε ἐκάστη ὁμάς, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ τέλος παύει. Τὸ σημεῖον διακοπῆς δίδεται, ὅταν ἡ 1^η ὁμάς εὐρίσκειται περίπου εἰς τὸ προτελευταῖον μέτρον.

Ὁ κανὼν τραγουδεῖται πρῶτον μὲ τὰ φθογγόσημα (σολφέζ) καὶ ἔπειτα μὲ τὸ ποίημα, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτο.

Ὁ ὡς ἀνωτέρω κανὼν, ἐπειδὴ σχηματίζει διφωνίαν, λέγεται *δίφωνος*.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 100

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 101

Κελαϊδῆστε.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 102

Κε - λαϊ - δῆ - στε ε - δῶ, μι - κρῆ - που - λά - κια,
τῆ - γα - ρὰ - σκο - πί - σε, φί - λοι - κα - λοί.

Σημ. Ἡ διὰ τοὺς κανόνους διαίρεσις τῶν μαθητῶν εἰς δύο ἢ περισσότερας ομάδας γίνεται ἀνεξαρτήτως τοῦ εἶδους τῆς φωνῆς τῶν, δεδομένου, ὅτι ὅλοι τραγουδοῦν τὴν ἰδίαν μελωδίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28^{ον}

Στιγμὴ διαρκείας.

§ 50. Κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 30 § 31, διὰ τῆς συνδέσεως διαρκείας προστίθεται εἰς ἓν φθογγόσημον ἡ ἀξία ἄλλου. Τοιοῦτοτρόπως τὸ συνδεδεμένον μὲ τέταρτον ἡμισυ $\underline{\text{d}}\text{d}$ ἀποκτᾷ συνολικὴν ἀξίαν $\frac{3}{4}$. Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο βλέπομεν, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον φθογγόσημον προστίθεται τὸ ἡμισυ τῆς ἀξίας του. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, χάριν συντομίας γραφῆς, ἀντικαθιστῶμεν τὸ δευτέρον φθογγόσημον (d) καὶ τὴν σύνδεσιν μὲ μίαν στιγμὴν τιθεμένην δεξιὰ τοῦ πρώτου φθογγόσημου (d), ὁπότε ἔχομεν $\underline{\text{d}}$.

Ἐπομένως: $\text{d} \text{d} = \underline{\text{d}}\text{d} = \frac{3}{4}$

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ομάδα τῶν δύο παύσεων = — εἰς τὴν ὁποίαν ἡ δευτέρα παύσις εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς πρώτης, ἀντικαθιστῶμεν τὴν δευτέραν ταύτην διὰ στιγμῆς τιθεμένης δεξιὰ τῆς πρώτης, ὁπότε ἔχομεν — .

Ἐπομένως: $\text{—} \text{—} = \text{—} \underline{\text{—}} = \frac{3}{4}$

§ 50α. Ἡ στιγμὴ αὕτη λέγεται *στιγμὴ διαρκείας* καὶ *αὐξάνει φθογγόσημον ἢ παῦσιν κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς ἀξίας των*.

Ἡ διὰ τῆς στιγμῆς διαρκείας ἀντικατάστασις γίνεται μόνον, ὅταν τὰ συνδεδόμενα φθογγόσημα ἢ αἱ παύσεις εὐρίσκωνται εἰς τὸ ἴδιον μέτρον, ὅχι δὲ εἰς δύο συνεχῆ μέτρα¹.

Φθογγόσημον ἢ παῦσις μὲ στιγμὴν διαρκείας λέγεται *παρεστιγμένον*.

Σημ. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ ῥυθμικαὶ μορφαὶ $\underline{\text{d}}\text{d}$ καὶ $\underline{\text{—}}$ ἔχουν τὴν ἰδίαν διάρκειαν, διαφέρουν δὲ κατὰ τὴν γραφὴν.

§ 51.

Παρεστιγμένον ἡμισυ εἰς $\frac{4}{4}$

α. | C $\underline{\text{d}}^1 \text{d}^2 \text{d}^3 \text{d}^4$ ||

β. | C $\underline{\text{d}}^1 \text{d}^2 \text{d}^3 \text{d}^4$ ||

γ. | C $\underline{\text{d}}^1 \text{d}^2 \text{d}^3 \text{d}^4$ ||

¹ Εἰς παλαιότεραν ἑποχὴν ἐγένετο ἀντικατάστασις διὰ τῆς στιγμῆς καὶ ὁσάκις τὰ συνδεδόμενα φθογγόσημα ἢ αἱ παύσεις ἀνήκον εἰς δύο συνεχῆ μέτρα. Ἡ στιγμὴ τότε ἐτίθετο εἰς τὸ δευτέρον μέτρον.

Π. χ. ἀντι | C $\underline{\text{d}} \text{d} \text{d} \text{d} \text{d} \text{d} ||$ ἐγράφετο | C $\underline{\text{d}} \text{d} | \cdot \text{d} \text{d} ||$

Βλέπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ χωρεῖ ἕν ἡμῖσι παρεστιγμένον, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ μέτρου χρειάζεται ἐν τέταρτον ἢ παῦσις τετάρτον.

Ἐκτελέσεις τῆς ἀνω ῥυθμικῆς μορφῆς γ. Παρ/λμα' «ἐκτελέσατε παρεστιγμένα ἡμίση εἰς $\frac{4}{4}$ ». Τὸ παρεστιγμένον ἡμῖσι ἐκτελεῖται κατὰ τὰς ἰρεῖς πρώτας κινήσεις α - ζ σχῆμ. 3 σελ. 35) καὶ τὸ τέταρτον κατὰ τὴν τελευταίαν ζ - α.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 103

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 104

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
105

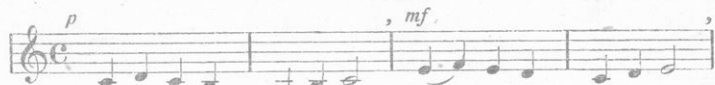
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
106

Ἄγιος ὁ Θεός.

Θ. Πολυκράτης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
107

Ἄ - γι - ος ὁ Θε - ός, ἄ - γι - ος, ἰ - σχυ - ρός,

ἄ - γι - ος, ἄ - θά - να - τος, ἐ - λέ - η - σον ἡ - μάς.

Δύναται νὰ προηγηθῆται τὸ τέταρτον καὶ νὰ ἔλπει τὸ παρεστιγμένον ἡμῖσι, ὁπότε ἔχομεν τὴν ῥυθμικὴν μορφήν : | C $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{4}$ || Τὸ τέταρτον τότε ἐκτελεῖται κατὰ τὴν 1ην κίνησιν α - γ, (σχῆμ. 3, σελ. 35), τὸ δὲ παρεστιγμένον ἡμῖσι κατὰ τὰς ἄλλας τρεῖς γ - α.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
108

Παρεστιγμένον τέταρτον.

Α'. Εἰς $\frac{2}{4}$

§ 52. Εἰς τὸ παράδειγμα ἀντικαθιστῶμεν τὸ ὄγδοον, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 59, διὰ στιγμῆς, διότι τοῦτο εἶνε τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τοῦ τέταρτου. Οὕτως ἔχομεν

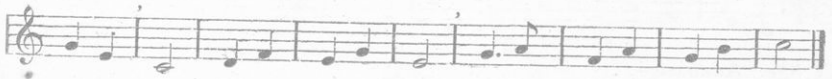
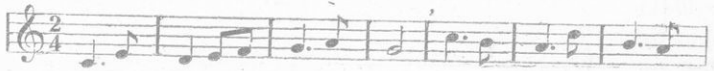

Βλέπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς ἐν μέτρον $\frac{2}{4}$ χωρεῖ ἐν τέταρτον παρεστιγμένον, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ μέτρον χρειάζεται ἀκόμη ἐν ὄγδοον ἢ παῦσις ὄγδου. Ἐκτέλεισι τῆς ἀνω ὀνθιακῆς μορφῆς γ. Παρ' ἄλλα: «κάμετε παρεστιγμένα τέταρτα εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$ ». Τὸ παρεστιγμένον τέταρτον διαρκεῖ (σχῆμ. 4 σελ. 51) $1\frac{1}{2}$ κίνησιν (α-ε) καὶ τὸ ὄγδοον $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως (ε-ζ).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 109

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
110

Β'. Εἰς $\frac{4}{4}$

Βλέπομεν ἄνωτέρω, ὅτι εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ χωροῦν δύο παρεστιγμένα τέταρτα ἀκολουθούμενα ἕκαστον ἀπὸ ἓν ὄγδοον.

Ἐκτέλεσις τῆς ἄνω ῥυθμικῆς μορφῆς γ. Παρ/λμα: «κάμετε παρεστιγμένα τέταρτα εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ ». Τὸ παρεστιγμένον τέταρτον Α διαρκεῖ (σχῆμ. 3 σελ. 35) $1\frac{1}{2}$ κίνησι (α - δ), τὸ ὄγδοον Β $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως (δ - ε), τὸ παρεστιγμένον τέταρτον Γ $1\frac{1}{2}$ κίνησι (ε - η) καὶ τὸ ὄγδοον Δ $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως (η - α)

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
111

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
112

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
113

Δύναται νὰ προηγηθῆται τὸ ὄγδοον καὶ νὰ ἐξέλπειται τὸ παρεστιγμένον τέταρτον, ὁπότε ἔχομεν τὴν ῥυθμικὴν μορφήν | $\frac{2}{4}$ | || Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ ὄγδοον διαρκεῖ (σχῆμ. 4 σελ. 51) α' - β, καὶ τὸ παρεστιγμένον τέταρτον (β - ζ).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 114

§ 52a. Ἀσκήσεις.

α'. Ποίαν ἰδιότητα ἔχει ἡ στιγμή διαρκείας;

β'. Κατὰ τί ὁμοιάζουν καὶ κατὰ τί διαφέρουν αἱ ῥυθμικαὶ μορφαί:

γ. Με ποιὰ φθογγόσημα ἢ παύσεις τῆς ἀμέσως μικροτέρας ἀξίως ἰσοδυναμεῖ ἕκαστον τῶν κάτωθι φθογγόσημων καὶ παύσεων;

δ'. Πῶς ἄλλως μπορεῖ νὰ γραφῆ ἑκάστη ἐκ τῶν ἐπομένων ομάδων ρυθμοσῶν καὶ παύσεων :

1 ^η .		4 ^η .	—	ξ
2 ^η .		5 ^η .	ξ	γ
3 ^η .		6 ^η .	—	—

ε'. Ἐπιτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

α.

β.

γ.

δ.

ε.

ζ.

ζ'. Ἀντίληψις ῥυθμικῶν μορφῶν μὲ παρεσιγμένα ἡμίση καὶ τέταρτα εἰς $\frac{2}{4}$ καὶ $\frac{4}{4}$ (κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 37 § 38α, 2).

η'. Ρυθμικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τευχ. Γ', σελ. 691. Ὑποδείγματα : Γυμν. 940, ἀριθ. 9-15.

Λίγο ἀργά.

Δέησις.

Σικελικὴ μελωδία.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
115

ὦ πα - νά - μο - με, ὦ πα - νά - χραν - τε,

γλυ-κεῖά Παρ - θέ - νε Μά - ρί - α Μῆ - τερ ὀ -

σί - α. Μῆ - τερ ἄ - γί - α. δέ - ου καὶ ἰ - κέ - τευ - ε ὀ -

πέρ ἢ μῶν.

Σημ. Διὰ τὴν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄνω ἄσματος σημειουμένην ἐπανάληψιν ἐπαναλαμβάνομεν διὰ δευτέραν φοράν τὸ ἀπὸ τοῦ 9ου μέτρου μέχρι τέλους τμῆμα. (Σχετικῶς ἴδε Τεύχ. Γ' σελ. 655 § 255).

Πρὸς τὴν Πατρίδα μου.

Μέτρια. *Μελοδία δημοδῆς - Συλλογὴ 1. Πρωίου.*

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 116

1. Γιὰ σε, Πα - τρι - दा πα - λι, τοῦ τό - σον ἄ - γα -
 2. Κ' ἢ γῆ τοῦ πα - ρα - δει - σου μοῦ εἰ - νε ἔ - ρη -

1. πῶ. τὰ χει - λι, μου θα φέ - λουν τρα - γου - δι με καη -
 2. μιὰ. τῆ χά - ρι τῆ δι - κῆ σου δέν ἔ - χει γῆ κα -

p *λίγο ἄργότερα*

1. μό. τρα - γου - δι με καη - μό.
 2. μιὰ. δέν ἔ - χει γῆ κα - μιὰ.

Κ. Μαρκόπουλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29^{ον}

Ἀναπνευστικὰ γυμνάσματα.

§ 53. Αἱ κάτωθι ἀσκήσεις χρησιμεύουν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν φωνητικῶν χορδῶν καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μυῶν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 117

ο ———
 ε ———
 ι ———
 ο ———
 ου ———

The image shows a musical score for voice exercises, consisting of four systems of staves. Each system is labeled with a Greek letter and a dynamic marking 'p' (piano).
- System 1: Labeled β. p. It consists of two staves of music in 2/4 time, featuring a melody with eighth and quarter notes.
- System 2: Labeled γ. p. It consists of two staves of music in 2/4 time, featuring a melody with quarter notes and rests.
- System 3: Labeled δ. p. It consists of two staves of music in 2/4 time, featuring a melody with quarter notes and rests.
- System 4: Labeled ε. p. It consists of two staves of music in 2/4 time, featuring a melody with quarter notes and rests.

Σημ. Τὰ ὑπὸ στοιχ. δ καὶ ε ἀνωτέρω γυμνάσματα ἐκτελοῦνται καὶ κατὰ διαδοχὴν κατοῦσαν, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον τούτων (γ), ἤτοι, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ ντο (3ον διά- μωσον) κατερχόμεθα (σι, λα, σολ, φα, μι, ρε, ντο).

Παρατηρήσεις.

§ 54. α'. Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἀσκήσεις τραγουδοῦνται διὰ βοκαλισμοῦ, ἤτοι μὲ τὰ φωνήεντα, α (περισσότερον) καὶ ε, ι, ο, ου (ὀλιγότερον) λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναφερομένων περὶ βοκαλισμοῦ εἰς τὴν § 29 (σελ. 25) καὶ § 268 (Τεῦχ. σελ. 675).

β'. Εἰς τὰς παύσεις λαμβάνεται βαθεῖα, ἀλλ' ὄχι ἀπότομος εἰσπνοή, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται βαθμιαίως, ὅπως κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τηρηθῆ ὁ αὐτὸς χρωματισμὸς (P) ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους (χωρὶς δηλ. νὰ γίνεταί οὔτε cresc. οὔτε dim).

A. Ἀργυροπούλου, Μουσικὴ Ἀγωγή Τεῦχος Α'. Ἔκδ. 5η 1938.

γ'. Ἡ ῥυθμικὴ ἀγωγή τῶν ἀσκήσεων τούτων εἶνε μετρία.

δ'. Αἱ ἀναπνευστικαὶ ἀσκήσεις ἐπαναλαμβάνονται εἰς ἕκαστον μάθημα.

Κανὼν τρίφωνος.

§ 55. Εἶδομεν (σελ. 57 § 49) πῶς ἐκτελεῖται ὁ δίφωνος κανὼν. Ὑπάρχουν καὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι ἐκτελοῦνται ἀπὸ τρεῖς φωνάς καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **τρίφωνοι**. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων ὁ χορὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς ομάδας καὶ μανθάνεται ὁ κανὼν, ὅπως καὶ ὁ δίφωνος, ὅταν δὲ ἡ 1^η φωνὴ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον Γ, ὁπότε ἡ 2^α φωνὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ Β, ἀρχίζει ἡ τρίτη, ὁμᾶς ἀπὸ τὸ Α καὶ οὕτω σχηματίζεται τρίφωνία. Ὁ κανὼν τελειώνει διὰ σημείου τοῦ διδάσκοντος, διδομένου, ὅταν ἡ 1^η φωνὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ προτελευταῖον μέτρον.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
118

Σύντομος γραφὴ κανόνων.

§ 55α. Ὁρισμένοι εἶδους κανόνες, καθὼς π. χ. ὁ ἐπόμενος

Κανὼν τρίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
119

γράφονται χάριν συντομίας ὡς ἐξῆς:

Κανὼν τρίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
119α

Δηλ. ὁ σύντομος κανὼν 119α περιλαμβάνει εἰς τὴν χαμηλοτέραν σειρὰν τὰ φθογγόσημα τοῦ 1ου μέτρου τοῦ κανόνος 119, εἰς τὴν δευτέραν τὰ φθογγόσημα τοῦ 2ου μέτρου καὶ εἰς τὴν τρίτην τὰ φθογγόσημα τοῦ 3ου. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ συντόμως γραφομένου κανόνος γίνεται κατὰ τὰ λεχθέντα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τρίφωνου κανόνος (§ 55).

Κανόνες τριφώνοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
120

α. Σύντομος γραφή Α 'Εκτέλεις Β Γ

β. Σύντομος γραφή Α 'Εκτέλεις Β Γ

γ. Σύντομος γραφή Α 'Εκτέλεις

Β Γ

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκτελοῦνται καὶ οἱ κατωτέρω συντόμως γραφόμενοι τριφώνοι κανόνες.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
121

α. β

γ. δ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30^{ον}

Διάστημα πέμπτης.

§ 56. Διάστημα πέμπτης ἢ ἀπλῶς πέμπτη λέγεται ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς τῆς κλίμακος, ὡς πρώτου λαμβανομένου, μέχρι τοῦ ἐπομένου πέμπτου ὑψηλοτέρου (πέμπτη ἀνωῦσα) ἢ χαμηλοτέρου (πέμπτη κατωῦσα).

Π.χ.

Γυμνάσματα διαστημάτων πέμπτης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
122

Musical score for Gymnasia 122, consisting of eight staves of music in treble clef with a common time signature (C). The melody is written in a single line across the staves, featuring a sequence of eighth and quarter notes with various rests.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
123

Musical score for Gymnasia 123, consisting of six staves of music in treble clef with a common time signature (C). The melody is written in a single line across the staves, featuring a sequence of eighth and quarter notes with various rests.

§ 56α. Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα ὑπάρχουν 7 πέμπται. Ἐκ τούτων, ὅσαι περιέχουν *τρεις τόνους καὶ ἓν ἡμιτόνιον* λέγονται *καθαραί*, ὅσαι δὲ περιέχουν *δύο τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια*, λέγονται *ἡλαττωμέναι*. Αἱ καθαραὶ πέμπται εἶναι 6 καὶ εὐρίσκονται μεταξὺ τῶν βαθμίδων 1ης—5ης (ντο-σολ), 2ας—6ης (ρε-λα), 3ης—7ης (μι-σι), 4ης—1ης (φα-ντο), 5ης—2ης (σολ-ρε), 6ης—3ης (λα-μι), ἡλαττωμένη δὲ εἶνε 1, μεταξὺ τῶν βαθμίδων 7ης—4ης (σι-φα¹).

Αἱ πέμπται.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 124

καθ. καθ. καθ. ἡλατ.

1 2 3 4 5 2 3 4 5 6 3 4 5 6 7

3½ τ. 3½ τ. 3½ τ. 2½ τ.

καθ. καθ. καθ. ἡλατ.

4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2 6 7 1 2 3 7 1 2 3 4

3½ τ. 3½ τ. 3½ τ. 2½ τ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
125

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
126

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
127

u mf *β* *γ*

¹ Ὁ φθόγγος φα εἶνε 4η βαθμὶς τῆς 2ας σειρᾶς ἀνιούσης διαδοχῆς φθόγγων, εἰς τὴν ὁποῖον ἀνήκουν καὶ οἱ ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς σελ. 48 ἀναφερόμενοι φθόγγοι.

§ 56β. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα 2ης. Ἡ ἀπάντησις δίδεται κατὰ τὰ ἐν σελ. 23 § 26α, Α', α'.

β'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος τῶν ἐξῆς διαστημάτων:

β'. Γράψατε ἀνιούσας καὶ κατιούσας πέμπτας με βᾶσιν τοὺς φθόγγους μι, σολ, φα, σι, ρε, λα.

Β'. Ὡρδικοί καὶ ἀκουστικοί.

α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις διαστημάτων 2ης μέχρι τελείας ἐκμαθήσεως κατὰ τὸ γύμν. 125 (σελ. 69).

β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων 2ας, 3ης, 4ης καὶ 5ης ἐναλλάξ.

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων 2ας, 3ης, 4ης καὶ 5ης ἐναλλάξ.

δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις διαστημάτων 2ας, 3ης, 4ης καὶ 5ης ἐναλλάξ. Ἴδε τευχ. Γ' σελ. 697. Ὑποδείγματα: Γύμνασμα 941, ἀριθ. 46-52.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτέλεσατε διὰ βοκαλισμοῦ:

α') Τὸ γύμνασμα 125 (σελ. 69).

β') Τὰ γυμνάσματα 920 (μόνον εἰς τὴν κλίμακα Ντο) καὶ 921 (Τευχ. Γ' σελ. 680).

Μνήσθητι ἡμῶν.

Μελωδία ἐκκλησιαστικὴ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
128

Μνή-σθη τι ἡ - μῶν Χρι - στέ Σω - τῆρ τοῦ κό - σμου, ὡς - περ

τοῦ λη - στοῦ ἐ - μνή-σθης ἐ - πί ξύ - λου καὶ κα - τα -

ξι - ω - σον· πάν - τας μό - νε οἰ - κτιό - μων τῆς

οὐ - ρα - νί - ου βα - σι - λεί - ας σου.

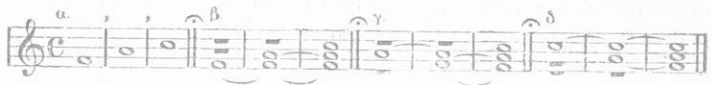
(Μελωδικοί ἀσκήσεις Βυζαντ. μουσικῆς Κ. Παπαδημητρίου σελ. 36).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
129

Πρεσκήσεις τρίφωνοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
130

Κανόνες με σύντομον γραφήν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 131

Τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν ἴδε ἐν σελ. 66 § 55 — 55α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31^{ον}

Μέτρον $\frac{3}{4}$

§ 57. Γνωρίζομεν (σελ. 59 § 50 καὶ 50α) ὅτι

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ὑποδιαίρεσεως τοῦ παρεστιγμένου ἡμίσεος γίνεται τὸ νέον μέτρον

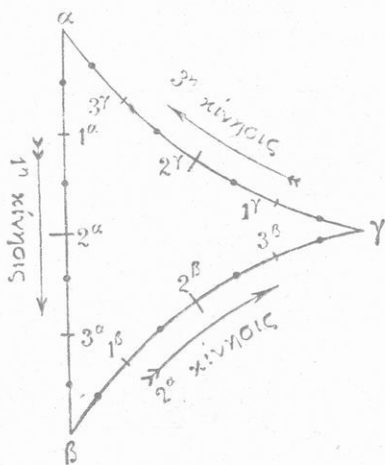

Τοῦτο περιέχει τρία μέρη (τομερῆς) ἢ χρόνους, ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ἀξίαν ἐνὸς τετάρτου. Διὰ τοῦτο λέγεται μέτρον *τριμερῆς τετάρτον*. Σημειώνεται μὲ τὸ κλάσμα $\frac{3}{4}$ τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητὴς φανερώνει τὸν ἀριθμὸν τῶν

μερῶν, ὁ δὲ παρονομαστής τὴν ἀξίαν ἐκάστου μέρους. Ἐκ τῶν τριῶν μερῶν τὸ πρῶτον εἶναι ἰσχυρόν, τὰ δὲ ἄλλα ἀσθενῆ.

Ρυθμ. μορφή: | $\frac{3}{4}$ $\overset{\text{ισχ.}}{\underset{1}{\text{♩}}}$ $\overset{\text{ασθ.}}{\underset{2}{\text{♩}}}$ $\overset{\text{ασθ.}}{\underset{3}{\text{♩}}}$ ||

Ἐκτελοῦμεν τὴν ἀξίαν τοῦ μέτρου τούτου εἰς τρεῖς κινήσεις, μίαν δι' ἕκαστον μέρος (ἐπόμενον σχῆμα 5). Ἡ πρώτη κίνησις γίνεται πρὸς τὰ κάτω (α - β), ἡ δευτέρα δεξιὰ πλαγίως πρὸς τὰ ἄνω (β - γ), ἡ δὲ τρίτη ἀριστερὰ πλαγίως πρὸς τὰ ἄνω (γ - α).

Σχῆμα 5.

Καὶ εἰς τὸ μέτρον $\frac{3}{4}$ αἱ κινήσεις γίνονται κατὰ τὰ ὀριζόμενα εἰς τὰ μέτρα $\frac{2}{4}$ (σελ. 13 § 17) καὶ $\frac{4}{4}$ (σελ. 34 — 35 § 38). Μετὰ τὴν κανονικὴν ἐκτέλεσιν τῶν κινήσεων ἀκολουθεῖ ἄσκησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω ῥυθμικῆς μορφῆς $\frac{3}{4}$. Τὸ πρῶτον μέρος (χρόνος) διαρκεῖ (σχῆμ. 5 σελ. 92), ὅσον ἢ 1η κίνησις (α - β), τὸ δεύτερον μέρος, ὅσον ἢ 2α κίνησις (β - γ), τὸ δὲ τρίτον, ὅσον ἢ 3η (γ - α). Ἡ ἀναπνοὴ γίνεται ἀνὰ δύο μέτρα, ἐκτελεῖται δὲ καὶ ὁ μετρικὸς τόνισμός.

Αἱ παύσεις ἐκτελοῦνται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ μέτρα $\frac{2}{4}$ καὶ $\frac{4}{4}$

Σημ. Παύσις ἑνὸς μέτρου $\frac{3}{4}$ σημειώνεται διὰ παύσεως *δλοκλήρου*. (Ἴδε σελ. 45 § 41β).

Ἐνόητον ἢ διαιροῦντες τὰ μέρη τοῦ $\frac{3}{4}$ ἔχομεν διαφόρους ῥυθμ. μορφὰς αὐτοῦ.

α'. Ἦμισυ καὶ τέταρτον, ἦτοι $\frac{3}{4}$ $\overset{1}{\text{♩}}$ $\overset{2}{\text{♩}}$ $\overset{3}{\text{♩}}$ || (Τὸ ἦμισυ διαρκεῖ δύο κινήσεις, τὸ τέταρτον μίαν).

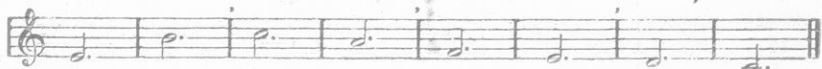
β'. Παραστιγμένον ἦμισυ, ἦτοι $\frac{3}{4}$ $\overset{1}{\text{♩}}$ $\overset{2}{\text{♩}}$ $\overset{3}{\text{♩}}$ || (Διαρκεῖ τρεῖς κινήσεις).

γ'. Ὀγδοα, ἦτοι $\frac{3}{4}$ $\overset{1}{\text{κιν.}}$ $\overset{2}{\text{δευ.}}$ $\overset{3}{\text{κιν.}}$ $\overset{4}{\text{δευ.}}$ $\overset{5}{\text{κιν.}}$ $\overset{6}{\text{δευ.}}$ || Ἐκαστον ὀγδοον διαρκεῖ (σχῆμ. 5 σελ. 72) $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως. Τὸ πρῶτον ὀγδοον (σχῆμ. 5) ἀπὸ α-2α, τὸ δεύτερον 2α-β, τὸ τρίτον β-2β κλπ.

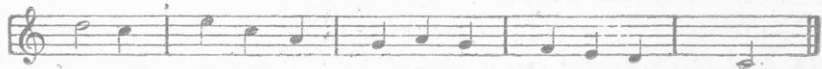
Μετὰ τὴν διὰ τῶν ἀναλόγων παραγγελμάτων ἐξάσκησιν εἰς ἑκάστην τῶν ἄνω ῥυθμ. μορφῶν ἐκτελεῖται ἡ ἐξῆς:

$\frac{3}{4}$ $\overset{1}{\text{♩}}$ | $\overset{2}{\text{♩}}$ $\overset{3}{\text{♩}}$ | $\overset{4}{\text{♩}}$ $\overset{5}{\text{♩}}$ $\overset{6}{\text{♩}}$ || Παρ/γμα: «κάμετε ἕν μέτρον μὲ ἡμίση παραστιγμένα, ἕν μὲ τέταρτα καὶ μὲ ὀγδοα εἰς $\frac{3}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
132

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
133

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
134

Musical score for Gymnasia 134, consisting of three staves of music in 3/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff contains the first six measures, the second staff contains the next six measures, and the third staff contains the final six measures, ending with a double bar line.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
135

Musical score for Gymnasia 135, consisting of two staves of music in 3/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff contains the first six measures, and the second staff contains the next six measures, ending with a double bar line.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
136

Musical score for Gymnasia 136, consisting of three staves of music in 3/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff contains the first six measures, the second staff contains the next six measures, and the third staff contains the final six measures, ending with a double bar line. Dynamic markings *mf* are present above the first and fourth measures of the second staff.

Κανών δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
137

Musical score for Gymnasia 137, consisting of two staves of music in 3/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff contains the first six measures, and the second staff contains the next six measures, ending with a double bar line. Section markers 'A' and 'B' are placed above the first and fourth measures of the first staff, respectively.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
138

Musical score for Gymnasia 138, consisting of two staves of music in 3/4 time. The melody is written in a single treble clef. The first staff contains the first six measures, and the second staff contains the next six measures, ending with a double bar line.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
139

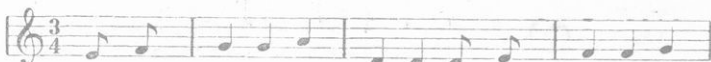

Χιόνι.

Μέτρον.

Γερμανική μελωδία.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
140

1. Έ - ξω. δῆ - τε. χιό νί - ζει τί χα - ρά μας, παι -
2. Τό - χιό νάν - θρω - πο φτιά - στε κεί στήν τε - τρα ψη -

1. διά! Ό - λή πλά - ση φαν - τά - ζει σά - λεν - κή ζω - γρα - φιά
2. λά - ρι - χτε σφαι - ρες χιό - νά - τες με παι - γνί - δια τρελ - λά

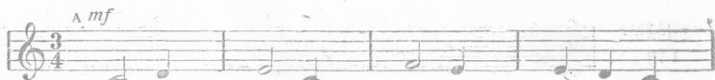
Μετάφρασις Α. 'Αργυροπούλου.

Η καμπάνα.

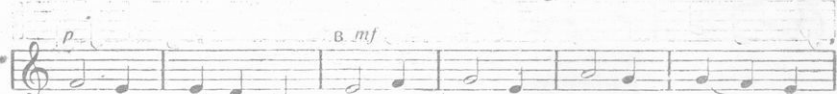
Κανὼν τρίφωνος.

Κ. Schulz.

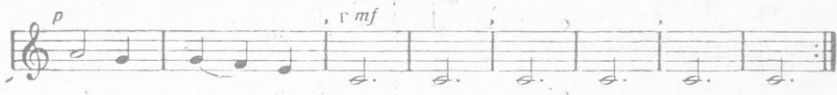
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
141

Γιά τὴν ἐκ κλη - σιά ή καμ - πά - να,

ή καμ - πά - να. τι ὡ - ραί - α πού ση - μαι - νει.

πού ση - μαι - νει ντιν, νταν, ντιν, νταν, ντιν, νταν.

Μετάφρασις Α. 'Αργυροπούλου.

§ 58.

Παρεστιγμένον τέταρτον εις $\frac{3}{4}$

A'.

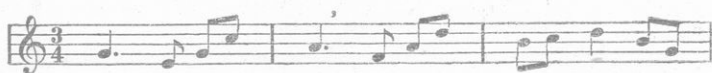

Ἐνωτέρω βλέπομεν, ὅτι ἐκ τῆς ῥυθμ. μορφῆς α, διὰ συνδέσεως τοῦ πρώτου τετάρτου μὲ τὸ πρῶτον ὄγδοον τοῦ δευτέρου μέρους, προέκυψεν ἡ ῥυθμ. μορφή β καὶ ἐκ ταύτης ἡ γ (σελ. 59 § 50 καὶ 50α), δηλ. εις $\frac{3}{4}$ παρεστιγμένον τὸ πρῶτον τέταρτον, τὸ ὁποῖον διαρκεῖ $1\frac{1}{2}$ κίνησι α - 2β (σχῆμ. 5 σελ. 72). Παρ/λιμα. «ἐκτελέσατε παρεστιγμένον τὸ πρῶτον τέταρτον εις $\frac{3}{4}$ ».

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
142

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
143

B'.

Ἐνωτέρω ἐκ τῆς ὄυθμ. μορφῆς α, διὰ συνδέσεως τοῦ δευτέρου τετάρτου μὲ τὸ πρῶτον ὄγδοον τοῦ τρίτου μέρους, προέκυψεν ἡ ὄυθμ. μορφή β καὶ ἐκ ταύτης ἡ γ, δηλ. εἰς $\frac{3}{4}$ παρσειγμένον τὸ δεύτερον τέταρτον, τὸ ὁποῖον διαρκεῖ $1\frac{1}{2}$ κίνησι β-2γ (σχῆμ. 5 σελ. 72). Ἐκτέλεισι τῆς μορφῆς ταύτης δι' ἀναλόγου παραγγέλματος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
144

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
145

§ 59.

Ἐλλιπὲς μέτρον $\frac{3}{4}$

A'. Ἐλλιπὲς $\frac{3}{4}$ ἀρχόμενον ἀπὸ ὀγδόου.

Τὸ ὄγδοον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἀρχίζει τὸ ἄνω ἔλλιπὲς, εἶνε δεύτερον ὄγδοον τοῦ 3ου μέρους. Ἐπομένως θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τῆς 3ης κινήσεως, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ σημεῖον 2γ (σχῆμ. 5 σελ. 72).

B'. Ἐλλιπὲς $\frac{3}{4}$ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 2ου ὀγδόου τοῦ 2ου μέρους.

Ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τῆς 2ας κινήσεως, δηλ. (σχῆμ. 5 σελ. 72) ἀπὸ τὸ σημεῖον 2β.

Ἐκτέλεισι τῶν δύο ἄνω ἔλλιπῶν δι' ἀναλόγων παραγγέλμάτων.

§ 59α. Ἀσκήσεις.

1. Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

α. β. γ. δ. ε.

ζ. η. θ. ι. κ.

λ. μ. ν. ρ.

ο. π. ρ.

2. Συμπληρώσατε τὰ ἐπόμενα μέτρα συμφώνως πρὸς τὰ σημειούμενα κάτωθι ἐκάστου μέτρου.

Μέ ἓνα φθογγόσημον Μέ δύο φθογγόσημα Μέ τρία φθογγόσημα Μέ ἓνα φθογγόσημον Μέ τρία φθογγόσημα
ἐκ τῶν ὁποίων δύο καὶ μίαν παῦσιν καὶ μίαν παῦσιν
διὰ τὸν 2ον χρόνον

β.
Μέ μίαν παῦσιν καὶ ἓν φθογγόσημον Μέ μίαν παῦσιν Μέ τρεῖς παῦσεις Μέ δύο φθογγόσημα Μέ μίαν παῦσιν καὶ
καὶ ἓν φθογγόσημον ἐκ τῶν ὁποίων ἓν φθογγόσημον
τὸ 2ν ὄνοσον

3. Ἀντίληψις ῥυθμῶν. Ἀναγνώρισις ῥυθμικῶν μορφῶν $\frac{3}{4}$ κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 37 § 38α, 2.

4. Ῥυθμικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τευχ. Γ' σελ. 691. Ὑποδείγματα: Γύμνασμα 940 ὀριθ. 8, 11, 12, 16, 17, 18.

Σηκωθῆτε παιδιά.

Κανὼν δίφωνος.

J. Wachsmann.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
146

Α

Β

Ση - κω - θῆ - τε, παι - διά, λα - λει - πε - τε -
νός· ὁ ἥ - λιος σὲ λί - γο πρὸς ἀλ - λει - λαμ - πρὸς.

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

§ 59β. Πολλάκις εἰς τὸ ἴδιον μουσικὸν ἔργον, ὅπως εἰς τὸ κατωτέρω ἄσμα, ἐναλλάσσονται διάφορα εἶδη μέτρων. — Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἕκαστον μέτρον ἐκτελεῖται κατὰ τὰς οἰκείας κινήσεις.

Ψαλμοὶς καὶ ὕμνοι.

Μελωδία Ἐκκλησιαστική.

Μεταγραφή Κ. Παπαδημητρίου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
147

mf

Ψαλμοῖς καὶ ὕμνοι δοξολογού

μεν Χριστὴν ἐκ νεκρῶν σου ἀνάστασιν,

δι' ἧς ἡμᾶς ἠλευθέρωσας τῆς τυραννίδος τοῦ

ἁδου, καὶ ὡς Θεὸς ἐδώκεν ζωὴν αἰωνίαν

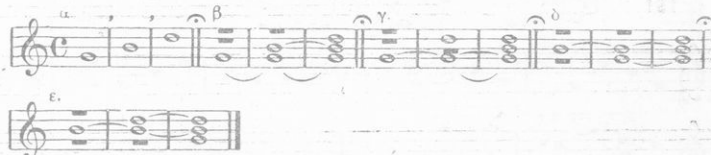

ὡν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐκ τοῦ Ἀναστασιματαρίου Ἐκδ. Δ. Ἰωάννου Κων/πολις 1914.

Προσκήσεις τριφώνου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
148

α. β. γ. δ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 149

Κανόνες.

α. β. γ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32^{ΟΝ}

Διάστημα ἕκτης.

§ 60. Διάστημα ἕκτης ἢ ἀπλῶς ἕκτη λέγεται ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς τῆς κλίμακος, ὡς πρώτου λαμβανομένου, μέχρι τοῦ ἐπομένου ἕκτου ὑψηλοτέρου (ἕκτη ἀνιούσα) ἢ χαμηλοτέρου (ἕκτη κατιούσα).

Γυμνάσματα διαστημάτων ἕκτης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
150

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
151

§ 60α. Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα ὑπάρχουν 7 ἕκται. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι περιέχουν τέσσαρας τόνους καὶ ἐν ἡμιτόνιον καὶ λέγονται μεγάλαι, ἄλλαι δὲ περιέχουν τρεῖς τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια καὶ λέγονται μικραί. Αἱ μεγάλαι ἕκται

είναι 4 και εϋρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 1ης-6ης (ντο-λα), 2ας-7ης (ρε-σι), 4ης-2ας (φα-ρε), 5ης-3ης (σολ-μι), αἱ δὲ μικραὶ εἶναι 3 και εϋρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 3ης-1ης (μι-ντο), 6ης-4ης (λα-φα), 7ης-5ης (σι-σολ¹).

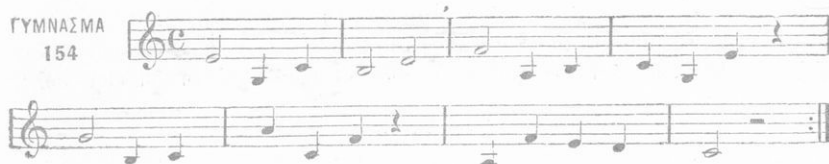
Αἱ ἔκται.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 152

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
153

¹ Τὸ σολ εἶνε 5η βαθμὶς τῆς 2ας σειρᾶς ἀνιούσης διαδοχῆς φθόγγων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ οἱ ἐν ταῖς ὑποσημ. τῶν σελ. 48 καὶ 69 ἀναφερόμενοι φθόγγοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
154

Κύριε Βασιλεῦ.

Ἐκκλησιαστικὴ μελωδία.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
155

Κύ - ρι - ε Βα - σι - λεῦ ἐ - που - ρά - νι - ε Θε - ἔ

Πά - τερ Παν - το - κρά - τος. Κύ - ρι - ε Υἱ - ἔ - μο - νο - γε - νής

Ἰ - η - σοῦ Χρι - στέ καὶ Ἄ - γι - ον Πνεῦ - μα

(Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντ. μουσικῆς Κ. Παπαδημητρίου σελ. 37).

§ 60β. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικαί.

α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα βης. Ἡ ἀπάντησις δίδεται κατὰ τὰ ἐν σελ. 23, § 26α, Α', α'.

β'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος τῶν ἑξῆς διαστημάτων :

γ'. Γράψατε διαστήματα βης ἀνιόντα καὶ κατιόντα μὲ βάσιν τοὺς φθόγγους μι, σι, σολ, ρε.

Β'. Ὡδικοί καὶ ἀκουστικοί.

α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις διαστημάτων βης μέχρις τελείας ἐκμαθήσεως κατὰ τὸ γύμν. 154.

β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων βης καὶ τῶν προηγουμένων ἐναλλάξ.

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων βης καὶ τῶν προηγουμένων ἐναλλάξ.

δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τευχ. Γ' σελ. 697. Ὑποδείγματα : Γύμνασμα 941, ἀριθ.

53 — 56.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτελέσατε διὰ βοκαλισμοῦ :

α'. Τὸ γύμνασμα 153 (σελ. 81).

β'. Τὰ γυμνάσματα 922 (μόνον εἰς τὴν κλίμακα Ντο) καὶ 923 (τευχ. Γ' σελ. 681).

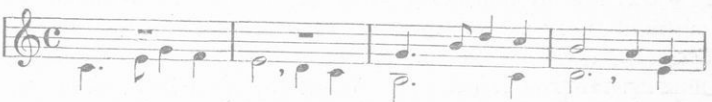
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
156

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
157

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
158

Ἡ χαρὰ στὸ δάσος.

Μέτρια.

M. Hauptmann.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
159

1. Στὸ πευ - κό - φυ - το δά - σος ψη - λά στὴν πλα - γιά, μέσ' στὸν
2. Τά που - λά - χια λα - λοῦ - νε μὲ μά - γο σκο - πό, καί γε -

1. ἱ - σκιο κεῖ κά - τω πλα - γιά - ζω γλυ - κά. Καί νε - ρά - κι κον -
2. ρά - χια πε - τοῦ - νε σ' ἄν - τί - κρου βου - νό. Δά - σος ὄ - μορ - φο!

1. τά μου κυ - λιέ - ται μ' ἄ - φρό, ἄ - γε - ρά - κι φυ - σά - ει, δρο -
2. πάν - τα χα - ρά πε - ριο - σή, μιά πνο - ἦ εὐ - τυ - χί - ας μᾶς

mf *f* *p* *αργότερα*

1. σά- τοῦ- λα - φρό, ἄ- γε - ρά- κι φυ - σά - ει, δο - σά- το ε - λα - φρό.
 2. δί- νεις ε - σύ, μιά πνο - ἢ εὐ- τυ - χί - ας μᾶς δί- νεις ε - σύ.

Μετάρρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Κανὼν τριφώνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
160

Κανὼν τετράφωνος.

§ 61. Εἰς τὸν τετράφωνον κανὼνα ὁ χορὸς διαιρεῖται εἰς 4 ὀμάδας. Ἐκ τούτων αἱ 1η, 2α καὶ 3η ἀρχίζουσι κατὰ τὰ γνωστὰ (σελ. 66 § 55), ἡ δὲ 4η ὀμάς ἀρχίζει, ὅταν ἡ 1η φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον Δ. (Ἴδε ἐπόμενον γύμν. 161). Οὕτω σχηματίζεται τετραφωνία. Τὸ σημεῖον τοῦ τέλους δίδεται, ὅταν 1η ὀμάς εὐρίσκειται εἰς τὸ προτελευταῖον μέτρον.

Κανὼν τετράφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
161

Κανόνες τριφώνοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 33^ο

Δέκατα ἕκτα.

§ 62. Ἐμιάθωμεν ἕως τώρα τὰ ἐξῆς τέσσαρα σχήματα φθογοσῆμων

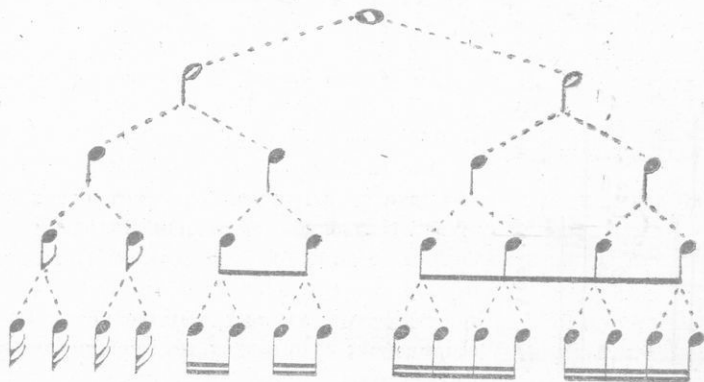

καὶ ὅτι ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀμέσως μεγαλυτέρου του, διπλάσιον δὲ τοῦ ἀμέσως μικροτέρου.

Δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν καὶ τὸ ὄγδοον εἰς δύο ἴσα μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον σημειώνεται μὲ τὸ σχῆμα ἢ "Ὅταν ταῦτα εἶναι περισσότερα τοῦ ἑνός, γράφονται καὶ ἠνωμένα, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὄγδοα, ὡς ἐξῆς:

Μὲ τὴν νέαν αὐτὴν ὑποδιαίρεσιν ἔχομεν

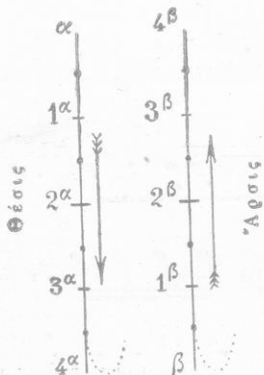
Βλέπομεν, ὅθεν, ὅτι τὸ ὄγδοον διαιρεῖται εἰς δύο φθογγόσημα τοῦ νέου σχήματος, τὸ τέταρτον εἰς τέσσαρα, τὸ ἥμισυ εἰς ὀκτώ καὶ τὸ ὀλοκλήρον εἰς δεκάεξ. Ἄρα τὸ νέον τοῦτο σχῆμα παριστάνει φθόγγον ἀξίας $\frac{1}{2}$ τοῦ ὄγδου, $\frac{1}{4}$ τοῦ τετάρτου, $\frac{1}{8}$ τοῦ ἥμισυος καὶ $\frac{1}{16}$ τοῦ ὀλοκλήρου. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι $\frac{1}{16}$ τοῦ ὀλοκλήρου, λέγεται *δέκατον ἕκτον*.

Δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{2}{4}$

§ 63. Εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$ χωροῦν ὀκτώ δέκατα ἕκτα. Ἴσχύει καὶ ἐδῶ ὁ περὶ μετρικῶν τονισμῶν κανὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον τονίζεται πάντοτε τὸ πρῶτον μέρος ἐκάστης δυαδικῆς διαιρέσεως (σελ. 51 § 45).

Προκειμένου περὶ τῆς ὀρθμικῆς ἀναγνώσεως τῶν δεκάτων ἕκτων σκεπτόμεθα, ὅτι, ἀφοῦ τὸ ὄγδοον διαρκεῖ $\frac{1}{2}$ τῆς κινήσεως, τὸ δέκατον ἕκτον, ὡς ἡμῖς τοῦ ὀγδόου, θὰ διαρκῇ τὸ ἡμῖς αὐτῆς, δηλ. $\frac{1}{4}$ τῆς κινήσεως. Παρ/λμα. «ἐπιτέλεσατε δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{2}{4}$ ».

Σχῆμα 6.

Τὸ δέκατον ἕκτον Α θὰ διαρκέσῃ (ἔναντι σχῆμ. 6) ἀπὸ α ἕως 1^α, τὸ Β ἀπὸ 1^α - 2^α, τὸ Γ 2^α - 3^α, τὸ Δ 3^α - 4^α, τὸ Ε β - 1^β κλπ.

Διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἀντίληψιν τῆς διαρκείας τῶν δεκάτων ἕκτων χωρίζομεν κατ' ἀρχὰς ἐκάστην κίνησιν εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη (α - 1^α, 1^α - 2^α, 2^α - 3^α, 3^α - 4^α, σχῆμ. 6), ὁπότε αἱ δύο ὑποδιηρημένα κινήσεις θὰ γίνωνται πολὺ ἀργά. Βαθμηδὸν ὁμῶς ἐπιταχύνομεν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τεσσάρων τμημάτων, ἐξαλείφοντες κατὰ μικρὸν τὰς ὑποδιαιρέσεις, οὕτως ὥστε ἐν τέλει γίνονται τὰ δέκατα ἕκτα εἰς τὰς κανονικὰς δύο ἀκεραίας κινήσεις.

Παρ/λμα' «ἐπιτέλεσατε. ἐν μέτρον ὄγδοα καὶ ἐν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{2}{4}$, δηλ.

Διὰ τῆς ῥυθμικῆς ταύτης μορφῆς κατανοοῦμεν ἀκριβῶς τὴν ῥυθμικὴν διαφορὰν μεταξὺ ὀγδόων καὶ δεκάτων ἕκτων.

Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς:

α. Ἐν μέτρον ἡμίση, ἔν τέταρτα, ἔν ὀγδοα καὶ ἔν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{2}{4}$, δηλ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 163

Τὸ ρολόγι.

Κανὼν τριφώνος. Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 164

Τὸ ρω - λό - γι κά - νει: τικ - τακ, τικ - τακ' τὸ μι - κρὸ ρω -
 λό - γι: τικ - τακ, τικ - τακ, τικ - τακ, τικ - τακ. καὶ τῆς τσέ' - πης

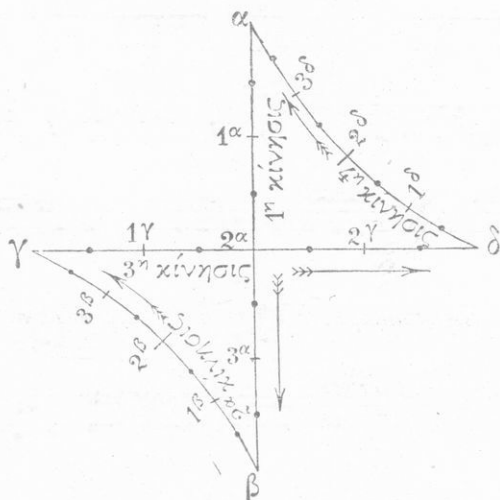
Σημ. Ἡ γραφή τῶν ῥυθμολογιῶν ἐκτον γίνεται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ λεχθέντα περὶ ὀγδόων ἐν ταῖς σημ. τῶν σελ. 50 καὶ 51.

Δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{4}{4}$

§ 64. Εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ χωροῦν δεκαᾶξ δέκατα ἕκτα.

Παρο/σμα· «ἐκτελέσατε δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{4}{4}$ ». Τὸ δέκατον ἕκτον Α διαρκεῖ (ἐπόμενον σχῆμ. 7) ἀπὸ α ἕως 1α, τὸ Β 1α - 2α, τὸ Γ 2α - 3α, τὸ Δ 2α - β, τὸ Ε β - 1β κλπ.

Σχῆμα 7.

Καὶ ἐδῶ χωρίζεται κατ' ἀρχὰς ἐκάστη κίνησις εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη (εἰς τὸ ἀνωτέρω σχῆμα: ἢ 1η κίνησις εἰς τὰ μέρη, α - 1α, 1α - 2α, 2α - 3α, 3α - β, ἢ 2α κίνησις εἰς τὰ β - 1β, 1β - 2β, 2β - 3β, 3β - γ κλπ.), βαθμηδὸν δὲ ἐξαλείφονται αἱ ὑποδιαρέσεις καὶ γίνονται αἱ κινήσεις ἀκέραιαι.

Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς:

α. Ἐν μέτρῳ ὄγδοα καὶ ἔν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{4}{4}$, δηλ.

β. Ἐν μέτρῳ ὀλόκληρα, ἔν ἡμίση, ἔν τέταρτα, ἔν ὄγδοα, καὶ ἔν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{4}{4}$, ἦτοι:

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
165

Δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{3}{4}$

§ 65. Εἰς μέτρον $\frac{3}{4}$ χωροῦν δώδεκα δέκατα ἕκτα,

Παροίμα «ἐκτελέσατε δέκατα ἕκτα εἰς μέτρον $\frac{3}{4}$ ».

Τὸ δέκατον ἕκτον Α διαρκεῖ (σχῆμ. 5 σελ. 72), α - 1^α, τὸ Β 1^α - 2^α, τὸ Γ 2^α - 3^α κλπ.

Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

α. Ἐν μέτρον ὄγδοα καὶ ἔν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{3}{4}$, δηλ.

β. Ἐν μέτρον ἡμίση παρεσιγμένα, ἔν τέταρτα, ἔν ὄγδοα, καὶ ἔν δέκατα ἕκτα εἰς $\frac{3}{4}$.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 166

Ἡ ῥυθμικὴ μορφή

§ 66. Ἐὰν ἐκ τῶν τεσσάρων δεκάτων ἕκτων, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ἕκαστον τέταρτον, ἐνώσωμεν τὰ δύο πρῶτα μὲ σύνδεσιν διαρκείας, θὰ ἔχωμεν :

Ἡ ῥυθμικὴ αὕτη μορφή γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς: Εἶναι εὐνόητον, ὅτι εἰς ταύτην τὸ ὄγδοον διαιρεῖται, ὅσον τὸ πρῶτον ἡμῶν ἐκάστης κινήσεως, τὰ δὲ δύο δέκατα ἕκτα, ὅσον τὸ ἄλλο ἡμῶν.

Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 167

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 168

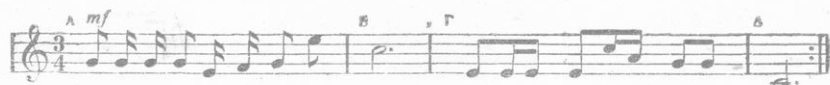

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 169

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 170

Κανών τετράφωνος.

Ἡ ρυθμικὴ μορφή

§ 67. Ἐὰν ἐκ τῶν τεσσάρων δεκάτων ἕκτων, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ἕκαστον τέταρτον, ἐνώσωμεν τὰ δύο τελευταῖα μὲ σύνδεσιν διαρκείας, θὰ ἔχομεν,

δηλ. δύο δέκατα ἕκτα καὶ ὄγδοον. Τὰ δύο δέκατα ἕκτα ἐκτελοῦνται κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς κινήσεως, τὸ δὲ ὄγδοον κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ.

Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
171

§ 67a. Ἀσκησις.

Ἐπειδὴ ἡ ῥυθμικὴ μορφή εὐκόλως συγχέεται μετὰ τὴν , γίνεται σύγκρισις τῶν δύο τούτων μορφῶν καὶ ἐπιστᾶται ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ ἀκούσματος αὐτῶν. Συντελεστικὴ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἑνὸς μέτρου τῆς μίας μορφῆς καὶ ἑνὸς τῆς ἄλλης ἢ καὶ ἀναμίξ, ὡς ἑξῆς :

Παρεστιγμένον ὄγδοον.

§ 68. Ἐὰν εἰς τὴν ῥυθμικὴν μορφήν ἐνώσωμεν διὰ συνδέσεως διαρκείας τὸ ὄγδοον μετὰ τὸ πρῶτον δέκατον ἕκτον, θὰ ἔχωμεν Ἐπειδὴ εἰς τὴν ῥυθμικὴν αὐτὴν μορφήν προστίθεται διὰ τῆς συνδέσεως εἰς τὸ ὄγδοον τὸ

ἡμισυ τῆς ἀξίας του, ἀντικαθιστῶμεν τὴν σύνδεσιν καὶ τὸ δέκατον ἕκτον διὰ τῆς στιγμῆς διαρκείας (σελ. 59), ὅποτε ἔχομεν δηλ. *παρεστιγμένον ὄγδοον* ἀκολουθούμενον ἀπὸ *δέκατον ἕκτον*. Τὸ *παρεστιγμένον ὄγδοον* διαρκεῖ $\frac{3}{4}$ τῆς κινήσεως, τὸ δὲ *δέκατον ἕκτον* διαρκεῖ τὸ ὑπόλοιπον $\frac{1}{2}$ αὐτῆς.

A'. Παρεστιγμένον ὄγδοον εἰς $\frac{2}{4}$

Εἰς μέτρον $\frac{2}{4}$ χωροῦν δύο παρεστιγμένα ὄγδοα, ἀκολουθούμενα ἕκαστον ἀπὸ ἓν δέκατον ἕκτον.

Τὸ φθογγόσημον Α διαρκεῖ (σχῆμ. 6 σελ. 86) α - 3α, τὸ Βα 3α - 4α, τὸ Γ β - 3β, καὶ τὸ Δ 3β - 4β.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
172

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
173

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 174

Κανὼν τριφώνος.

B'. Παρεστιγμένον ὄγδοον εἰς $\frac{4}{4}$

Εἰς μέτρον $\frac{4}{4}$ χωροῦν τέσσαρα παρεστιγμένα ὄγδοα, ἀκολουθούμενα ἕκαστον ἀπὸ ἓν δέκατον ἕκτον.

Τὸ φθογγόσημον Α διαρκεῖ α-3α (σχῆμ. 7 σελ. 88), τὸ Β 3α-β, τὸ Γ β-3β, τὸ Δ 3β-γ, τὸ Ε γ-2γ κλπ.

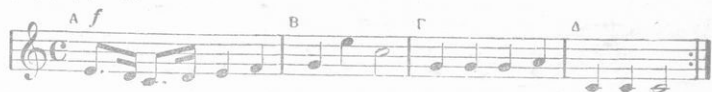
ΓΥΜΝΑΣΜΑ 175

W. A. Mozart.

Κανὼν τετράφωνος.
Ἄγωγή ἐμβατηρίου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
176

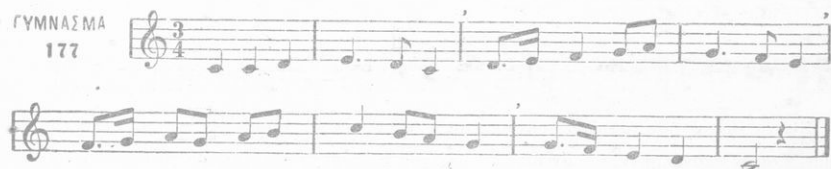
Γ'. Παρεστιγμένον ὄγδοον εἰς $\frac{3}{4}$

Εἰς μέτρον $\frac{3}{4}$ χωροῦν τρία παρεστιγμένα ὄγδοα, ἀκολουθούμενα ἕκαστον ἀπὸ ἓν δέκατον ἕκτον.

Τὸ φθογγόσημον Α διαρκεῖ (σχῆμ. 5 σελ. 72) α-3α, τὸ Β 3α-β, τὸ Γ β-3β κλπ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
177

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 178 Κανὼν τρίφωνος.

§ 68α. Δυνατὸν νὰ προηγήται τὸ δέκατον ἕκτον καὶ νὰ ἔπεται τὸ παρεστιγ-
 μένον ὄγδοον, ὁπότε ἔχομεν τὴν ῥυθμικὴν μορφήν: | $\frac{2}{4}$ ||
 Τὸ φθογγόσημον Α διαρκεῖ (σχῆμ. 6 σελ. 86) α - 1α, τὸ Β 1α - 4α, τὸ Γ β - 1β,
 καὶ τὸ Δ 1β - 4β. Ἐν ῥυθμικῇ αὐτῇ μορφῇ ἐκτελεῖται κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ
 εἰς τὰ μέτρα $\frac{4}{4}$ καὶ $\frac{3}{4}$

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 179

Εἶν' ἡ Πατριδα μας.

Ἄγωγι ἔμβατηρίου.

T. Frelih.

1. Ποιὰ εἶν' ἐ - κεί - ν' ἡ χῶ - ρα, π' ὅ ἡ - λιος τῆ φι -
 θι - ζει κά - θε ὦ - ρα, κ' εἶν' ὦ - μορ - φη πο -
 2. Ποιὰ εἶν' ἐ - κεί - ν' ἡ χῶ - ρα ποῦ εἶν' ὁ Παρ - θε -
 ἔ - χει κά - θε ὦ - ρα γα - λά - ζιον οὐ - ρα -

1. λει, κ' ἄν -
 2. νών, ποῦ - λύ; } 1-2. Εἶν' ἡ Πα - τρι - δα μας Ἐλ -
 - νόν; }

- 1-2. λά - δα, ἡ Πα - τρι - δα μας Ἐλ - λά - δα.

Εἰς τὸ 1ον μέτρον τοῦ ἄνω γυμνάσματος συναντῶμεν τὸ σημεῖον Εἰς τὸ 5ον μέ-
 τρον, ἔχομεν ἐπανάληψιν καὶ ἄνωθεν τοῦ μέτρον τὸν ἀριθμὸν 1, εἰς δὲ τὸ 6ον μέτρον τὸν
 ἀριθμὸν 2. Περὶ ὄλων τούτων ἴδε εἰς τεύχ. Γ' σελ. 655 § 255.

Παῦσις δεκάτου ἕκτου.

§ 69. Ἡ παῦσις δεκάτου ἕκτου γράφεται μὲ τὸ σημεῖον διαρκεῖ δὲ
 ὅσον καὶ τὸ δηλ. $\frac{1}{4}$ τῆς κινήσεως.

Ἄν εἰς τὴν ἐπομένην ὀυθμικὴν μορφήν α ἀντικαταστήσωμεν τὰ ὑπὸ στοιχεῖον Α δέκατα ἕκτα μὲ τὴν ἀντίστοιχον παῦσιν των, θὰ ἔχωμεν τὴν ὀυθμικὴν μορφήν β.

Εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ παῦσις Β ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς εἰς τέσσαρα διηρημένης 1ης κινήσεως, δηλ. 2α - 3α (σχῆμ. 6 σελ. 86), ἡ δὲ Γ εἰς τὸ 2β - 3β τῆς 2ας κινήσεως.

§ 70. Μέτρον ἑλλιπὲς ἀρχίζον ἀπὸ δέκατον ἕκτον.

Τὸ ἐν ἀρχῇ δέκατον ἕκτον εἶνε τὸ τέταρτον δέκατον ἕκτον τοῦ 4ου μέρους. Θὰ ἀρχίσωμεν ἄρα ἀπὸ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς εἰς τέσσαρα διηρημένης 4ης κινήσεως δηλ. 3δ - α (σχῆμ. 7 σελ. 88). Τὰ ἐκ τοῦ 1ου μέτρου ἑλλείποντα τρία μέρη καὶ τρία δέκατα ἕκτα τοῦ 4ου μέρους ὑπάρχουν εἰς τὸ τελευταῖον μέτρον.

Ἐπομένως τὰ δύο ταῦτα μέτρα συμπληρώνουν ἄλληλα.

Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἐκτελεῖται καὶ τὸ ἀπὸ δέκατον ἕκτον ἀρχίζον ἑλλιπὲς εἰς τὰ μέτρα $\frac{2}{4}$ καὶ $\frac{3}{4}$

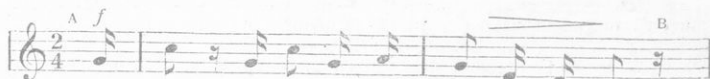
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
180

Κανὼν δίφωνος.

Στὴ δουλειά.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
181

Ἐμ - πρὸς, ἔμ - πρὸς, μὴ περ - νάη ὁ και - ρός.

Μεταφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

§ 70α. Ἀσκήσεις.

1. Ἐκτελέσατε τὰς ῥυθμικὰς μορφάς :

α. β. γ. δ.

ε. ζ. η. θ. ι.

α. β. γ.

δ. ε. ζ. η.

θ. ι. κ. λ.

Τὰ δύο δέκατα ἕκτα, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν ἄνωτέρω εἰς τὰς ῥυθμικὰς μορφάς: θ εἰς $\frac{2}{4}$, θ καὶ ι εἰς $\frac{4}{4}$, ι καὶ κ εἰς $\frac{3}{4}$ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς ἑνάντι ἐκάστης τούτων κατωτέρω σημειουμέναν κινήσεις: θ $(\frac{2}{4}) = 2\beta - 4\beta$ (σχῆμ. 6 σελ. 86), θ $(\frac{4}{4}) = 2\delta - \alpha$ (σχῆμ. 7 σελ. 88), ι $(\frac{4}{4}) = 2\beta - \gamma$ (σχῆμ. 7 σελ. 88), ι $(\frac{3}{4}) = 2\beta - \gamma$ (σχῆμ. 5 σελ. 72), κ $(\frac{3}{4}) = 2\gamma - \alpha$ (σχῆμ. 5 σελ. 72).

2. α) Συμπληρώσατε τὰ ἐπόμενα μέτρα συμφώνως πρὸς τὰ σημειούμενα κάτωθι ἐκάστου μέτρου.

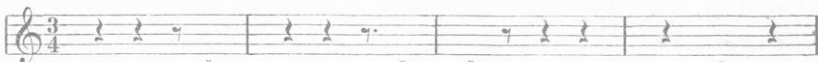

Μὲ μίαν παύσιν Μὲ μίαν παύσιν Μὲ μίαν παύσιν Μὲ ἓνα φθογγόσημον (ντο) καὶ ἓν φθογγόσημον Μὲ δύο φθογγόσημα (μι) καὶ μίαν παύσιν

Μὲ μίαν παύσιν καὶ ἓν φθογγόσημον (ντο)

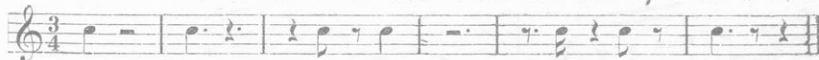
β) Συμπληρώσατε τὰ κάτωθι μέτρα μὲ φθογγόσημα (σολ) τοποθετοῦντες αὐτὰ ἄνωθεν τῶν ἀστερίσκων.

γ) Συμπληρώσατε τὰ κάτωθι μέτρα μὲ παύσεις (ἄνωθεν τῶν ἀστερίσκων)

δ. Ἀντικαταστήσατε εἰς τὰ κάτωθι μέτρα ἐκάστην παύσιν μὲ δύο φθογγόσημα (ντο).

3. Ἀντίληψις ῥυθμῶν. Ἀναγνώρισις ῥυθμικῶν μορφῶν μὲ δέκατα ἕκτα (σ. 37 § 38α, 2).

4. Ρυθμικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τεύχος Γ' σελ. 692. Ὑποδείγματα: Γύμνασμα 940, ἀριθ. 19 — 30.

Προσκήσεις τρίφωνοι καὶ τετράφωνοι.

Κανόνες τρίφωνοι.

Κανόνες τρίφωνοι.

¹ Τὸ ἓνα ντο ἀνήκει εἰς τὴν 2αν φωνὴν καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν 3ην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 34^{ον}

Διάστημα ἑβδόμης.

§ 71. Διάστημα ἑβδόμης ἢ ἀπλῶς ἑβδόμη λέγεται ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς τῆς κλίμακος, ὡς πρώτου λαμβανομένου, μέχρι τοῦ ἐπομένου ἑβδόμου ὑψηλοτέρου (ἑβδόμη ἀνιούσα) ἢ χαμηλοτέρου (ἑβδόμη κατιούσα).

Π. ζ.

ἑβδόμη ἀνιούσα ἑβδόμη κατιούσα

Γυμνάσματα διαστημάτων ἑβδόμης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
- 184

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
185

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
186

§ 71α. Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα υπάρχουν 7 ἔβδομαι. Ἐξ αὐτῶν, ὅσαι περιέχουν πέντε τόνους καὶ ἐν ἡμιτόνιον λέγονται μεγάλοι, ὅσαι δὲ περιέχουν τέσσαρας τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια δέγονται μικραὶ. Αἱ μεγάλοι ἔβδομαι εἶνε 2 καὶ εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 1ης-7ης (ντο-σι), 4ης-3ης (φα-μι), αἱ δὲ μικραὶ εἶνε 5 καὶ εὐρίσκονται μεταξύ τῶν βαθμίδων 2ας-1ης (ρε-ντο), 3ης-2ας (μι-ρε), 5ης-4ης (σολ-φα), 6ης-5ης (λα-σολ), 7ης-6ης (σι-λα)¹.

Αἱ ἔβδομαι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 187

1 2 3 4 5 6 7 2 3 4 5 6 7 1
 μεγ. μικρά
 $5\frac{1}{2}$ τ. $4\frac{1}{2}$ τ.

3 4 5 6 7 1 2 4 5 6 7 1 2 3
 μικρά μεγ.
 $4\frac{1}{2}$ $5\frac{1}{2}$

5 6 7 1 2 3 6 7 1 2 3 4 5 7 1 2 3 4 5 6
 μικρά μικρά μικρά
 $4\frac{1}{2}$ τ. $4\frac{1}{2}$ τ. $4\frac{1}{2}$ τ.

¹ Τὸ λα εἶνε 6η βαθμὶς τῆς 2ας σειρᾶς ἀνιούσης διαδοχῆς φθόγγων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ οἱ ἐν ταῖς ὑποσημ. τῶν σελ. 48, 69 καὶ 81 ἀναφερόμενοι φθόγγοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
188

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
189

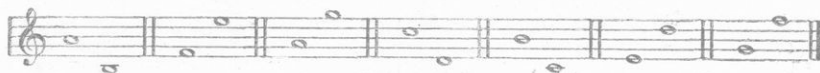

Σημ. Εἰς τὸ 5ον, 7ον καὶ 8ον μέτρον τοῦ γυμνάσιματος τούτου ἡ 1η φωνὴ εὐρίσκειται χαμηλότερα τῆς 2ας. Σχετικῶς ἴδε καὶ σελ. 31, § 35α, 1.

§ 71β. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

- α'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα 7ης.
β'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος τῶν ἐξῆς διαστημάτων :

- γ'. Γράψατε διαστήματα 7ης ἀνιόντα καὶ κατιόντα μὲ βῆσιν τοὺς φθόγγους ρε, μι, φα, σι.

Β'. Ὡδικοί καὶ ἀκουστικοί.

- α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις τῶν διαστημάτων 7ης κατὰ τὸ γύμνασμα 188.
β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων 7ης καὶ τῶν προηγουμένων ἐναλλάξ.
γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως διαστημάτων 7ης καὶ τῶν προηγουμένων ἐναλλάξ.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτελέσατε διὰ βοκαλισμοῦ :

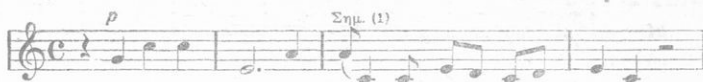
- α'. Τὸ γύμνασμα 188.
β'. Τὰ γυμνάσματα 924 (μόνον εἰς τὴν κλίμακα Ντο) καὶ 925 (Τεῦχ. Γ', σελ. 682).

Στή Μουσική.

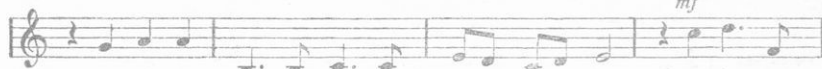
Μέτρια.

F. Schubert.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
190

1. Στή λύ - πη μας, στή μαύ - ρη σκο - τει - νιά μας,
2. Στῆς λύ - ρας σου τούς μα - γε - μέ - νους τό - νους

1. στ'ά - τέ - λειω - το μαρ - τύ - ριο τῆς ζω - ῆς, ὦ Μοῦ - σα ἔ -
2. ξε - χνιοῦν - ται οἱ λο - γι - σμοί μας οἱ κα - κοί, προ - βάλ - λουν

1. σὺ γλυ - και - νεις τὴν καρ - διά μας, ὦ Μοῦ - σα ἔ - σὺ γλυ -
2. νέ - οι, νέ - οι κό - σμοι δί - χως πό - νους, προ - βάλ - λουν νέ - οι

*Ἑλληνικά λόγια Κ. Παπαδημητρίου.

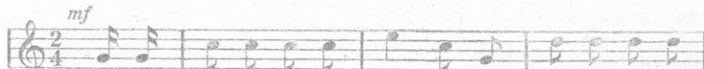
(Ἐκ τῶν «Μελῶδ. ἀσκήσεων Βυζαντ. Μουσικῆς» Κ. Παπαδημητρίου, σελ. 10).

Τὰ μελέτρια.

Μέτρια.

B. Widmann.

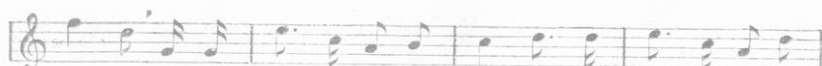
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
191

1. Τοῦ βο - ρῆα παι - δια τρελ - λά, μελ - τε - μά - κια μυ - ρω -
2. Ἄπ' τὸ βρά - θυός τὸ πῦρ - ἰ πάν - τα γύ - ρω μου φυ -
3. Ἄπ' τὰ νέ - φη τ' ἄ πα - λά τὰ κα - ρά - βια σας τάαι -

Σημ. (1). Κατὰ τὸν συνθέτην οἱ δύο πρώτοι χρόνοι τοῦ μέτρου τούτου ἔχουν γραφῆ ὡς

ἔξῃς: Ὑπόχρηθι δηλ. ἐπέχεις, περὶ τῆς ὁποίας ἴδε εἰς τευχ. Γ' σελ. 645 § 218.

1. μέ - να, μέ - δρο - σιά και μεύ - ω - διά ρά - νε τέ μου την καρ -
2. σᾶ - τε μέ τῆ θεί - α σας πνο - ή, πού μου - ρώ - νει τῆ ζω -
3. θέ - ρια ἄρ - με - νί - στε χα - μη - λά, γιά νά παί - ξε - τε τρελ -

1. διά, τοῦ βο - ρηᾶ παι - δια τρελ - λά, μελ - τε - μά - κιαεὺ - λο - γη -
2. ή, τοῦ βο - ρηᾶ παι - δια τρελ - λά, και χα - ρά παν - τοῦ σκορ -
3. λά, τοῦ βο - ρηᾶ παι - δια τρελ - λά, σάν μου - ριά - δεσ πε - ρι -

1. μέ - να, μελ - τε - μά - κιαεὺ - λο - γη - μέ - να, τοῦ βο -
2. πᾶ - τε, και χα - ρά παν - τοῦ σκορ - πᾶ - τε ἀπ' τὸ
3. στέ - ρια, σάν μου - ριά - δεσ πε - ρι - στέ - ρια ἀπ' τὰ

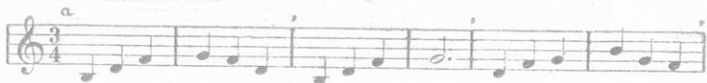

1. ρηᾶ παι - δια τρελ - λά.
2. βρά - δυός τὸ πρῶ - ζ.
3. νέ - σῃ εἶ - πα - λά.

Γ. Στρατήγης.

Προακλήσεις τρίφωνοι και τετράφωνοι.

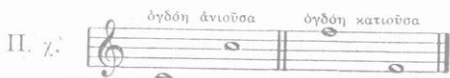
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
192

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 35^{ον}

Διάστημα ὀγδῆς.

§ 72. Διάστημα ὀγδῆς ἢ ἀπλῶς ὀγδῆ λέγεται ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς τῆς κλίμακος, ὡς πρώτου λαμβανομένου, μέχρι τοῦ ἐπομένου ὀγδοῦ ὑψηλοτέρου (ὀγδῆ ἀνιοῦσα) ἢ χαμηλοτέρου (ὀγδῆ κατιοῦσα).

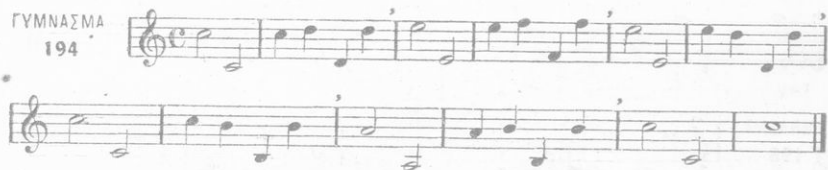

Γυμνάσματα διαστημάτων ὀγδῆς,

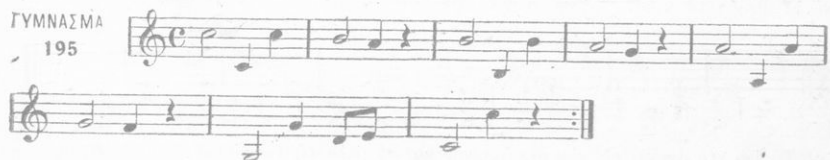
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
193

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
194

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
195

§ 72α. Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα ὑπάρχουν 8 ὄγδοι, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιέχει πέντε τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια. Αἱ ὄγδοι αὗται λέγονται καθαραί.

Αἱ ὄγδοι.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 196

καθ. καθ.

1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2

5½ τ. 5½ τ.

καθ. καθ.

3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4

5½ τ. 5½ τ.

καθ. καθ. καθ.

5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7

5½ τ. 5½ τ. 5½ τ.

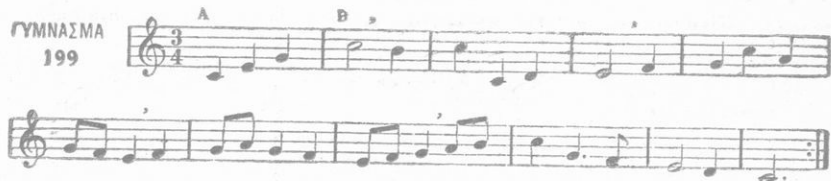
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
197

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
198

¹ Τὸ ἓνα ντο ἀνήκει εἰς τὴν μίαν φωνὴν καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ἄλλην.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
199

Δόξα Σει.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
200

(Μελωδικοί ἀσκήσεις Βκζαντ. μουσικῆς Κ. Παπαδημητρίου σελ. 40).

§ 72β. Ἀσκήσεις.

A Θεωρητικά.

Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα τῆς 8ης.

B. Ὄδικοί καὶ ἀκουστικοί.

- α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις τῶν διαστημάτων ὀγδόης κατὰ τὸ γύμνασμα 197 (σελ. 106).
- β'. Ἀσκήσεις εὐρέσεως διαστημάτων 8ης καὶ τῶν προηγουμένων ἑναλλάξ.
- γ'. Ἀσκήσεις ἀντίληψως πάντων τῶν διδαχθέντων διαστημάτων.
- δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τευχ. Γ' σελ. 697. Ὑποδείγματα: Γύμν. 941 ἀριθ. 57-60.

Γ. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτελέσατε διὰ βοζαλισμοῦ:

- α'. Τὸ γύμνασμα 197 (σελ. 106).
- β'. Τὰ γυμνάσματα 926, 927 (μόνον εἰς τὴν κλίμακα Ντο) καὶ 927α (τευχ. Γ', σελ. 682).

Νανούρισμα.

J. Brahms.

Μέτρια.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
201

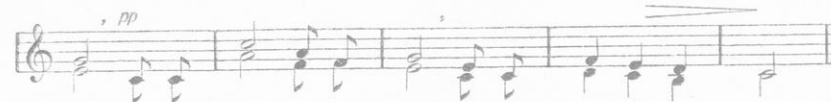
- 1 Φύ - σ'ά - γέ - ριά - πα - λό, τὸ παι - δι - κοί - μη -
- 2 Κα - λή νύ - χτα μι - κρό, κα - λή νύ - χτα παι -
- 3 Κα - λή νύ - χτα ξα - νά, ὕ - πνον ἦ - σου - χο

1. σά μου, ὕ - πνο δὸς ἔ - λα - φρό, ἄ - γε - ρά - κι κα -
2. δί μου, ἄγ - γε - λού - δι - λευ - κό σέ φυ - λάει στὸ πλευ -
3. κά - νε, ἦ μα - μά σου σι - μά, σέ φι - λει κι' ἄ - γρου -

1. λό.
 2. ρό.
 3. πνά.
- 1-3. Πλά - σμ'ά - γνό, τρυ - φε - ρό, νά - νι, νά - νι γλυ -

- 1-3. κά, νά - νι, νά - νι μι - κρό, κά - με νά - νι γλυ - κά

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 36^{ον}

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Α'. Ἐπὶ τῆς μείζονος κλίμακος.

§ 73. Ἐλέχθη (σελ. 19 § 23) ὅτι *μείζων κλίμαξ εἶνε ἡ ἀνιούσα διαδοχὴ ὀκτῶ συνεχῶν φθόγγων κατὰ δύο τόνους, ἡμιτόνιον, τρεῖς τόνους, ἡμιτόνιον, ἢ ἡ ἀντίστροφος αὐτῆς καιοῦσα καθ' ἡμιτόνιον, τρεῖς τόνους, ἡμιτόνιον, δύο τόνους.*

Ἐπάρχουν πολλαὶ μείζονες κλίμακες. Ἐκάστη τούτων λαμβάνει τὸ ἰδιαίτερον ὄνομά της ἐκ τοῦ φθόγγου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει.

Αἱ βαθμίδες: 1η, 5η καὶ 4η λέγονται *κύριαι*, ἰδιαίτερος δὲ ὀνομάζονται :

ἢ 1η: *βάσις*, διότι εἶνε βασικὸς φθόγγος τῆς κλίμακος, λέγεται δὲ καὶ *τονική*¹ (Γαλλ. tonique),

ἢ 5η: *δεσπόζουσα* (Γαλλ. dominante), διότι εἶνε μετὰ τὴν τονικὴν ἡ σημαντικωτέρα βαθμὶς τῆς κλίμακος (τὸ ἄκουσμα αὐτῆς δεσπόζει τῶν ἀκουσμάτων τῶν ἄλλων βαθμίδων²),

ἢ 4η: *ὑποδεσπόζουσα* (Γαλλ. sous dominante), ὡς εὐρισκομένη μίαν βαθμίδα χαμηλότερα ἀπὸ τὴν δεσπόζουσαν.

Ἐκ τῶν λοιπῶν βαθμίδων λέγονται :

ἢ 2α: *ἐπιτονική* (Γαλλ. sus tonique), ὡς εὐρισκομένη μίαν βαθμίδα ψηλότερα ἀπὸ τὴν τονικὴν,

ἢ 3η: *μέση* (Γαλλ. mediate), ὡς εὐρισκομένη μεταξὺ τῶν βαθμίδων τονικῆς καὶ δεσποζούσης,

ἢ 6η: *ἐπιδεσπόζουσα* (Γαλλ. sus dominante), ὡς εὐρισκομένη μίαν βαθμίδα ψηλότερα ἀπὸ τὴν δεσπόζουσαν,

ἢ 7η: *προσαγωγὸς* (Γαλλ. note sensible), διότι τὸ ἄκουσμα ταύτης προσάγει εἰς τὴν τονικὴν, ἐπιζητεῖ δηλ. ἡ ἀκοὴ μετὰ τὸν προσαγωγέα ν' ἀκούσῃ τὴν τονικὴν.

Β'. Ἐπὶ τῶν διαστημάτων τῆς μείζονος κλίμακος.

§ 74. α'. Διάστημα λέγεται, ὡς εἶδομεν (σελ. 21 § 25), ἡ ἀπόστασις φθόγγου τινὸς μέχρις ἐνὸς ἄλλου ὑψηλοτέρου ἢ χαμηλοτέρου. Ἐπομένως *διάστημα* λέγεται ἢ *κατ' ὀξύτητα σχέσις μεταξὺ δύο φθόγγων.*

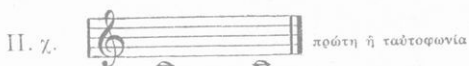
β'. Ἐμάθομεν μέχρι τοῦδε τὰ ἐξῆς διαστήματα: 1ης, 2ας, 3ης, 4ης, 5ης, 6ης, 7ης, 8ης. Θεωρητικῶς ὅμως ὑπάρχει καὶ ἄλλο διάστημα: Ὅταν ὁ αὐτὸς φθόγ-

¹ Τὸν λόγον τούτου ἴδε εἰς Τεῦχ. Β' σελ. 498 ὑποσημ. 2.

² Ἴδε καὶ «Μουσικὴ Ἀγωγή—Συμπλήρωμα» σελ. 737 § 300α.

³ Πίνακα ὄλων τῶν διαστημάτων μείζ. κλίμ. ἴδε εἰς σελ. 113.

γος παράγεται από δύο ἢ περισσότερας φωνάς ἢ ὄργανα, σχηματίζει (θεωρητικῶς) **διάστημα πρώτης**, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ **πρώτη ἢ ταύτοφωνία** (Γαλλ. unisson).

Πραγματικῶς ὅμως ἡ πρώτη δὲν εἶνε διάστημα, ἐφ' ὅσον δὲν χωρίζει τοὺς φθόγγους καμμία φωνητικὴ ἀπόστασις.

γ'. Τὰ εἶδη τῶν διαστημάτων τῆς μείζονος κλίμακος, κατὰ τὰ λεχθέντα, εἶνε πέντε.

Ἦλατωμένα. Πέμπτη ($2 \frac{1}{2}$ τ.).

Μικρά. Δεύτεραι ($\frac{1}{2}$ τ.), τρίται ($1 \frac{1}{2}$ τ.), ἔκται ($3 \frac{1}{2}$ τ.), ἑβδομαὶ $4 \frac{1}{2}$ τ.).

Μεγάλα. Δεύτεραι (1 τ.), τρίται (2 τ.), ἔκται ($4 \frac{1}{2}$ τ.), ἑβδομαὶ ($5 \frac{1}{2}$ τ.).

Καθαρά. Τέταρται ($2 \frac{1}{2}$ τ.), πέμπται ($3 \frac{1}{2}$ τ.), ὄγδοαι ($5 \frac{1}{2}$ τ.), πρώται (0 τ.).

Ἠύξημένα. Τετάρτη (3 τ.).

δ') Εἰς τὴν μείζονα κλίμακα μεταξὺ τῆς τονικῆς καὶ ἐκάστης τῶν λοιπῶν βαθμίδων, κατ' ἀνιούσαν σειρὰν λαμβανομένων, σχηματίζονται τὰ διαστήματα 2ας μεγάλης, 3ης μεγάλης, 4ης καθαρᾶς, 5ης καθαρᾶς, 6ης μεγάλης, 7ης μεγάλης, 8ης καθαρᾶς :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 202

ε'. Τὸ διάστημα 2ας λέγεται καὶ **διάστημα διὰ δύο** (βαθμίδων), τὸ διάστημα τρίτης καὶ **διάστημα διὰ τριῶν** κλπ. τὸ δὲ διάστημα ὀγδῆς **διάστημα διὰ πασῶν** (δηλ. διὰ πασῶν τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος).

Σημ. Διαπασῶν λέγεται καὶ ἡ κλίμαξ καὶ ὁ τονοδότης (ἴδε τευχ. Γ'. σελ. 671 § 261).

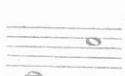
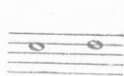

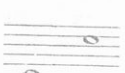
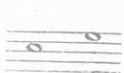

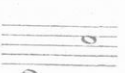

Διαστήματα ἀπλᾶ καὶ σύνθετα.

§ 75. Ἡ ὀγδῆ καὶ τὰ μικρότερα ταύτης διαστήματα λέγονται **ἀπλᾶ**.

Ἔχομεν ὅμως καὶ διαστήματα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν ἔκτασιν τῆς ὀγ-

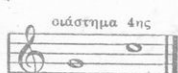
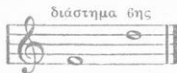
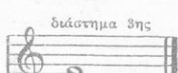
δός, δηλ. αποτελοῦνται ἀπὸ μίαν ὀγδόην καὶ ἐπὶ πλέον ἓν ἄλλο ἄπλοῦν διάστημα. Ταῦτα λέγονται *σύνθετα*.

Ἐκαστον σύνθετον διάστημα λαμβάνει τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει. Π. χ.

Τὸ διάστημα ἐνάτης		εἶνε σύνθετον ἀπὸ τῆν ὀγδόην		καὶ τῆν δευτέραν	
Τὸ διάστημα δεκάτης		εἶνε σύνθετον ἀπὸ τῆν ὀγδόην		καὶ τῆν τρίτην	
Τὸ διάστημα ἐνδεκάτης		εἶνε σύνθετον ἀπὸ τῆν ὀγδόην		καὶ τῆν τετάρτην	

Ἀναστροφή τῶν διαστημάτων.

§ 76. Ἐὰν μεταθέσωμεν τὸν χαμηλότερον φθόγγον ἑνὸς διαστήματος μίαν ὀγδόην ὑψηλότερα, ἢ τὸν ὑψηλότερον μίαν ὀγδόην χαμηλότερα, γίνεται *ἀναστροφή* τοῦ διαστήματος. Π. χ.

	ἀναστροφόμενον (διὰ μεταθέσεως τοῦ χαμηλότερου φθόγγου) γίνεται:	
	ἀναστροφόμενον (διὰ μεταθέσεως τοῦ ὑψηλότερου φθόγγου) γίνεται:	

Πάντα τὰ ἀπλά διαστήματα δύνανται νὰ ἀναστροφῶν.

Διὰ τῆς ἀναστροφῆς ἢ 1η γίνεται 8η	
» » » ἢ 2α » 7η	
» » » ἢ 3η » 6η	
» » » ἢ 4η » 5η	
» » » ἢ 5η » 4η	
» » » ἢ 6η » 3η	
» » » ἢ 7η » 2α	
» » » ἢ 2α » 1η	

Διὰ τὰ ἀναστροφῆς μεταβάλλεται ὄχι μόνον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τοῦ διαστήματος. Διήλ.

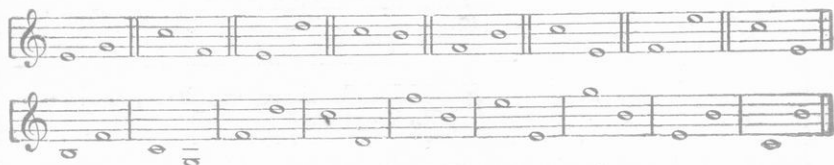
τὰ μεγάλα	διαστήματα	μεταβάλλονται	εἰς	μικρά,
» μικρά	»	»	»	μεγάλα,
» ἠϋξημένα	»	»	»	ἠλαττωμένα,
» ἠλαττωμένα	»	»	»	ἠϋξημένα.

Μόνον τὰ καθαρὰ διαστήματα ἀναστροφόμενα μένουν καθαρά.

§ 76α. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

α'. Ὀνομάσατε τὸ εἶδος ἐκάστου ἐκ τῶν κάτωθι διαστημάτων.

β'. Λαμβάνοντες ὡς βάσιν ἕκαστον ἐκ τῶν ἐπτά φθόγγων τῆς μείζονος κλίμακος, σχηματίζετε ὅλα τὰ εἶδη τῶν διαστημάτων ἀνιόντα καὶ κατιόντα (π.χ. μὲ βάσιν τὸν φθόγγον λα σχηματίζονται: ζαι λα - σι, σι - λα. ζαι λα - ντο, λα - φα. 4αι λα - ρε, λα - μι κλπ.).

Β'. Ὄδικαὶ καὶ ἀκουστικά.

α'. Συχνὴ ἐκτέλεσις ὅλων τῶν διαστημάτων.

β'. Ἐξάσκησις εἰς τὴν βαθμῆδὸν ταχύτεραν εὗρεσιν παντὸς διαστήματος.

γ'. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως παντὸς διαστήματος.

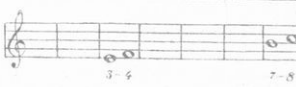
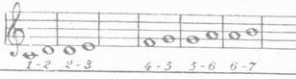
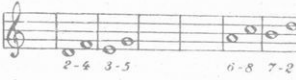
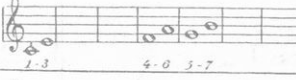
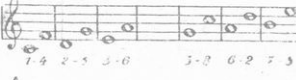
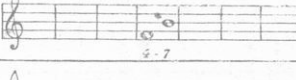
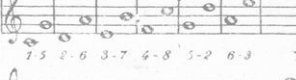
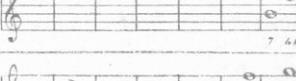
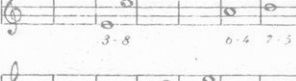
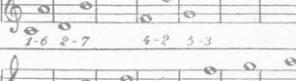
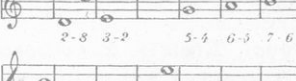
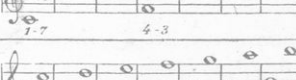
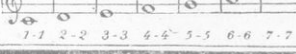
δ'. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τεύχ. Γ' σελ. 698. Ὑποδείγματα: Γύμν. 942, ἀριθ. 1-45 καὶ Γύμν. 943, ἀριθ. 1-8.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Βοχαλισμὸς τῶν γυμνασμάτων 928-939 (τεύχ. Γ' σελ. 683) μόνον εἰς τὴν κλίμακα Ντο.

Π Ι Ν Α Ξ

Διαστημάτων μείζονος κλίμακος Ντο.

ΔΕΥΤΕΡΑΙ	2 μικραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 3 τόν.
	5 μεγάλαι " " " "		" " " 1 τ.
ΤΡΙΤΑΙ	4 μικραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 1 1/2 τ.
	3 μεγάλαι " " " "		" " " 2 τ.
ΤΕΤΑΡΤΑΙ	6 καθαραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 2 2/3 τ.
	1 ἠΰξημένη " " " "		" " " 3 τ.
ΠΕΜΠΤΑΙ	6 καθαραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 3 2/3 τ.
	1 ἠλωπημένη " " " "		" " " 2 2/3 τ.
ΕΚΤΑΙ	3 μικραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 3 1/2 τ.
	4 μεγάλαι " " " "		" " " 4 1/2 τ.
ΕΒΔΟΜΑΙ	5 μικραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 4 2/3 τ.
	2 μεγάλαι " " " "		" " " 5 1/2 τ.
ΟΓΔΟΑΙ	7 καθαραὶ μεταξύ τῶν βαθμίδων		περιέχει δ' ἑκάστη 3 2/3 τ.

Πῶς τραγουδοῦμεν ἄσμα ἀνήκον εἰς τὴν μείζονα κλίμακα τοῦ Ντο.

§ 77. Διὰ τὸ νὰ ἀναγνώσωμεν ἄσμα ἀνήκον εἰς τὴν μείζονα κλίμακα τοῦ Ντο α'. Κάμνομεν ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ.

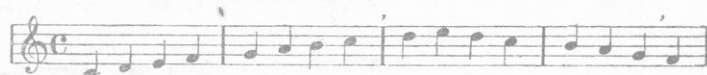
β'. Τραγουδοῦμεν τὴν κλίμακα καὶ κατόπιν τὰς βαθμίδας 1ην, 3ην, 5ην καὶ 8ην, ὅπως εἰς τὸ ἀκόλουθον γύμνασμα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
203

Προκειμένου περὶ μαθητῶν, δυναμένων νὰ ἐκτελέσουν καὶ ὑψηλοτέρους φθόγγους, προσθέτομεν εἰς τὴν κλίμακα καὶ τοὺς δύο ὑψηλοτέρους φθόγγους ρε, μι, ὅπως εἰς τὸ ἀκόλουθον γύμνασμα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
203^α

γ'. Τραγουδοῦμεν ἀργὰ καὶ χωρὶς ῥυθμὸν τὰ διαστήματα, τὰ σχηματιζόμενα μεταξὺ τῶν φθόγγων τοῦ ἄσματος καὶ οὕτως εὐρίσκομεν τὴν μελωδίαν αὐτοῦ.

δ'. Ἐργαζόμεθα κατόπιν συμφώνως πρὸς τὰ ἐν σελ. 24 § 28.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 37^{ον}

**Μεσαῖοι φθόγγοι. Σημεῖα ἀλλοιώσεως. Ἐναρμόνιοι φθόγγοι.
Διατονικὰ καὶ χρωματικὰ ἡμιτόνια.**

§ 78. Γνωρίζομεν, ὅτι ἡ μείζων κλίμαξ ἔχει πέντε τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια.

Μεταξὺ τῶν φθόγγων ἐκάστου τῶν τόνων τῆς κλίμακος, π.χ. ντο - ρε, ὑπάρχει φθόγγος τις, ἡ ὁποῖος λέγεται **μεσαῖος** φθόγγος τοῦ τόνου. (Ἴδε κατωτέρω σχῆμα). Ὁ μεσαῖος φθόγγος χωρίζει τὸν τόνον εἰς δύο ἡμιτόνια, εἶνε

δὲ οὗτος καθ' ἡμιτόνιον ὑψηλότερος τοῦ χαμηλοτέρου φθόγγου τοῦ τόνου (ντο) καὶ καθ' ἡμιτόνιον ἐπίσης χαμηλότερος τοῦ ὑψηλοτέρου φθόγγου τοῦ τόνου (ρε). Δυνάμεθα οἰοδη-
ποτε φθόγγον τῆς κλίμακος νὰ ὑψώσωμεν ἢ χαμηλώσωμεν καθ' ἡμιτόνιον.

§ 78α. Ἡ ὑψωσις τοῦ φθόγγου καθ' ἡμιτόνιον λέγεται **διέσις**, ὃ δὲ καθ' ἡμιτόνιον ὑψωμένος φθόγγος λέγομεν, ὅτι εὐρίσκεται ἐν **διέσει**. Σημεῖον τῆς καθ' ἡμιτόνιον ὑψώσεως ταύτης τοῦ φθόγγου εἶναι τὸ \sharp τὸ ὁποῖον λέγεται ἐπίσης **διέσις** (Γαλλ. dièse).

§ 78β. Τὸ χαμηλωμα τοῦ φθόγγου καθ' ἡμιτόνιον λέγεται **ὑφείσις**, ὃ δὲ καθ' ἡμιτόνιον χαμηλωμένος φθόγγος λέγομεν, ὅτι εὐρίσκεται ἐν **ὑφέσει**. Σημεῖον τοῦ καθ' ἡμιτόνιον χαμηλώματος τούτου εἶναι τὸ \flat τὸ ὁποῖον λέγεται ἐπίσης **ὑφείσις** (Γαλλ. bemol).

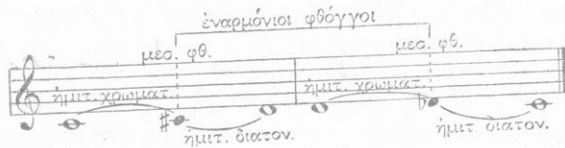
§ 78γ. Ὁ μεσαῖος φθόγγος δὲν ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἀλλ' ἄλλοτε μὲν λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ καθ' ἡμιτόνιον χαμηλοτέρου του, προστιθεμένων τῶν λέξεων **ἐν διέσει** ἢ **ἀδιέσις**, ἄλλοτε δὲ λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ καθ' ἡμιτόνιον ὑψηλοτέρου του, προστιθεμένων τῶν λέξεων **ἐν ὑφέσει** ἢ **ὑφείσις**. Π. χ. ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ τόνου ντο-ρε ὀνομάζεται ντο ἐν διέσει (ντο διέσις) ἢ ρε ἐν ὑφέσει (ρε ὑφείσις).

Τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα μεταφέρομεν εἰς τὸ πεντάγραμμον, ὡς κατωτέρω, ἀντικαθιστῶντες τὰς λέξεις **ἐν διέσει** καὶ **ἐν ὑφέσει** μὲ τὰ σημεῖα \sharp καὶ \flat τὰ ὁποῖα γράφονται πρὸ τῶν οἰκείων φθογοσῆμων. Παρατηροῦμεν δέ, ὅτι τὰ φθογοσῆμα ντο \sharp καὶ ρε \flat διαφέρουν μὲν κατὰ τὸ ὄνομα, ἔχουν ὅμως τὸ αὐτὸ ἴψος καὶ ἐπομένως παριστάνουν τὸν ἴδιον φθόγγον.

§ 79. **Φθόγγοι ἔχοντες τὸ αὐτὸ ὕψος, ἀλλὰ διάφορον ὄνομα**, λέγονται **ἐναρμόνιοι**, τὰ δὲ παριστάνοντα τούτους φθογοσῆμα λέγονται **ἐναρμόνια**. (Ἴδε κατωτέρω παράδειγμα). Ἐπομένως οἱ φθόγγοι ντο \sharp καὶ ρε \flat εἶναι ἐναρμόνιοι.

§ 80. Παρατηροῦμεν ἐπίσης, ὅτι ἕκαστος ἐκ τῶν δύο ἐναρμονίων φθόγγων ντο \sharp καὶ ρε \flat διαιρεῖ τὸν τόνον ντο-ρε εἰς δύο ἡμιτόνια, ὃ μὲν ντο \sharp εἰς τὰ ἡμιτόνια ντο-ντο \sharp καὶ ντο \sharp -ρε, ὃ δὲ ρε \flat εἰς τὰ ρε-ρε \flat καὶ ρε \flat -ντο. Ἐκ τῶν ἡμιτονίων τούτων τὰ μὲν ντο-ντο \sharp καὶ ρε-ρε \flat σχηματίζονται μετὰξὺ φθόγγων ἐχόντων τὸ ἴδιον ὄνομα (ὁμωνύμων) καὶ λέγονται **χρωματικά**, τὰ δὲ ντο \sharp -ρε καὶ ρε \flat -ντο σχηματίζονται μετὰξὺ φθόγγων ἐχόντων διάφο-

ρον ὄνομα (ἑτερονύμων) καὶ λέγονται **διατονικά**. Ἐὰρ ὁ μεσαῖος φθόγγος διαιρεῖ τὸν τόνον εἰς δύο ἡμιτόνια, διατονικὸν καὶ χρωματικόν.¹

§ 81. Ὅπως ὁ τόνος ντο-ρε, οὕτω καὶ οἱ ἄλλοι τέσσαρες τόνοι τῆς κλίμακος διαιροῦνται διὰ μεσαίου φθόγγου εἰς δύο ἡμιτόνια: χρωματικὸν καὶ διατονικόν.

Ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ τόνου ρε-μι εἶνε ρε ἐν διέσει ἢ μι ἐν ὑφέσει.

Ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ τόνου φα-σολ εἶνε φα ἐν διέσει ἢ σολ ἐν ὑφέσει.

Ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ τόνου σολ-λα εἶνε σολ ἐν διέσει ἢ λα ἐν ὑφέσει.

Ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ τόνου λα-σι εἶνε λα ἐν διέσει ἢ σι ἐν ὑφέσει.

§ 82. Ὅταν θέλωμεν νὰ καταργήσωμεν τὴν διὰ τῆς διέσεως ἢ ὑφέσεως ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὸ ὕψος τῶν φθόγγων, μεταχειριζόμεθα τὸ σημεῖον **♯** τὸ ὁποῖον λέγεται **ἀναίρεσις**. Ἡ ἀναίρεσις χαμηλώνει καθ' ἡμιτόνιον φθόγγον εὐρισκόμενον ἐν διέσει ἢ ὑψώνει καθ' ἡμιτόνιον τὸν εὐρισκόμενον ἐν ὑφέσει.

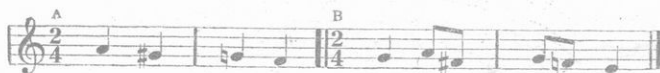
§ 83. Τὰ τρία σημεῖα, **διέσις** (**♯**), **ὑφείσις** (**♭**), **ἀναίρεσις** (**♮**), ἐπειδὴ ἀλλοιώνουν τὸ ὕψος τῶν φθόγγων, λέγονται **σημεῖα ἀλλοιώσεως**. Ἡ διέσις ὑψώνει τὸν φθόγγον καθ' ἡμιτόνιον, ἡ ὑφείσις χαμηλώνει αὐτὸν καθ' ἡμιτόνιον, ἡ δὲ ἀναίρεσις καταργεῖ προϋπάρχουσαν διέσιν ἢ ὑφείσιν.

Τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως τὰ ὑψώνοντα τοὺς φθόγγους (διέσις, ἀναίρεσις ὑφέσεως), λέγονται **ἀνιόντα σημεῖα ἀλλοιώσεως**, τὰ δὲ χαμηλώνοντα αὐτοὺς (ὑφείσις καὶ ἀναίρεσις διέσεως), λέγονται **κατιόντα σημεῖα ἀλλοιώσεως**. Διὰ τοῦτο λέγομεν, ὅτι ὁ μεσαῖος φθόγγος λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ καθ' ἡμιτόνιον χαμηλοτέρου του φθόγγου μετ' **ἀνιούσης ἀλλοιώσεως** ἢ τὸ ὄνομα τοῦ καθ' ἡμιτόνιον ὑψηλοτέρου του μετὰ **κατιούσης ἀλλοιώσεως**.

¹ Ἴδε καὶ σελ. 117, Σημ. 3.

Τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως γράφονται πρὸ τῶν ἀλλοιομένων φθόγγων, ὅποτε λέγονται **τυχαῖα σημεῖα ἀλλοιώσεως**. Κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ὅτι τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως γράφονται καὶ πλησίον τοῦ κλειδιοῦ μετὰ τοῦτο, ὅποτε ἔχουν διάφορον ἐνέργειαν καὶ ἰδιαιτέρον ὄνομα. ("Ἴδε σελ. 144 § 96).

§ 84. Τυχαῖον σημεῖον ἀλλοιώσεως μεταβάλλει ὄχι μόνον τὸν φθόγγον, πρὸ τοῦ ὁποίου εἶνε γραμμένον, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἐπομένους ὁμωνύμους πρὸς αὐτὸν φθόγγους, τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ ἴδιον μέτρον καὶ εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου, καίτοι δὲν γράφεται πρὸ αὐτῶν δὲν ἰσχύει ὅμως τοῦτο πέραν τοῦ μέτρον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται. Ἐν τούτοις πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, τίθενται αἱ λεγόμεναι **ἀλλοιώσεις προνοίας** πρὸ τῶν φθογγοσήμων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀλλοιωθῆ εἰς προηγούμενα μέτρα, δὲν εἶνε δὲ πλέον ἡλλοιωμένα. Π.χ.

Εἰς τὸν 1ον μέτρον τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος A ἔχομεν σολ#, ἡ δίεσις δὲ αὐτὴ κατὰ τὰ λεχθένται ἰσχύει μόνον διὰ τὸ μέτρον τοῦτο. Ἡ ἀναίρεσις ἐπομένως, τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὸ σολ τοῦ 2ου μέτρον, εἶνε περιττή. Ἐτέθη ὅμως, διότι ἐνδεχόμενον νὰ κάμῃ λάθος ὁ ἐκτελεστής λόγω τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν φθόγγων καὶ νὰ ἐκλάβῃ καὶ τὸ 2ον σολ ὡς εὐρισκόμενον ἐν δίεσει. Ἐπίσης περιττὴ εἶνε εἰς τὸ παράδειγμα B ἡ ἀναίρεσις τοῦ φα εἰς τὸ 2ον μέτρον, ἐτέθη ὅμως διὰ τὸν ἴδιον λόγον προνοίας. Ἐνίοτε αἱ ἀλλοιώσεις προνοίας τίθενται ἐντὸς παρενθέσεως.

§ 84a. Ὅταν φθόγγος τις ἐνόηται διὰ συνδέσεως διαρκείας μὲ ἄλλον εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἐπόμενο μέτρον, τὸ τυχαῖον σημεῖον ἀλλοιώσεως τοῦ πρώτου ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δεύτερον, χωρὶς νὰ γράφεται πρὸ αὐτοῦ. Π.χ.

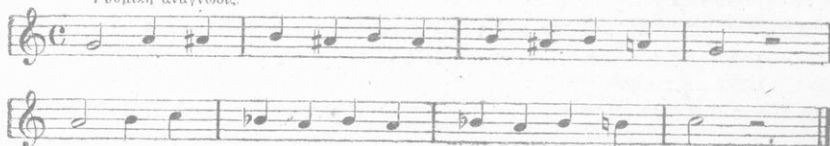

(Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο τὸ σι τοῦ δευτέρου μέτρον εὐρίσκεται ἐν ὑφέσει).

Σημ. Εἰς τὴν ῥυθμικὴν καὶ μελωδικὴν ἀνάγνωσιν τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως δὲν ἀπαγγέλλονται. Προκειμένου π.χ. νὰ ἐκτελέσωμεν ῥυθμικῶς ἢ μελωδικῶς τὸ κατωτέρω γύμνασμα, θὰ ἀπαγγείλωμεν ἢ θὰ τραγουδήσωμεν: σολ, λα, λα (καὶ ὄχι λα δίεσις), σι, λα (καὶ ὄχι λα δίεσις), σι, λα κλπ.

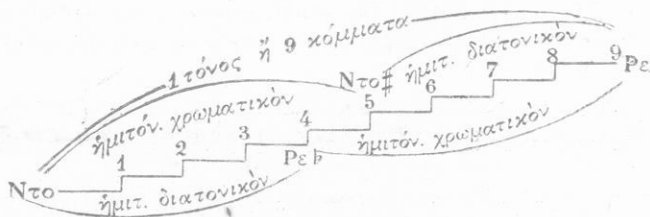
Τυχαῖα σημεῖα ἀλλοιώσεως.

Ρυθμικὴ ἀνάγνωσις.

Σημ. 1. Κατά την ονομασίαν του ήλλοιωμένου φθογγοσήμου προηγείται το όνομα του φθογγοσήμου και έπεται το όνομα του σημείου άλλοιώσεως, αν και, όπως είδομεν, το σημείον τούτο τίθεται πρό του φθογγοσήμου. Π.χ. εις τὸ πρῶτον μέτρον τοῦ ἄνω παραδείγματος θὰ ὀνομάσωμεν: σολ, λα, λα *δίεσις* και ὄχι *δίεσις* λα.

Σημ. 2. Ἡ διαίρεσις τοῦ τόνου εις δύο ἴσα μέρη (ἡμιτόνια) ὅπως παρουσιάζεται π. χ. εις τὰ μουσικὰ ὄργανα Πιάνο, Ὀργανον (orgue) και Ἄρπαν (περὶ ὧν ἴδε εις τευχ. Γ', σελ. 670 § 260) λέγεται *συγκερασμένη διαίρεσις*. Πραγματικῶς ὁμῶς ὁ τόνος διαιρεῖται εις 9 ἴσα μέρη ὀνομαζόμενα *κόμματα*. Καὶ τὸ μὲν χρωματικὸν ἡμιτόνιον (π.χ. ντο - ντο \sharp) περιέχει 5 κόμματα, τὸ δὲ διατονικὸν (ντο \sharp - ρε) περιέχει 4 κόμματα (ἴδε κατωτέρω σχῆμα). Ἄρα τὸ χρωματικὸν ἡμιτόνιον εἶνε μεγαλύτερον κατὰ κόμμα τοῦ διατονικοῦ.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω σχῆμα βλέπομεν, ὅτι οἱ ἑναρμόνιοι φθόγγοι ρεβ και ντο \sharp δὲν εἶνε ἐντελῶς οἱ αὐτοὶ κατὰ τὸ ὕψος, ἀλλὰ διαφέρουν κατὰ κόμμα Ἐπομένως εις ἓνα τόνον (π.χ. ντο - ρε) ὁ μεσαῖος φθόγγος αὐτοῦ μετ' ἀνιούσης ἀλλοιώσεως (ντο \sharp) συμπίπτει μεταξὺ τῶν κομμάτων 5ου και 6ου και εἶνε πλησιέστερος πρὸς τὸν ὑψηλότερον φθόγγον τοῦ τόνου (δηλ. εἶνε πλησιέστερος πρὸς τὸν ρε), σχηματίζων μετὰ τοῦ ὑψηλότερου μὲν φθόγγου (ρε) τοῦ τόνου διατονικὸν ἡμιτόνιον (ντο \sharp - ρε), τὸ ὁποῖον περιέχει τὰ 4 τελευταῖα κόμματα, μετὰ τοῦ χαμηλοτέρου δὲ φθόγγου (ντο) τοῦ τόνου χρωματικὸν ἡμιτόνιον (ντο - ντο \sharp) τὸ ὁποῖον περιέχει τὰ 5 πρῶτα κόμματα.

Ἐπίσης ὁ μεσαῖος φθόγγος τοῦ αὐτοῦ τόνου με κατιοῦσαν ἀλλοίωσιν (ρεβ), συμπίπτει μεταξὺ τῶν κομμάτων 4ου και 5ου και εἶνε πλησιέστερος πρὸς τὸν χαμηλότερον φθόγγον (ντο) τοῦ τόνου, σχηματίζων μετὰ τούτου μὲν διατονικὸν ἡμιτόνιον (ντο - ρεβ), περιέχον τὰ 4 πρῶτα κόμματα τοῦ τόνου, μετὰ τοῦ ὑψηλότερου δὲ φθόγγου (ρε) τοῦ τόνου χρωματικὸν ἡμιτόνιον (ρεβ - ρε), περιέχον τὰ ἄλλα 5 κόμματα.

Ἡ διαίρεσις τοῦ τόνου εις κόμματα γίνεται αἰσθητῆ εἰς τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν διὰ τῆς φωνῆς, τῶν ἐγγόρδων ὀργάνων και τῶν πνευστῶν.

§ 84β. Ἀσκήσεις.

α'. Ποῖα εἶνε τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως και ποῖαν ιδιότητα ἔχει ἕκαστον;

β'. Τί εἶνε ἑναρμόνιοι φθόγγοι; Γράψατε ἰδιαίτερος ὄλους τοὺς γνωστοὺς ἑναρμονίους φθόγγους.

γ'. Πότε λέγονται τὰ ἡμιτόνια διατονικὰ και πότε χρωματικὰ; Γράψατε ἰδιαίτερος ὄλα τὰ χρωματικὰ και ὄλα τὰ διατονικὰ ἡμιτόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 38^{ον}

Χρωματική κλίμαξ.

§ 85. Ἐὰν μεταξὺ τῶν πέντε τόνων τῆς μείζονος κλίμακος Ντο παρεμβάλωμεν τοὺς πέντε μεσαίους αὐτῶν φθόγγους, σχηματίζομεν διαδοχὴν 13 φθόγγων καθ' ἡμιτόνια χρωματικά καὶ διατονικά, ἣ ὁποία λέγεται **χρωματικὴ κλίμαξ**.

Εἰς τὴν ἀνιούσαν χρωματικὴν κλίμακα γίνεται χρῆσις τῶν μεσαίων φθόγγων μετ' **ἀνιούσης** ἀλλοιώσεως, π.χ.

ντο · ντο \sharp - ρε - ρε \sharp - μι - φα · φα \sharp - σολ - σολ \sharp - λα - λα \sharp σι - ντο
εἰς δὲ τὴν κατιούσαν γίνεται χρῆσιν τῶν μεσαίων φθόγγων μετὰ **κατιούσης** ἀλλοιώσεως, π.χ.

ντο - σι - σι \flat - λα - λα \flat - σολ - σολ \flat - φα - μι - μι \flat - ρε - ρε \flat - ντο

Ἐπομένως **χρωματικὴ κλίμαξ εἶναι ἡ ἀνιούσα ἢ κατιούσα διαδοχὴ 13 φθόγγων καθ' ἡμιτόνια χρωματικά καὶ διατονικά**.

§ 85α. Οἱ 13 φθόγγοι τῆς χρωματικῆς κλίμακος σχηματίζουν 7 ἡμιτόνια διατονικά καὶ 5 χρωματικά. Ἐκ τούτων τὰ μὲν δύο διατονικά (μι - φα, σι - ντο) εἶναι τὰ ἡμιτόνια τῆς μείζονος κλίμακος, τὰ δὲ ἄλλα 5 διατονικά καὶ 5 χρωματικά προέρχονται ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν πέντε τόνων.

Ἐκάστη χρωματικὴ κλίμαξ λαμβάνει τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ τὸν φθόγγον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει. Οὕτως ἡ ἀνωτέρω ἀπὸ τοῦ ντο ἀρχίζουσα χρωματικὴ κλίμαξ λέγεται **χρωματικὴ κλίμαξ τοῦ Ντο**.

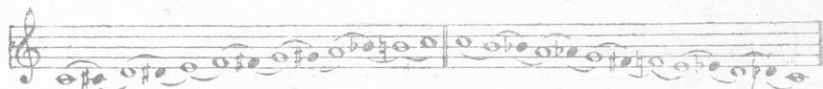
Σημ. Δι' ἁρμονικοὺς λόγους εἰς μὲν τὴν ἀνιούσαν χρωματικὴν κλίμακα ἀντὶ τῆς 3ης βαθμίδος μετ' ἀνιούσης ἀλλοιώσεως γίνεται χρῆσις τῆς 7ης βαθμίδος μετὰ κατιούσης ἀλλοιώσεως (σι \flat), εἰς δὲ τὴν κατιούσαν ἀντὶ τῆς 3ης βαθμίδος μετὰ κατιούσης ἀλλοιώσεως γίνεται χρῆσις τῆς 4ης βαθμίδος μετ' ἀνιούσης ἀλλοιώσεως (φα \sharp) καθὼς εἰς τὸ ἐπόμενον γύμνασμα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 204

Χρωματικὴ κλίμαξ τοῦ Ντο.

ἀνιούσα
5 χρωματικά ἡμιτόνια

κατιούσα
5 χρωματικά ἡμιτόνια

7 διατονικά ἡμιτόνια

7 διατονικά ἡμιτόνια

§ 85β. Διαδοχὴ φθόγγων κατὰ τόνους ἢ κατὰ τόνους καὶ ἡμιτόνια διατονικά λέγεται **διατονικὴ**, διαδοχὴ δὲ καθ' ἡμιτόνια διατονικά καὶ χρωματικά λέγεται **χρωματικὴ**.

§ 85γ. Ἡ μείζων κλίμαξ, ὡς ἔχουσα διατονικὴν διαδοχὴν, λέγεται **μείζων διατονικὴ κλίμαξ**. Συγγήθως ὁμῶς παραλείπεται ἡ λέξις **διατονικὴ** καὶ λέγεται ἀπλῶς μείζων κλίμαξ.

§ 85δ. Τοὺς πέντε μεσαίους φθόγγους, διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ὁποίων μεταβάλλομεν τὴν διατονικὴν κλίμακα εἰς χρωματικὴν, ὀνομάζομεν **χρωματικούς** φθόγγους, τοὺς δὲ λοιποὺς τῆς διατονικῆς κλίμακος **διατονικούς**.

§ 85ε. Τινὲς ἐκ τῶν χρωματικῶν φθόγγων χρησιμεύουν πρὸς μετάβασιν εἰς ἄλλας κλίμακας· ἡ μετάβασις αὕτη λέγεται **μετατροπία**, περὶ ἧς ἴδε εἰς τευχ. Γ' σελ. 623 § 227.

Σημ. Κατωτέρω θὰ ἴδομεν, ὅτι ἀπὸ ἑκάστον ἐκ τῶν 13 χρωματικῶν φθόγγων, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν χρωματικὴν κλίμακα, δύναται νὰ σχηματισθῇ ἄλλη τοιαύτη.

Γυμνάσματα χρωματικῶν φθόγγων.

§ 86. Κατ' ἀρχὰς τραγουδεῖται ἡ χρωματικὴ κλίμαξ (γυμν. 204 σελ. 119) **χωρὶς ἐνθμόν, πάντοτε μὲ συνοδείαν ὄργάνου**. Ἀκολουθοῦν κατόπιν αἱ ἀσκήσεις χρωματικῶν φθόγγων τοῦ ἐπομένου γυμν. 205. Αὗται γίνονται **χωρὶς ἐνθμόν** καὶ εἶνε συνήθως **ἀτομικαί**, ἕκαστος, δηλ. μαθητῆς τραγουδεῖ τὰς ἀσκήσεις ταύτας μόνος. Κατὰ τὴν κρίσιν ὁμοῦ τοῦ διδάσκοντος αἱ ἀσκήσεις αὗται γίνονται καὶ ἐν χορῷ.¹

¹ Ἀσκήσεις χρωματικῶν φθόγγων καὶ μετατροπιῶν.²

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
205

The musical score consists of eight staves of music, each representing a different chromatic exercise. The exercises are labeled with Greek letters: α, β, γ, δ, and ε. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The exercises involve various chromatic scales and patterns, including ascending and descending lines, and some with accidentals like flats and naturals. The exercises are designed to be performed individually or in a choir.

¹ Ἐν χορῷ = ὑπ' ὄντων τῶν μαθητῶν συγχρόνως (ἴδε καὶ ὑπόσημ. σελ. 49).

² Ἴδε ἀνωτέρω § 85ε (σελ. 119).

Ἀσκήσεις χρωματικῶν φθόγγων μετὰ ῥυθμῶν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
206

The musical score consists of 12 staves of music in treble clef with a common time signature (C). The exercises are marked with letters a through l. The notation includes various rhythmic values such as quarter, eighth, and sixteenth notes, as well as rests and accidentals (sharps and flats). The exercises are designed to practice chromatic movement and rhythmic precision.

First part of exercise 207, consisting of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. It contains a melodic line with various intervals and rests, including a fermata. The subsequent three staves provide harmonic accompaniment with chords and moving lines.

Μελωδικοί ασκήσεις.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
207

Second part of exercise 207, consisting of seven staves of music. The first staff is labeled 'α.' and starts with a treble clef, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The following staves are labeled 'β.', 'γ.', 'δ.', and 'ε.' and continue the melodic and harmonic development of the exercise.

Κανὼν τρίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
208

Κανὼν τετράφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
209

§ 86α. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικά.

Τί λέγεται χρωματική κλίμαξ; Ποία διαδοχή λέγεται διατονική και ποία χρωματική; Διατί ἡ μέζων κλίμαξ λέγεται διατονική; Ποιοὶ λέγονται διατονικοὶ φθόγγοι και ποιοὶ χρωματικοὶ;

Β'. Ὀδικοί και ἀκουστικοί.

1. Συχνή ἐκτέλεσις τῆς χρωματικῆς κλίμαξος.
2. Ἀσκήσεις εὐρέσεως χρωματικῶν φθόγγων ὡς ἐξῆς: Τραγουδεῖται (ἢ παίζεται εἰς τὸ ὄργανον) ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος ὁ φθόγγος ὁ σημειούμενος μὲ **Ο** και ζητεῖται ὁ σημειούμενος μὲ **●**. Π. χ.

Ο τζιτζικας.

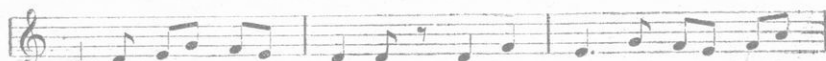
Μέτροια.

Γ. Λαμπελέρ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
210

1. Πουί-σαι τά - χα - δῶ κον - τά μου, τζί - τζι -
2. Τί χα - ρού - με - νος πού θά - σαι! τζί - τζι -
3. Τρα - γου - δεῖς τὸ με - ση - μέ - ρι, τζί - τζι -
4. Τρα - γου - δεῖς πο - λὺ κον - τά μου, τζί - τζι -

1. κά μου, τζί - τζι κά μου, πουί - σαι τά - χα ο - σα - λω -
2. κά μου, τζί - τζι κά μου, Μέσ' στην προ - αι - νη μου -
3. κά μου, τζί - τζι κά μου, τρα - γου - δεῖς τὸ κα - λο -
4. κά μου, τζί - τζι κά μου, Στὸν χορ - μὸ, στὸν κλά - δο

1. μέ - νος, καὶ λα - λεῖς εὐ - τυ - χι - σιέ - νος;
2. ριά μου τρα - γου - δεῖς κι' ἄ - πο - κοι - μᾶ - σαι
3. καί - ρι πού στὸν κῆ - πο σ' ἔ - χει φέ - ρει
4. νᾶ - σαι; Δὲ σὲ πιά - νω, μὴ φο - βᾶ - σαι

1-4. Τζι - τζε -

1-4. τζι τζι τζι τζι τζί - τζη - κα τρα - γου - δι - σιή μου τζι τζι

1-4. τζι τζι τζι τζι τζί - τζη - κα τρα - γου - δι - σιή.

Z. Παπαντωνίου.

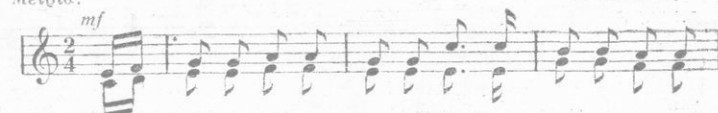
(Ἐξ τῆς συλλογῆς «Τὰ χελιδόνια» Z. Παπαντωνίου — Γ. Λαμπελέρ).

Ο Μάνης.

Μέτροια.

N. Κόκκινος.

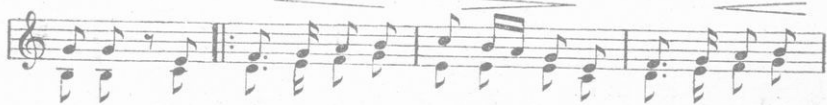
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
211

1. Μᾶς ἦο - θ' ὁ Μά - ης μὲ δρο - σιές, μᾶς ἦο - θε μὲ λου -
2. Χει - μῶ - να δὲ φο - βῶ - μα - στε, μη - δὲ βο - ριά και

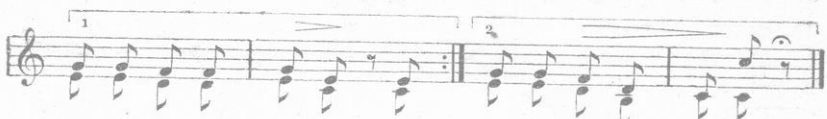
1. λού - δια, μέ χρι - να, μέ τριαν - τά - φυλ - λα μέ πρόσ - χα - ρα τρα -
 2. χιό - νια κα - λώς τα πά - λι τὰ που - λιά, κα - λώς τέ - χε - λι -

1. γού - δια. | 1-2. Τό Μά - η ἄς γιορ - τά - σω - με, παι - διά ἄ - γα - πη -
 2. δό - νια. |

1-2. μέ - να Ἐμ - πρόσ, στε - φά - νιαῶ; πλέ - ξω - με μέ

1-2. ἄν - θη μυ - ρω - μέ - να. Μέ ἄν - θη μυ - ρω - μέ - να

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ᾄσμα μετὰ τὸ 17ον μέτρον, ὅπου ἡ ἐπανάληψις, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ 10ον μέτρον καὶ ἐξακολουθοῦμεν μέχρι τοῦ 15ου συμπεριλαμβανομένου. Μετὰ δὲ τὸ 15ον μέτρον προχωροῦμεν εἰς τὸ 18ον, ὅπου τὸ σημεῖον $\frac{2}{1}$ παραλείποντες τὰ ἐν τῷ μεταξύ δύο μέτρα ὑπὸ τὸ σημεῖον $\frac{1}{1}$ Σχετικῶς ἴδε ἐν τεύχ. Γ' σελ. 665 & 255 - 255α.

Ἡ ἑλλά.

Μέτρια.

A. Ἀργυροπούλος.

ΓΥΜΝΑΣΙΑ
212

1. Εἶ - μαι τοῦ ἡ - λιοῦ θυ - γα - τέ - ρα ἡ πιὸ ἀπ' ὄ - λες δια - λε -
 2. Ὁ - που κι' ἄν λά - χω κα - τοι - - κι - α δὲν μ' ἄ - πο - λεί - που οἱ καρ -
 3. Ἐ - κεῖ στὸν ἰ - σκιο μ' ἄ - πό κά - τω ἡλ - θ' ὁ Χρι - στός ν' ἄ - να - παυ -

1. χτή· ή τό - σηά - γά - πη του πα - τέ - ρα τό - σο στὸν κό - σμο μὲ κρα -
2. ποι, ὡς τὰ βα - θειά μου γη - ρα - τει - α δὲ βρί - σκω στὴ δου - λειά ντρο -
3. θῆ, κι' ἄ - κού - στη - κ' ἢ γλυ - κειά λα - λιά του λί - γο πρὸ τοῦ νά σταυ - ρω -

1. τεῖ, π' ὅ - σο νά γύ - ρω νε - κρω - μέ - νη αὐ - τὸν τό μά - τι μου ζη -
2. πῆ. Μ' ἔ - χειό Θε - ὄς εὐ - λο - γη - μέ - νη κ' εἶ - μαι γε - μά - τη προ - κο -
3. θῆ. Τὸ δά - κρυ του δρο - σιάά - για - σμέ - νη ἔ - χει στὴ ρί - ζα μου χυ -

1. τεῖ.
2. πῆ. 1-3. Εἰ - μ' ἢ ἔ - ληά ἢ τι - μη - μέ - νη, ἢ τι - μη - μέ - νη ἢ ἔ - ληά.
3. θῆ.

K. Παλαμάς.

Ἡμέρα γιορτινὴ.

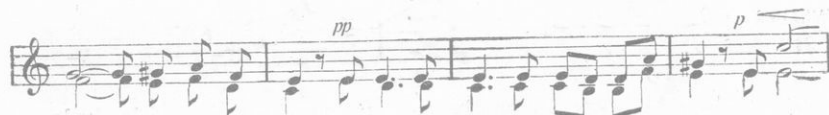
F. Mendelssohn.

Ἄργα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
213

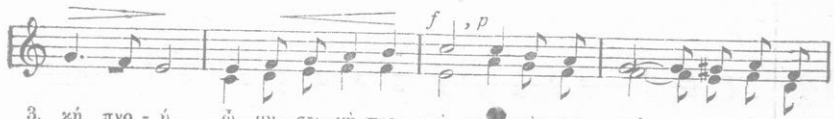
1. Ἡ - μέ - ρα γιορ - τι - νή, ἢ - μέ - ρα γιορ - τι - νή. Στὸν κάμ - πο
2. Ἐ - κεί στὴν ἐκ - κλη - σιά, ἔ - κεί στὴν ἐκ - κλη - σιά μὲ βλέ - πειό

1. φθά - νον - τας πρω - ῖ ζαμ - πά - νας νοιώ - θω τῆ βο - ῆ βα - θειά
2. Πλά - στης μου σκυ - φτό τῆ θεῖ - α χά - ρη νά ζῆ - τῶ μ' εὐ - λα

1. — νά συγ-κι - νῆ, βα - θειά νά συγ-κι - νῆ.
2. — βι - κή καρ - δια, μ'εὐ - λα - βι - κή καρ - δια. 3. ὦ μυ - στι -

3. κή πνο - ή, ὦ μυ - στι - κή πνο - ή ποί - στήν ψυ - χή μου σὺ δρο -

3. σιά σκορ - πῆς οὐ - ρά - νια, θε - ῖ - κιά! ὦ - ραί - νε ἰ - ε -

3. ρή, ὦ - ραί - νε ἰ - ε - ρή.

Μετὰφρασις Α. Ἄγγυλοκέλου.

Ὠραίο λουλουδάκι.

Μέτρια.

R. Schumann.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
214

Σέ κή - πο με - σα μπη - κα μιάν ὁ - μορ - φην αὐ -
λί - σια πε - τα - λου - δες, πολ - λά χρι - σά φτε -
σύ τούς ἄ - παν - τού - σες σε κά - θε τους φι -

γή ἔ - λάμ - παν τὰ λου - λού - δια, εὐ - ὠ - δια - ζεν ἡ γῆ. Σάν
θά τρι - γύ - ρω σου λου - λού - δι, πέ - τοῦ - σαν με χα - ρά - Τόν
λί, μέ χά - ρη τούς μι - λου - σες γυρ - νῶν - τας δῶ και κεῖ Ἄ!

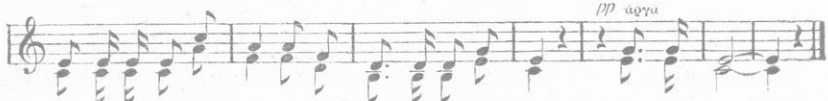
Έ - σω-ψα λου-λού-δι νά - κό - ψο πλου-μι - στό, χα - ρού - με - νο παι -
ῆ - μο τῆς αὐ - γού λας ἄ - διά - κό - πα κι' αὐ - τά μα - ζι σου τρα-γου -
ῶ - χι, δὲν σὲ κό - θω λου - λού-δι δρο-σε - ρό με - λιο - σαι, πε - τα -

γνί - δι ζου - τῶ με θαν - μα - σμό. Με -
δοῦ-σαν κ' ἔ - κό - ρευ-αν τρελ - λά. Καὶ
λοῦ-δες, μὴ πά - ψτε τὸ χο -

ρὸ. Κ' ἔ - ζεῖ - να μοῦ το - νί - σαν μ' ὁ - λό χα - ρη ψυ - χη τρα -

σου-δι εὐ - γνω-μο - σύ-νης σὲ γλώ-σα μου-σι - ζή, μου - σι - κή

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ᾄσμα μετὰ τὸ 17ον μέτρον, ὅπου ἡ ἐπανάληψις, ἐπαερχόμεθα εἰς τὸ 2ον μέτρον καὶ ἐπαναλαμβάνομεν δις τὸ μεταξύ τῶν μέτρων τούτων μέρος τοῦ ᾄσματος. Κατὰ τὴν 2αν ἐπανάληψιν ἐξακολουθοῦμεν μέχρι τοῦ 14ου μέτρου συμπεριλαμβανομένου, μετὰ τοῦτο δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὸ 18ον μέτρον, ὅπου τὸ σημεῖον $\frac{3}{1 \text{ καὶ } 2}$ παραλείποντες τὰ ἐν τῷ μεταξύ τρία μέτρα ὑπὸ τὸ σημεῖον $\frac{3}{1 \text{ καὶ } 2}$ Σχετικῶς ἴδε εἰς τεῦχ. Γ' σελ. 655, § 255 — 255α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 39^{ον}

Κλειδί τοῦ Φα.

§ 87. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ κλειδί τοῦ σολ ὀνομάζει σολ τὸ φθογγόσημον, τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὴν 2αν γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου καὶ ὅτι κατόπιν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνιούσης καὶ κατιούσης διαδοχῆς φθόγγων, ὀνομάζονται καὶ τὰ ἄλλα φθογγόσημα.

Ἐπάρχουν καὶ ἄλλα κλειδιά. Ἐν ἑξ αὐτῶν εἶνε τὸ **κλειδί τοῦ Φα**. Τοῦτο γράφεται εἰς τὴν 4ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου¹ καὶ ὀνομάζει φα τὸ φθογγόσημον τῆς 4ης γραμμῆς τοῦ πενταγράμμου.

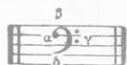
Κλειδί τοῦ Φα

Ἀφοῦ μὲ τὸ κλειδί τοῦ Φα ὀνομάσαμεν φα τὸ φθογγόσημον, τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὴν 4ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν [διαδοχὴν φθόγγων, δίδομεν εἰς τὰ λοιπὰ φθογγόσημα τὰ ἑξῆς ὀνόματα :

φα	Σολ	Λα	Σι	Ντο	Ρε	Μι	Φα	Σολ
----	-----	----	----	-----	----	----	----	-----

Φα	Μι	Ρε	Ντο	Σι	Λα	Σολ	Φα	Μι	Ρε	Ντο	Σι
----	----	----	-----	----	----	-----	----	----	----	-----	----

Τρόπος γραφῆς : Τὸ κλειδί τοῦ Φα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν 4ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου (ἴδε ἔναντι σχῆμα, σημεῖον α) προχωρεῖ ἄνω καὶ δεξιὰ εἰς καμπύλην καὶ ἐγγίζει τὴν 5ην γραμμὴν (β), στρέφεται κατόπιν δεξιὰ καὶ κάτω (γ), προχωρεῖ δὲ ἀριστερὰ καὶ τελειώνει εἰς τὴν 2αν γραμμὴν (δ). Εἰς τὸ σημεῖον (γ) γράφονται συνήθως ἑκατέρωθεν τῆς 4ης γραμμῆς δύο στιγμαί.

Εἰς τὸ κλειδί τοῦ Φα γράφομεν διὰ βαθύφωνον² (Ἴταλ. basso), ἑξ οὗ καὶ **κλειδί τοῦ μπάσου** (Ἴταλ. *chiave de basso*) ὀνομάζεται συνήθως.

Τοιοῦτοτρόπως, προκειμένου νὰ γράψωμεν διὰ βαθύφωνον, ἀντὶ νὰ κάμωμεν χρῆσιν τοῦ κλειδιοῦ τοῦ σολ, ὅτε θὰ ἀπητοῦντο πολλοὶ βοηθητικαὶ γραμμαὶ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου, μεταχειριζόμεθα τὸ κλειδί τοῦ φα, τοῦ ὁποίου οἱ ἐντός τοῦ πενταγράμμου γραφόμενοι φθόγγοι εἶνε οἱ αὐτοὶ μὲ ἐκείνους, οἷνιν γράφονται εἰς τὸ κλειδί τοῦ σολ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου.

Τὴν σχέσιν τῶν κλειδιῶν, τοῦ σολ καὶ τοῦ φα, ἐννοοῦμεν εἰς τὰ δύο κατωρῶ συνημμένα πεντάγραμμα (Α καὶ Β), ὅπου καὶ εἰς τὰ δύο κλειδιά εἶνε κοι-

¹ Λέγοντες, ὅτι τὸ κλειδί τοῦ Φα γράφεται εἰς τὴν 4ην γραμμὴν τοῦ πενταγράμμου, δὲν ἐννοοῦμεν τὸν χώρον, τὸν ὁποῖον καταλαμβάνει, ἀλλὰ τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχίζει (ἴδε καὶ ὑπόσημ. σελ. 7).

² Ἴδε τεῦχος Γ' σελ. 673 § 264.

Α. Ἀργυροπούλου, Μουσικὴ Ἀγωγή Τεῦχος Α'. Ἐκδ. 5η, 1938.

νός ὁ φθόγγος ντο, εὐρισκόμενος ἐπὶ τῆς ἐπίσης κοινῆς βοηθητικῆς γραμμῆς (α), ἥτις διὰ μὲν τὸ κλειδί τοῦ σολ εἶνε 1η βοηθητικὴ κάτω τοῦ πενταγράμμου, διὰ δὲ τὸ κλειδί τοῦ φα 1η βοηθητικὴ γραμμὴ ἄνω τοῦ πενταγράμμου.

A

B

ντο ρε μι φα σολ λα σι Ντο ρε μι φα σολ λα α ντο

§ 87α. Ἀσκήσεις.

Ὅνομάσατε τὰ φθογγόσημα τῶν κατωτέρω ἀσκήσεων :

1 α. β. γ.

δ. 2 α. β.

γ. δ.

ε. ζ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
215

Ντο Μι Σολ Μι Ρε Σολ Ντο Μι Σολ Λα Σολ Φα Μι Ρε

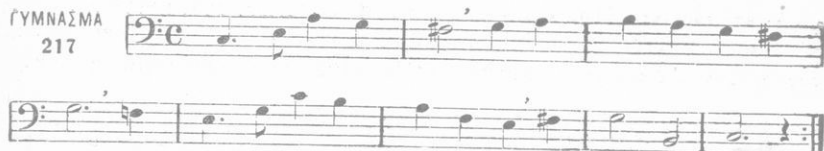
Φα Σολ Φα Μι Ντο Ρε Ντο Ρε Μι Φα Σολ Φα Μι Ντο Ρε Ντο Σι Ντο

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
216

Μι Σολ Ντο Ντο Μι Σολ Ρε

Μι Φα Ντο Σι

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
217

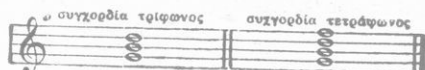

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 40^{ον}

Συγχορδίαι.

§ 88. Τρεῖς ἢ περισσότεροι φθόγγοι ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τρίτας καὶ ἠχοῦντες ταυτοχρόνως ἀποτελοῦν *συγχορδίαν* (Γαλλ. accord).

Συγχορδία ἐκ τριῶν φθόγγων λέγεται *τρίφωνος* (= τρίφθογγος), ἐκ τεσσάρων *τετράφωνος* κλπ.

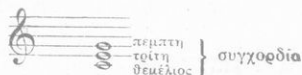

* Τρίφωνοι συγχορδίαι.¹

§ 89. Μὲ βάσιν ἐκάστην βαθμίδα τῆς μείζονος κλίμακος Ντο σχηματίζομεν ἑπτὰ τρίφωνους συγχορδίας. Τὰς βαθμίδας, ἐπὶ τῶν ὁποίων σχηματίζονται συγχορδίαι, σημειώνομεν μὲ λατινικοὺς ἀριθμοὺς.

Ὁ χαμηλότερος φθόγγος τῆς τρίφωνου συγχορδίας λέγεται *πρώτη* τῆς συγχορδίας ἢ *θεμέλιος*, ὁ ἀμέσως ὑψηλότερος, ὅστις σχηματίζει μετὰ τῆς θεμελίου διάστημα τρίτης, λέγεται *τρίτη*, ὁ δὲ τελευταῖος, ὅστις σχηματίζει μετὰ τῆς θεμελίου διάστημα πέμπτης, λέγεται *πέμπτη*. Π.χ.

¹ Λόγῳ ῥυθμικῶν ἀναγκῶν ἐκρίθη ὡς ἐπιβεβλημένη ἡ ἐνταῦθα παρεμβολή τῶν ὀλίγων τούτων στοιχειωδῶν γνώσεων ἐκ τοῦ μαθήματος τῆς Ἀρμονίας. Οὐχ ἦτιον δύναται νὰ ἀναβληθῆ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ παραλειφθῆ τὸ δι' ἀστερίσκου σημειούμενον κεφάλαιον τοῦτο ἀπὸ τῆς § 89 μέχρι τῆς § 91β (σελ. 135), περιοριζομένης τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς τρίφωνους ῥυθμικὰς ἀσκήσεις (§ 92 σελ. 135). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κατὰ συνέπειαν θὰ παραλείπων

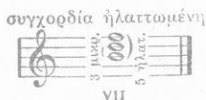
Αἱ ἐπὶ τῶν βαθμίδων I, IV καὶ V τῆς μείζονος κλίμακος συγχορδία ἀποτελοῦνται ἀπὸ 3ην μεγάλην καὶ 5ην καθαράν, ὀνομάζονται δὲ *μείζονες τέλειαι συγχορδία* (Γαλλ. *accords parfaits majeurs*) ἢ ἀπλῶς *συγχορδία μείζονες*.

Αἱ ἐπὶ τῶν βαθμίδων II, III καὶ VI τῆς μείζονος κλίμακος συγχορδία ἀποτελοῦνται ἀπὸ 3ην μικρὰν καὶ 5ην καθαράν, ὀνομάζονται δὲ *ἐλάσσονες τέλειαι συγχορδία* (Γαλλ. *accords parfaits mineurs*) ἢ ἀπλῶς *συγχορδία ἐλάσσονες*.

Ἡ ἐπὶ τῆς VII βαθμίδος τῆς μείζονος κλίμακος συγχορδία ἀποτελεῖται ἀπὸ 3ην μικρὰν καὶ 5ην ἡλαττωμένην, λέγεται δὲ *συγχορδία πέμπτης ἡλαττωμένης* (Γαλλ. *accord de quinte diminuée*) ἢ ἀπλῶς *συγχορδία ἡλαττωμένη*.

Ἐπομένως αἱ συγχορδία τῆς μείζονος κλίμακος (ἐν γένει τοῦ μείζονος τρόπου¹) διακρίνονται εἰς *μείζονας*, *ἐλάσσονας*, *ἡλαττωμένας*. Σχηματίζονται δὲ τρεῖς μείζονες συγχορδία (ἐπὶ τῶν βαθμίδων I, IV, V), τρεῖς ἐλάσσονες (ἐπὶ τῶν βαθμ. II, III, VI) καὶ μία ἡλαττωμένη (ἐπὶ τῆς VII βαθμίδος).

Εὐθεῖα κατάστασις καὶ ἀναστροφή τῶν συγχορδιῶν.

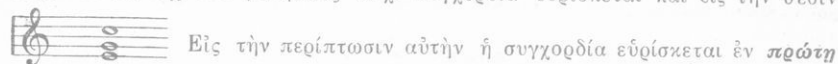
§ 90. Ὄταν εἰς τὰς τριφώνους συγχορδίας χαμηλότερος φθόγγος εἶνε ἢ θεμέλιος, τότε λέγομεν, ὅτι αὐταὶ εὐρίσκονται ἐν *εὐθείᾳ καταστάσει*, σημειώνονται δὲ μὲ τὸν ἀριθμὸν 5, διότι ἡ θεμέλιος σχηματίζει μὲ τὸν ὑψηλότερον φθόγγον διάστημα 5ης. Π.χ. Αἱ συγχορδία ὁμοῦ παρουσιάζονται

ταὶ καὶ αἱ φέρουσαι ἐπίσης ἀστερίσκον ἐφεξῆς ἀσκήσεις, αἱ ἀφορῶσαι τὸ θεωρητικὸν τοῦτο κεφάλαιον.

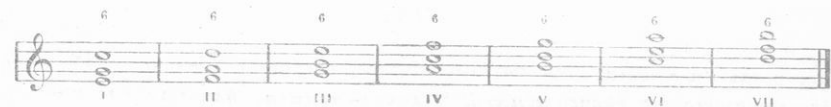
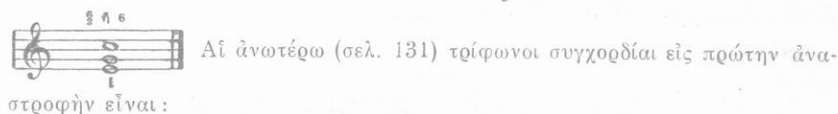
Σχετικὰ τινα μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν συγχορδιῶν πραγματευόμεθα εἰς Μουσικὴν Ἀγωγὴν — Συμπλήρωμα σελ. 770.

¹ Περὶ τρόπου ἴδε τεῦχ. Γ' σελ. 576.

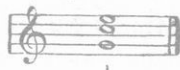
και με χαμηλότερον φθόγγον ὄχι τὴν θεμέλιον, ἀλλὰ τὴν τρίτην τῆς συγχορδίας. Ἡ ἐπὶ τῆς 1ης βαθμίδος π.χ. συγχορδία εὐρίσκεται και εἰς τὴν θέσιν

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ συγχορδία εὐρίσκεται ἐν **πρώτῃ ἀναστροφῇ** και ὁ χαμηλότερος φθόγγος τῆς (μι) λέγεται **βάσιμον**. Εἰς τὴν ἐν πρώτῃ ἀναστροφῇ συγχορδίαν παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ 5η (σολ) σχηματίζει μετὸ βάσιμον διάστημα τρίτης, ἡ δὲ θεμέλιος (ντο) σχηματίζει μετὸ βάσιμον διάστημα 6ης· διὰ τοῦτο ἡ ἐν πρώτῃ ἀναστροφῇ συγχορδία λέγεται **συγχορδία τρίτης-ἕκτης** ἢ **συγχορδία ἕκτης** και σημειώνεται μετὰ $\frac{6}{3}$ ἢ 6. Π.χ.

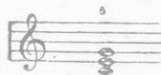
Παρουσιάζονται ὁμοῦς αἱ συγχορδία και με χαμηλότερον φθόγγον τὴν 5ην τῆς συγχορδίας, ἡ ὁποία και αὐτὴ λέγεται τότε βάσιμον. Π.χ. ἡ ἐπὶ τῆς 1ης βαθμ. συγχορδία εὐρίσκεται και

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ συγχορδία εὐρίσκεται ἐν **δευτέρῃ ἀναστροφῇ**, παρατηροῦμεν δέ, ὅτι ἡ θεμέλιος (ντο) σχηματίζει μετὸ βάσιμον (σολ) διάστημα 4ης, ἡ δὲ 3η (μι) διάστημα 6ης· διὰ τοῦτο ἡ ἐν δευτέρῃ ἀναστροφῇ συγχορδία λέγεται **συγχορδία τετάρτης-ἕκτης**, σημειώνεται δὲ μετὰ $\frac{6}{4}$ Αἱ ἀνωτέρω (σελ. 131) συγχορδία εἰς δευτέραν ἀναστροφὴν εἶνε :

Οἱ φθόγγοι ἐκάστης ἐν ἀναστροφῇ συγχορδίας διατηροῦν τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔχουν εἰς τὴν ἐν εὐθείᾳ καταστάσει συγχορδίαν. Οὕτω π.χ. εἰς οἰανδήποτε ἀναστροφὴν και ἂν εὐρίσκεται ἡ συγχορδία

ὁ φθόγγος ντο λέγεται **θεμέλιος**, ὁ μι λέγεται **τρίτη** και ὁ σολ **πέμπτη**.

Τετράφωνοι συγχορδίαι.

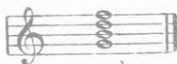
§ 91. Ἐὰν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς 5ης βαθμίδος (δεσποζούσης) τῆς κλίμακος Ντο τρίφωνον συγχορδίαν (σολ - σι - ρε) θέσωμεν ἕνα ἀκόμη φθόγγον, ἀπέχοντα κατὰ τρίτην ἀπὸ τὴν πέμπτην τῆς συγχορδίας (ρε), σχηματίζομεν τὴν τετράφωνον συγχορδίαν :

Εἰς ταύτην ἢ προστεθεῖσα τρίτη (φα) σχηματίζει μὲ τὴν θεμέλιον διάστημα ἑβδόμης. Διὰ τοῦτο ἡ τετράφωνος αὕτη συγχορδία λέγεται **συγχορδία ἑβδόμης**. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θεμέλιος (σολ) εἶναι δεσπόζουσα, ἡ συγχορδία αὕτη λέγεται καὶ **συγχορδία ἑβδόμης δεσποζούσης** (Γαλλ. accord de septième dominante).

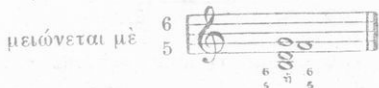
Ἡ συγχορδία ἑβδόμης δεσποζούσης σημειώνεται ὡς ἐξῆς : $7 \text{ ἢ } \frac{7}{+}$ εὐρίσκεται δέ,

α') ἐν εὐθείᾳ καταστάσει

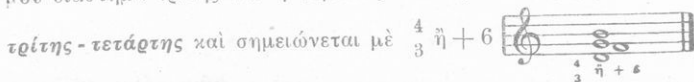
$7 \text{ ἢ } \frac{7}{+}$

β') ἐν **πρώτῃ ἀναστροφῇ**, ὅποτε ἡ ἑβδόμη (φα) σχηματίζει μετὰ τοῦ βασίμου διάστημα πέμπτης ἡλαττωμένης, ἡ δὲ θεμέλιος (σολ) διάστημα ἑκτῆς. Αὕτη λέγεται **συγχορδία ἑκτῆς - πέμπτης ἢ ἑκτῆς - πέμπτης ἡλαττωμένης** καὶ ση-

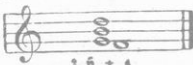
$\frac{6}{5}$

γ') ἐν **δευτέρᾳ ἀναστροφῇ**, ὅποτε ἡ ἑβδόμη (φα) σχηματίζει μετὰ τοῦ βασίμου διάστημα τρίτης καὶ ἡ θεμέλιος διάστημα τετάρτης, λέγεται δὲ **συγχορδία**

$\frac{4}{3} \text{ ἢ } \frac{6}{+}$

δ') ἐν **τρίτῃ ἀναστροφῇ**, ὅποτε ἔχει βάσιμον τὴν 7ην (φα). Εἰς ταύτην ἡ θεμέλιος (σολ) σχηματίζει μὲ τὸ βάσιμον (φα) διάστημα δευτέρας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐν τρίτῃ ἀναστροφῇ συγχορδία ἑβδόμης λέγεται συγχορδία **δευτέρας ἢ τρίτονον** (ὡς περιέχουσα τὸ τρίτονον, ἦτοι τὴν ἐκ τριῶν τόνων τετάρτην ἠϋξημένην φα - σι), σημειώνεται δὲ μὲ $2 \text{ ἢ } \frac{4}{+}$

$2 \text{ ἢ } \frac{4}{+}$

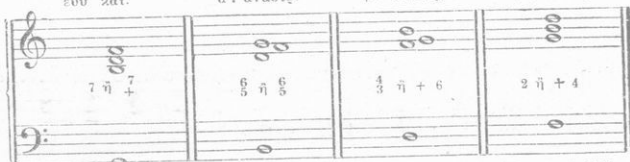
Ἡ τετράφωνος συγχορδία ἑβδόμης δεσποζούσης μὲ τὰς τρεῖς ἀναστροφάς της.

εὐθ. κατ.

α'. ἀναστρ.

β'. ἀναστρ.

γ'. ἀναστρ.

Βάσιμον ἢ θεμέλιος

Βάσιμον ἢ τρίτη

Βάσιμον ἢ πέμπτη

Βάσιμον ἢ ἑβδόμη

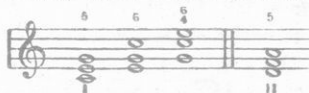
§ 91α. Διὰ τὴν εὐρωμένην τὴν εὐθείαν κατάστασιν συγχορδίας τινὸς εὐρισκομένης ἐν ἀναστροφῇ, πρέπει νὰ θέσωμεν τοὺς φθόγγους αὐτῆς κατὰ τρίτας. Μετὰ τοῦτο δυνάμεθα κατὰ τὰ λεχθέντα νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἰς ποίαν ἀναστροφὴν εὐρίσκεται ἡ συγχορδία.

Σημ. Ἐλέχθη, ὅτι αἱ συγχορδία (ἐν εὐθείᾳ καταστάσει, ἐν α'. ἀναστροφῇ κλπ.) σημειώνονται μὲ ἀριθμούς, π.χ. 5, 6, $\frac{6}{4}$ κ.λπ.). Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶνε συνθηματικοὶ καὶ γράφονται, ὡσάκις ὑπάρχει μόνον τὸ βάσιμον (ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτοῦ), δεικνύουν δὲ διὰ ποίων φθογοσῶμων πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ἡ συγχορδία.

§ 91β. Ἀσκήσεις.

1. Τί εἶνε συγχορδία τρίφωνος καὶ τετράφωνος; Πῶς λέγονται οἱ φθόγγοι τῆς συγχορδίας;
2. Ποῖα εἶνε τὰ εἶδη τῶν συγχορδιῶν;
3. Πότε μία συγχορδία εἶνε ἐν εὐθείᾳ καταστάσει, πότε ἐν πρώτῃ καὶ πότε ἐν δευτέρῃ ἀναστροφῇ καὶ πῶς λέγεται καὶ σημειώνεται εἰς ἑκάστην περίπτωσιν;
4. Τί εἶνε πρώτη ἢ θεμέλιος, τί τρίτη καὶ τί πέμπτη; Τί εἶνε βάσιμον;
5. Ποῖα λέγεται συγχορδία ἑβδόμη, πόσας ἀναστροφὰς ἔχει αὕτη καὶ πῶς ὀνομάζεται καὶ σημειώνεται ἑκάστη ἐξ αὐτῶν;
6. Γράψατε ἑκάστην ἀπὸ τὰς 7 τρίφωνους συγχορδίας εἰς εὐθείαν κατάστασιν, εἰς πρῶ-

την καὶ εἰς δευτέραν ἀναστροφὴν, ὡς ἐξῆς:

7. Γράψατε τὴν τετράφωνον συγχορδίαν 7ης δεσποζούσης μὲ τὰς τρεῖς ἀναστροφὰς τῆς.
8. Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ λεχθέντα περὶ συγχορδιῶν καὶ τὴν § 91α, σημειώσατε τὰς βαθμίδας τῶν συγχορδιῶν τοῦ ἐπομένου γυμνάσματος 218 καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἀναστροφῶν, ὅπως εἰς τὰ τμήματα αὐτοῦ α καὶ δ.

Τρίφωνα καὶ τετράφωνα γυμνάσματα.

§ 92. Τὰ γυμνάσματα, εἰς τὰ ὅποια τραγουδοῦνται συγχορδία τρίφωνοι, λέγονται **τρίφωνα**, τὰ δὲ γυμνάσματα, εἰς τὰ ὅποια τραγουδοῦνται συγχορδία τετράφωνοι, λέγονται **τετράφωνα**.

Εἰς τὰ τρίφωνα γυμνάσματα πρῶτον μανθάνει ἰδιαιτέρως κάθε φωνὴ τὸ μέρος τῆς τελείως. Ἐπειτα τραγουδοῦν μαζί τὰ μέρη των α') ἡ 1η καὶ 2α φωνή, β') ἡ 1η καὶ 3η φωνή, γ') ἡ 2α καὶ 3η φωνή καὶ δ') μαζί καὶ αἱ τρεῖς φωναί.

Ὅπου παρουσιάζεται τετραφωνία, χωρίζεται εἰς δύο ἢ 3η φωνή, καὶ οἱ ἔχοντες τοὺς χαμηλοτέρους φθόγγους τραγουδοῦν τὴν 4ην φωνήν.

Πολὺ ἀργά.

εὐθ.	β'	εὐθ.	α'	εὐθ.	
κατ.	ἀναστρ.	κατ.	ἀναστρ.	κατ.	

α 5 4 5 6 5 β.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 218

εὐθ. α'. εὐθ. β'. εὐθ.
κατ. ἀναστρ. κατ. ἀναστρ. κατ.

γ. δ. 5 6 5 5 4 3 ε.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
219

α. β. γ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 220

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 221

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
222

Σημ. Συνήθως τὰ τρίφωνα καὶ τετράφωνα γυμνάσματα ἢ ἄσματα γράφονται εἰς δύο πεντάγραμμα. Εἰς τὸ πρῶτον πεντάγραμμον γράφεται ἡ 1η καὶ 2α φωνή καὶ εἰς τὸ δευτέρον ἡ 3η καὶ 4η. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ κάθετοι γραμμαὶ τῶν φθογοσῆμων τῆς μὲν 1ης καὶ 3ης φωνῆς γράφονται πρὸς τὰ ἄνω, τῆς δὲ 2ας καὶ 4ης πρὸς τὰ κάτω. Ὅταν

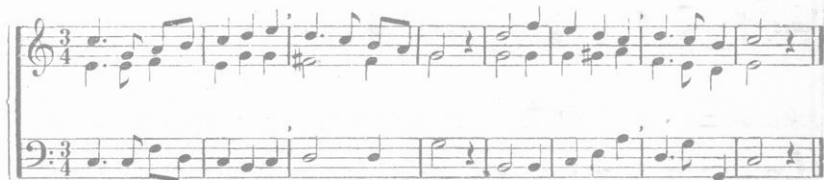
ὅμως δὲν ὑπάρχει 4η φωνή καὶ ἐπομένως εἰς τὸ δευτερον πεντάγραμμον γράφεται μόνον ἢ 3η φωνή, τότε σί κάθεται γραμμαὶ τῆς φωνῆς ταύτης δύνανται νὰ γραφοῦν ἀναλόγως τῆς θέσεως τῶν φθογοσῆμων (ἴδε § 9β, σελ. 10).

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 223

Σημ. Ἡ 3η καὶ 4η φωνή πρέπει νὰ γράφονται εἰς τὸ κλειδί τοῦ Φα. Πολλάκις ὅμως διὰ λόγους εὐκολίας γράφομεν αὐτάς εἰς τὸ κλειδί τοῦ Σολ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 224

Ρυθμικὴ ἀνάγνωσις ἐν τριφωνίᾳ.

§ 92α. Μετὰ τὰς ἄνω τριφώνους ἀσκήσεις ἡ *ῥυθμικὴ* ἀνάγνωσις δύναται νὰ γίνεται χάριν ποικιλίας ἐν τριφωνίᾳ (ἴδε καὶ σελ. 33 § 36 περὶ τῆς ἐν διφωνίᾳ ῥυθμ. ἀναγνώσεως). Τὰ γυμνάσματα δηλ. ἀναγινώσκονται *ῥυθμικῶς* εἰς τοὺς τρεῖς φθογγούς μιᾶς τριφώνου συγχορδίας π.χ. μι - σόλ - ντο.

Τὸ γύμνασμα π.χ. 193 (σελ. 105) ἔθα ἀνεγινώσκετο ῥυθμικῶς ἐν τριφωνίᾳ, ὡς ἐὰν εἶχε γραφῆ μελωδικῶς οὕτω :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 225

ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ντο ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ρε ρε ρε

ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ντο ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ρε ρε ρε

ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ντο ντο ρε μι φα σολ λα σι ντο ρε ρε ρε κλπ

Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 226

W. A. Mozart.

Λίγο ἀργά.

1. Χα - ρά - ζειὸ - λό - χα - ρη αὐ - γού - λα, ἡ νύ - χταῖ σκο - τέι -
 2. Πη - γή φω - τός, ζω - ῆς κ' ἄ - γά - πης, με - γά - λε ἡ - λιε

1. νῆ θε νά χα - θῆ στο φῶς τοῦ ἡ - λίου κ' ἡ
 2. σὺ, εὐ - χα - ρι - στί - ες δέ - ξου μύ - ριες ἀπ'

1. μέ - ρα θά φα - νῆ. Ὡ σὺ γα - λῆ - νη θε - σπε -
 2. ὀ - λη μας τῆ γῆ. Παν - τοῦ τὰ δῶ - ρα πλού - σια

1. οἰ - α. ἀπ' τὴν οὐ - ρά - νια κα - τοι - κί - α μέ
 2. στεί - λε. ὦ οὐ κα - λέ τοῦ κό - σμου φί - λει μέ

1. τῆς αὐ-γῆς τίς ὁ - μορ - φιές κα - τέ βα σ' ὄ - λων τίς καρ -
2. τὰ χρυ - σά σου τὰ φτε - ρά αἰ - ῶ - νια σκόρ - πι - ζε χα

1. διές, κα - τέ - βα σ' ὄ - λων τίς καρ - διές.
2. ρά, αἰ - ῶ - νια σκόρ - πι - ζε χα - ρά

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Στῆ νύχτα.

Πολύ ἀργά.

L. v. Beethoven.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
227

1. Ἐ - λα νύ - χτα σέ προσ - μέ - νει κά - θε
ἡ καρ - δια ἡ κου - ρα - σμέ - νη ἡ γυν -
2. Χάι - δε - ψε μέ τὰ ὄ - νει - ρά σου κά - θε
δρό - σι - σε μεσ' στή σκι - ᾶ σου κά - θε

Τὴν 1ην φορὰν ἕνας, ἀπὸ κάθε φωνῆς (solo).
mf

1. | στή - θος πού πο - νεῖ, | 1. Κοί - μη - σε νύ - χτα σι -
| χή πού ἄ - γρου - πνεῖ. |

2. | πρό - σω - πο γλω - μό, } 2 Σφά - λι - σε νύ - χτα γλυ -
| πό - νο καὶ καη - μό. } Τὴν 1ην φορὰν ἕνας (solo).
mf

1. γὰ τὸν φτω - χὸν ἐρ - γά - τη, κοί - μη - σε νύ - χτα, κοί - μη -
2. κά τὸ θλιμ - μέ - νο μά - τι, σφά - λι - σε, νύ - χτα, σφά - λι -

Eis τὴν ἐπανάληψιν ὁ χορὸς.
1. σε σι - γὰ γὰ
2. σε γλυ - κά κά.

Eis τὴν ἐπανάληψιν ὁ χορὸς.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἄσμα μετὰ τὸ 8ον μέτρον, ὅπου ἡ ἐπανάληψις, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ ἄσματος τραγουδοῦντες τὴν 2αν σειρὰν τοῦ πρώτου ζεύγους στίχων (δηλ. τὴν σειρὰν: ἡ καρδιά, ἡ κουρασμένη κλπ.). Κατόπιν προχωροῦντες μέχρι τοῦ 16ου μέτρου, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ 9ον μέτρον, ὅπου τὸ σημεῖον καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὸ τμήμα τοῦτο μέχρι τοῦ 15ου μέτρου συμπεριλαμβανομένου, μεθ' ὃ παραλείποντες τὸ ὑπὸ τὸ σημεῖον | 1 — 16ον μέτρον προχωροῦμεν εἰς τὸ ὑπὸ τὸ σημεῖον | 2 — 17ον μέτρον. Ὅτῳ τραγουδοῦμεν τὴν 1ην στροφὴν τοῦ ἄσματος. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκτελεῖται καὶ ἡ δευτέρα στροφή. Σχετικῶς ἴδε Τευχ. Γ'. σελ. 655 § 255.

Ἄρπισμα.

§ 93. Ὄταν οἱ φθόγγοι μιᾶς συγχορδίας δὲν ἤχοῦν ταυτοχρόνως, ἀλλὰ διαδοχικῶς, λέγομεν, ὅτι ἀποτελοῦν ἄρπισμα (Γαλλ. arpegge, Ἰταλ. arpeggio). Ἐπομένως: ἄρπισμα ὀνομάζεται ἡ διαδοχικὴ ἤχησις τῶν φθόγγων μιᾶς συγχορδίας.

συγχορδία ἄρπισμα αὐτῆς

• •

• •

Ἀρχίζοντες τὸ ἄρπισμα ἐξ ἑνὸς τῶν φθόγγων τοῦ δυναμέθα νὰ ἐξακολουθήσωμεν τοῦτο ἐπαναλαμβάνοντες τοὺς φθόγγους αὐτοῦ κατὰ μίαν ἢ περισσοτέρας ὀγδῶας ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα. Π. χ.

 ἢ

ἢ κλπ

Γυμνάσματα ἄρπισμάτων τῆς μείζονος κλίμακος Ντο.

§ 93α. Τὰ κάτωθι γυμνάσματα ἐκτελοῦνται πρῶτον σολφέζ καὶ ἔπειτα διὰ βοκαλισμοῦ.

1. 2.

α ο α α ε ι ο α ε ι ο α

3. (1) 4.

α ο α α ε ι ο α ε ι ο α

¹ Τὸ ἄρπισμα τοῦ μέτρου τούτου προέρχεται ἐκ τῆς τετραφώνου συγχορδίας

(ἴδε § 91 σελ. 134).

Σημ. 1. Ἡ ῥυθμικὴ ἀγωγή τῶν ἀρτισμάτων κατ' ἀρχάς εἶνε ἀργή, ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ταχύνεται.

Σημ. 2. Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κλίμακος ἀκολουθεῖ συνήθως τὸ ἀρτισμα τῆς ἐπὶ τῆς 1ης βαθμίδος τριφώνου συγχορδίας (ἴδε γύμν. 203 σελ. 114).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 41^{ον}

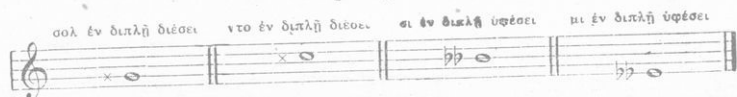
Διπλᾶ σημεῖα ἀλλοιώσεως.

§ 94. Γνωστόν, ὅτι ἡ δίεσις ὑψώνει καὶ ἡ ὑφεσις χαμηλώνει τὸν φθόγγον κατ' ἡμιτόνιον.

Δυνάμεθα νὰ ὑψώσωμεν τὸν φθόγγον κατὰ δύο ἡμιτόνια. Ἡ ὑψωσις αὕτη λέγεται *διπλῆ δίεσις*, ὁ δὲ φθόγγος λέγομεν, ὅτι εὑρίσκεται ἐν διπλῇ διέσει. Σημεῖον τῆς κατὰ δύο ἡμιτόνια ὑψώσεως τοῦ φθόγγου εἶνε τὸ X τὸ ὁποῖον λέγεται *διπλῆ δίεσις*.

Δυνάμεθα νὰ χαμηλώσωμεν τὸν φθόγγον κατὰ δύο ἡμιτόνια. Τὸ χαμηλῶμα τοῦτο λέγεται *διπλῆ ὑφεσις*, ὁ δὲ φθόγγος λέγομεν, ὅτι εὑρίσκεται ἐν διπλῇ ὑφέσει. Σημεῖον τοῦ κατὰ δύο ἡμιτόνια χαμηλώματος τοῦ φθόγγου εἶνε τὸ b^b τὸ ὁποῖον λέγεται *διπλῆ ὑφεσις*.

Παραδείγματα.

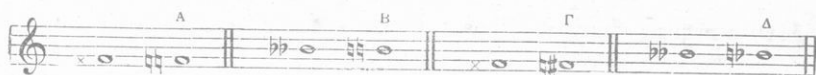

Ἡ διπλῆ δίεσις καὶ διπλῆ ὑφεσις λέγονται *διπλᾶ σημεῖα ἀλλοιώσεως*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως (σελ. 116 § 83), τὰ ὁποῖα λέγονται *ἀπλᾶ*.

Τὰ διπλᾶ σημεῖα ἀλλοιώσεως γράφονται καὶ ἰσχύουν κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἀπλῶν σημείων ἀλλοιώσεως (σελ. 116—117 § 83, 84, 84α, Σημ. 1, 2).

¹ Ἡ χορόνα δύναται νὰ παραλειφθῇ.

Φθόγγον ἐν διπλῇ διέσει ἢ διπλῇ ὑφέσει ἐπαναφέρομεν εἰς τὴν πρώτην του κατάστασιν μὲ δύο ἀναιρέσεις, ὅπως εἰς τοὺς φθόγγους Α καὶ Β τοῦ κατωτέρω παραδείγματος. Φθόγγον ἐν διπλῇ διέσει ἐπαναφέρομεν εἰς ἀπλῆν διέσιν θέτοντες πρὸ αὐτοῦ ἀναιρέσιν καὶ διέσιν, φθόγγον δὲ ἐν διπλῇ ὑφέσει ἐπαναφέρομεν εἰς ἀπλῆν ὑφείσιν θέτοντες πρὸ αὐτοῦ ἀναιρέσιν καὶ ὑφείσιν, ὅπως εἰς τοὺς φθόγγους Γ καὶ Δ τοῦ κάτωθι παραδείγματος.

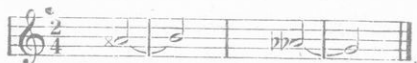
Φθόγγος εὐρισκόμενος ἐν διπλῇ διέσει ἢ διπλῇ ὑφέσει ἀποκτᾷ τὸ ἴδιον ὕψος μὲ ἄλλον φθόγγον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διαφέρει μόνον κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου θέσιν, γίνεται δηλ. *ἐναρμόνιος* πρὸς αὐτὸν (ἴδε σελ. 115 § 79). Π.χ. ὁ φθόγγος *φα*, ὑψωνόμενος διὰ διπλῆς διέσεως, ἀποκτᾷ τὸ ὕψος τοῦ *σολ*. Κατὰ συνέπειαν *φα* × καὶ *σολ* εἶναι φθόγγοι ἐναρμόνιοι. Ἐπίσης ὁ φθόγγος *σι*, χαμηλωνόμενος διὰ διπλῆς ὑφέσεως, ἀποκτᾷ τὸ ὕψος τοῦ *λα*. Εἶνε ἐπομένως οἱ φθόγγοι *σι* ♭♭ καὶ *λα* ἐναρμόνιοι.¹

§ 94α. Ἀσκήσεις.

Μὲ ποίους φθόγγους εἶνε ἐναρμόνιοι οἱ φθόγγοι:

ντο × ρε × σολ × λα × ρε ♭♭ μι ♭♭ σολ ♭♭ λα ♭♭

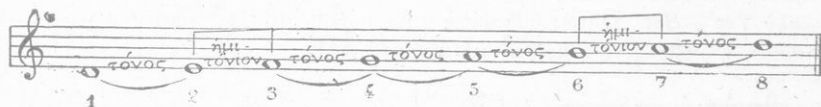
§ 94β. Σημ. Τὰ ἐναρμόνια φθογγόσημα, ἂν καὶ δὲν εἶνε ὁμώνυμα, δύνανται νὰ ἐνωθοῦν μὲ σύνδεσιν διαρκείας (σελ. 30 § 34), ἐπειδὴ εἶνε τοῦ αὐτοῦ ὕψους. Π.χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 42^{ον}

Μεῖζονες κλίμακες μετὰ σημείων ἀλλοιώσεως.

§ 95. Ἐκτὸς τῆς μεῖζονος κλίμακος Ντο ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι μεῖζονες κλίμακες. Αὐταὶ ἀρχίζουσιν ἀπὸ οἰοδηποτε ἄλλον φθόγγον, ἐκ τοῦ ὁποῖου λαμβάνουν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ἡ κατωτέρω π.χ. κλίμαξ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγον ρε.

¹ Κάμνομεν χρῆσιν φθογγόσημων μὲ διπλᾶς ἀλλοιώσεις καὶ δὲν μεταχειριζόμεθα τὰ ἀνευ ἀλλοιώσεως ἐναρμόνια αὐτῶν διὰ λόγους μουσικῆς ὀρθογραφίας.

Παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ κλίμαξ αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀκτὼ συνεχεῖς φθόγγους, οἵτινες διαδέχονται ἀλλήλους κατὰ τόνον, ἡμιτόνιον, 3 τόνους, ἡμιτόνιον, τόνον καὶ ὄχι, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ μείζων κλίμαξ, κατὰ 2 τόνους, ἡμιτόνιον, 3 τόνους, ἡμιτόνιον. Ἐπομένως ἡ ἀνωτέρω διαδοχὴ δὲν ἀποτελεῖ μείζονα κλίμακα.

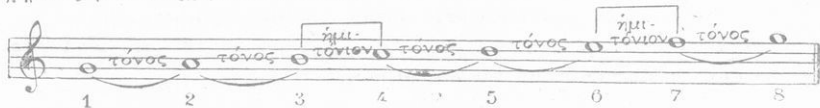
Τὴν διαδοχὴν ὅμως αὐτήν, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρχίζουσιν ἀπὸ οἰονδήποτε φθόγγον δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν εἰς μείζονα, μεταχειριζόμενοι τοὺς μεσαιούς φθόγγους τῶν τόνων (σελ. 115 § 80, 81) καὶ τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως.

Ὅλαι αἱ μετὰ σημείων ἀλλοιώσεως μείζονες κλίμακες σχηματίζονται κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς κλίμακος Ντο, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τούτου λέγεται καὶ **πρότυπος κλίμαξ**.

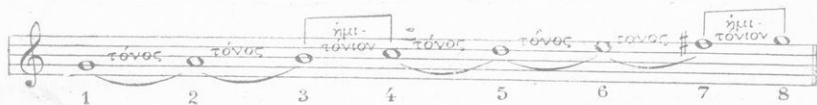
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 43^ο

Μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ. Ὅπλισμός τοῦ κλειδιῦ.

§ 96. Λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὴν 5ην πρὸς τὰ ἄνω βαθμίδα τῆς μείζονος κλίμακος τοῦ Ντο, δηλ. τὸν φθόγγον σολ, καὶ μὲ βάσιν τὸν φθόγγον τοῦτον σχηματίζομεν ἀνερχομένην διαδοχὴν 8 συνεχῶν φθόγγων.

Οἱ 8 οὔτοι φθόγγοι δὲν ἔχουν διαδοχὴν μείζονος κλίμακος καὶ ἐπομένως οὔτε ἄκουσμα μείζονος κλίμακος, διότι μεταξὺ 6ης καὶ 7ης βαθμίδος (μι·φα) σχηματίζεται ἡμιτόνιον, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶνε τόνος, μεταξὺ δὲ 7ης καὶ 8ης ὑπάρχει τόνος, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶνε ἡμιτόνιον. Διὰ νὰ μεταβάλωμεν τὴν διαδοχὴν ταύτην εἰς διαδοχὴν μείζονος κλίμακος, πρέπει νὰ ὑψώσωμεν καθ' ἡμιτόνιον τὴν 7ην βαθμίδα φα, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ μεσαιού φθόγγου τοῦ τόνου φα·σολ, νὰ γίνῃ δηλ. φα#. Μεταβαλλομένης οὕτω τῆς 7ης βαθμίδος εἰς φα# τὸ μεταξὺ 6ης·7ης βαθμίδος ἡμιτόνιον μι·φα γίνεται μι·φα#, ἧτοι τόνος, συγχρόνως δὲ ὁ μεταξὺ 7ης·8ης βαθμίδος τόνος φα σολ, γίνεται φα#·σολ, ἧτοι ἡμιτόνιον. Ἐπομένως διὰ τῆς καθ' ἡμιτόνιον ὑψώσεως τῆς 7ης βαθμίδος τῆς ἄνω διαδοχῆς ἐσχηματίσθη τόνος μεταξὺ 6ης — 7ης βαθμίδος, ἡμιτόνιον δὲ μεταξὺ 7ης — 8ης. Οὕτως ἡ διαδοχὴ αὕτη μετεβλήθη εἰς διαδοχὴν μείζονος κλίμακος, ἡ ὁποία εἶνε ἡ **μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ**.

Ἡ 7η λοιπὸν βαθμὶς τῆς μείζονος κλίμακος Σολ εἶναι φα#. Ἴνα μὴ δὲ ἡ ἢ δίεσις αὕτη γράφεται πρὸ ἑνὸς ἐκάστου φα ἔργου τινὸς ἀνήκοντος εἰς τὴν μείζονα κλίμακα τοῦ Σολ, θέτομεν τὴν δίεσιν ταύτην ἀπαξ μετὰ τὸ κλειδί καὶ πρὸ τοῦ κλάσματος τοῦ μέτρου εἰς τὴν θέσιν τοῦ φθόγγου φα ἐπὶ τῆς 5ης μὲν γραμμῆς, ὅταν ἔχωμεν κλειδί τοῦ Σολ, ἐπὶ τῆς 4ης δὲ γραμμῆς, ὅταν ἔχωμεν κλειδί τοῦ Φα. Ἡ δίεσις αὕτη ἰσχύει δι' ὅλα τὰ φα τοῦ εἰς τὴν μείζονα κλίμακα τοῦ Σολ ἀνήκοντος ἔργου.

Ἡ δίεσις, ἡ ὁποία χρειάζεται διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς μείζονος κλίμακος Σολ, λέγομεν, ὅτι ἀποτελεῖ τὸν ὄπλισμὸν τῆς μείζονος κλίμακος Σολ. Καὶ γενικῶς:

§ 96α. Ὅπλισμὸς τῆς κλίμακος λέγονται τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως, τὰ ὁποῖα ἀλλοιώνουν ὠρισμένους φθόγγους διὰ τὸν σχηματισμὸν κλίμακος.

Τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ὄπλισμὸν σημεῖα ἀλλοιώσεως γράφονται ἐν ἀρχῇ ἐκάστου πενταγράμμου μετὰ τὸ κλειδί καὶ πρὸ τοῦ κλάσματος τοῦ μέτρου εἰς τὴν θέσιν τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους ἀλλοιώνουν¹, ἰσχύουν δὲ διὰ τοὺς ἀλλοιούμενους φθόγγους καθ' ὅλον τὸ μουσικὸν ἔργον.

Ὁ ὄπλισμὸς τῆς κλίμακος λέγεται καὶ ὄπλισμὸς τοῦ κλειδιοῦ.

Ἐκάστη κλίμαξ ἔχει ἴδιον ὄπλισμόν.

§ 96β. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ἡ μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ ἔχει ὡς ὄπλισμὸν μίαν δίεσιν διὰ τὸν φθόγγον φα.

Μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
228

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κλίμακος ταύτης εὐρίσκομεν πρῶτον ἐκ τῆς μείζονος κλίμακος Ντο τὴν 5ην αὐτῆς βαθμίδα σολ, ἡ ὁποία εἶνε 1η βαθμὶς τῆς μείζονος κλίμακος Σολ, καὶ τραγουδοῦμεν τὴν νέαν κλίμακα, προσέχοντες νὰ κάμωμεν τόνον μεταξύ 6ης - 7ης βαθμίδος καὶ ἡμιτόνιον μεταξύ 7ης - 8ης.

Ἐπειδὴ οἱ φθόγγοι διὰ τὸ ὕψος αὐτῶν εἶνε δυσεκτέλεστοι ἀπὸ ὠρισμένας φωνάς, ἡ μείζων κλίμαξ Σολ δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ὡς ἐξῆς:

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
228α

¹ Τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῶν σημείων ἀλλοιώσεως τοῦ ὄπλισμοῦ ἐκάστης κλίμακος θὰ ἴδωμεν πραγματευόμενοι ἰδιαιτέρως ἐκάστην κλίμακα.‡

Α. Ἀργυροπούλου, Μουσικὴ Ἀγωγή Τεύχος Α'. Ἔκδ. 5η, 1938.

§ 96γ. Μετά την ἐκτέλεσιν τῆς κλίμακος Σολ σχηματίζονται θεωρητικῶς καὶ τραγουδοῦνται πρῶτον σολφέζ καὶ ἔπειτα μὲ βοκαλισμὸν ὅλα τὰ διαστήματα αὐτῆς ἀνιόντα καὶ κατιόντα, ὅπως καὶ εἰς τὴν μείζονα κλίμακα Ντο, δηλ.

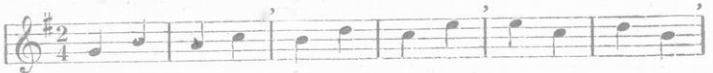
<i>Δεύτεραι,</i>	σολ - λα, λα - σι, σι - ντο κλπ.
<i>Τρίται,</i>	σολ - σι, λα - ντο, σι - ρε κλπ.
<i>Τέταρται,</i>	σολ - ντο, λα - ρε, σι - μι κλπ.
<i>Πέμπται,</i>	σολ - ρε, λα - μι, σι - φα \sharp κλπ.
<i>Ἑκται,</i>	σολ - μι, λα - φα \sharp , σι - σολ κλπ.
<i>Ἑβδομαι,</i>	σολ - φα \sharp , λα - σολ, σι - λα κλπ.
<i>Ὀγδοαι,</i>	σολ - σολ, λα - λα κλπ.

Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαστημάτων τούτων, ἐὰν οἱ φθόγγοι

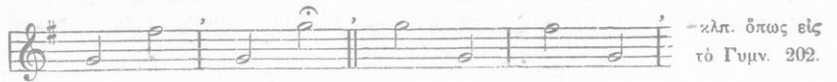
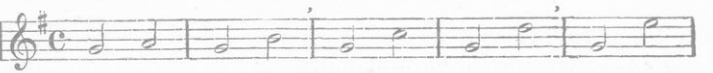
λόγῳ τοῦ ὕψους αὐτῶν εἶνε δυσεκτέλεστοι, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀποφεύγομεν αὐτούς. Π.χ. εἰς τὸ ἐπόμενο γύμνασμα μὲ τρίτας, ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς τὸ μι, δὲν προχωροῦμεν εἰς τὰς τρίτας ρε - φα \sharp , μι - σολ, ἀλλὰ κατερχόμεθα ὡς ἑξῆς :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
228 β

Τραγουδοῦνται κατόπιν (σολφέζ, βοκαλισμὸς) τὰ διαστήματα τὰ σχηματιζόμενα ἀπὸ τὴν τονικὴν τῆς μείζονος κλίμακος Σολ μὲ κάθε βαθμίδα αὐτῆς, τὰ ὅποια εἶνε τοῦ αὐτοῦ εἶδους πρὸς τὴν μείζονα κλίμακα Ντο (§ 74, δ' σελ. 110).

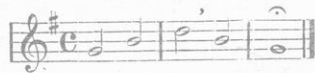
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
228 γ

- κλπ. ὅπως εἰς
τὸ Γυμν. 202.

Ἐν τέλει τραγουδοῦμεν τὴν 1ην, 3ην, 5ην καὶ 8ην βαθμίδα, δηλ. τὸ ἄρπισμα τῆς ἐπὶ τῆς 1ης βαθμίδος τῆς μείζονος κλίμακος Σολ σχηματιζομένης συγχορδίας (§ 98), ἦτοι :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
228 δ

Ἀκολουθοῦν κατόπιν αἱ κατωτέρω χωρὶς ὄρθμὸν ἀσκήσεις φθόγγων τῆς κλίμακος Σολ, αἱ ὅποιαί γίνονται κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν § 86 (σελ. 120).

Ἀσκήσεις φθόγγων τῆς μείζονος κλίμακος Σολ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
229

The image displays a musical score for a gymnasium exercise. It consists of 12 staves of music, each containing a sequence of notes in G major (one sharp). The exercises are labeled with Greek letters: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, and μ. Each exercise is presented as a single melodic line on a five-line staff. The notes are arranged in a way that demonstrates various intervals and scales within the key. The first staff (α) starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The subsequent staves continue the exercises, with some starting with a common clef and others with a treble clef. The exercises are designed to help students practice and understand the sounds of different intervals and scales in the G major key.

Χρωματικοί φθόγγοι τῆς μείζονος κλίμακος Σολ.

§ 97. Τὰ δύο ἡμιτόνια τῆς κλίμακος Σολ (σι - ντο μεταξύ 3ης - 4ης βαθμ. καὶ φα[#] - σολ μεταξύ 7ης - 8ης βαθμ.), τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς, εἶνε διατονικά. Ἐπίσης ἡ κλίμαξ Σολ, ὡς σειρά τόνων καὶ διατονικῶν ἡμιτονίων, εἶνε καὶ αὕτη διατονική, ὅπως ἡ κλίμαξ Ντο. Καθὼς δὲ οἱ 5 τόνοι τῆς κλίμακος Ντο διὰ τῶν μεσαίων φθόγγων διαιροῦνται ἕκαστος εἰς δύο ἡμιτόνια, οὕτω καὶ εἰς τὴν κλίμακα Σολ ὑπάρχουν πέντε μεσαῖοι φθόγγοι διαιροῦντες τοὺς τόνους αὐτῆς εἰς δύο ἡμιτόνια παρεμβάλλοντες τοὺς πέντε χρωματικούς τούτους φθόγγους ἔχομεν διαδοχὴν 13 φθόγγων καθ' ἡμιτόνια διατονικά καὶ χρωματικά, ἥτοι τὴν *χρωματικὴν κλίμακα τοῦ Σολ*.

Χρωματικὴ κλίμαξ τοῦ Σολ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 230

Λ ν ι ο ὀ σ α

Κ α τ ι ο ὀ σ α

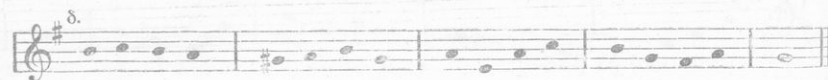
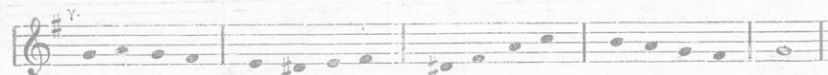
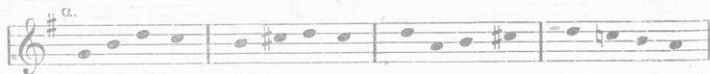

(Εἰς τὴν ἄνω κλίμακα σημειώνονται μὲ τὰ μαύρα φθογγόσημα οἱ μεσαῖοι χρωματικοὶ φθόγγοι).

Σημ. Διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διδασκαλίας ἡ χρωματικὴ αὕτη κλίμαξ δύναται νὰ σχηματισθῇ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐν σελ. 119 § 85 χρωματικὴν κλίμακα τοῦ Ντο. Τοῦτο δύναται νὰ γίνεταί εἰς ὅλας τὰς χρωματικὰς κλίμακας, τὰς ὁποίας θὰ συναντήσωμεν ἐφεξῆς.

Ἀσκήσεις χρωματικῶν φθόγγων καὶ μετατροπιῶν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
231

Γυμνάσματα τῆς μείζονος κλίμακος Σολ.

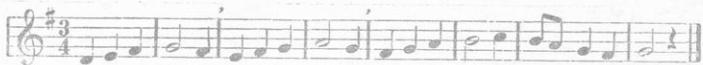
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
232

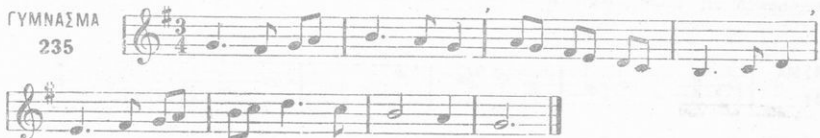
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
233

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
234

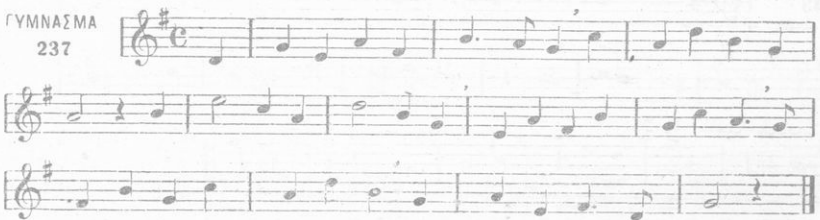
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
235

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
236

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
237

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
238

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
239

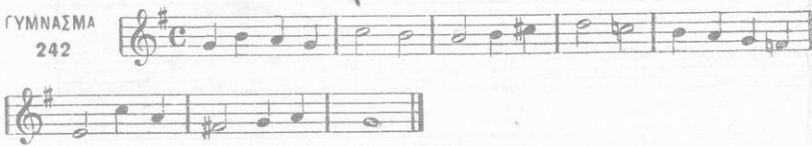
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
240

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
241

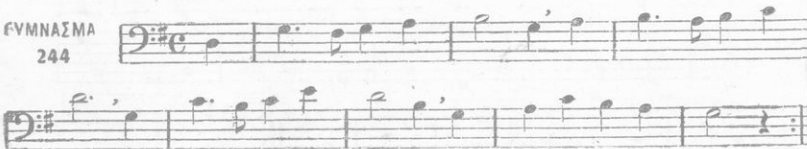
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
242

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
243

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
244

Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

Δημοτικόν

Γραφή Κ. Ψάχου.

Γοργά.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
245

1. Σα - ράν - τα μα - στο - ρό - που - λα κ'έ -
2. Γιο - φύ - ριν' ἔ - στε - ριό - να - νε στής
3. Ὁ - λη - με - ρίς ἔ - χτί - ζα - νε, τὸ
4. Μοι - ρο - λο - γοῦν οἱ μά - στο - ροὶ καὶ

1. ξήν - τα δυὸ μα - στό - ροὶ γιο - φύ - ριν'
2. Ἄρ - τας τὸ πο - τά - μι - Ὁ - λη - με -
3. βρά - δυ γκρε - μι - ζό - ταν. Μοι - ρο - λο -
4. κλαῖν' οἱ μα - θη - τά - δες. Ἄλ - λοὶ - μο -

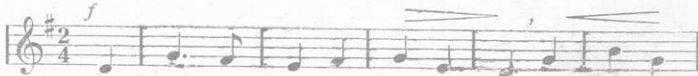

1. ἔ, γιο - φύ - ριν' ἔ - στε - ριό - να - νε
2. ρίς, ὀ - λη - με - ρίς ἔ - χτί - ζα - νε,
3. γοῦν, μοι - ρο - λο - γοῦν οἱ μά - στο - ροὶ. Δημοτικόν.
4. νο, ἄλ - λοί - μο - γο στοὺς κό - πους μας.

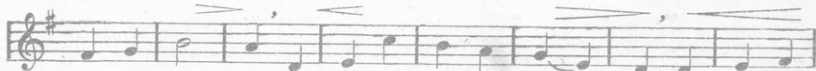
Ἐμπρός.

Ἀγωγή ἐμβατηρίου

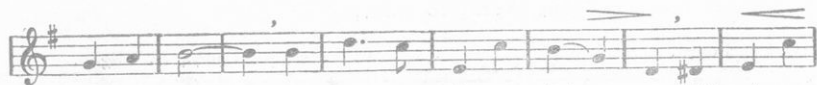
Δ. Παύλοβιτς.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
246

1. Ἐμ - πρὸς κι'ὸ στί - βος ἄν - θι - σε τῆ νιό - τηῶ
2. Ψυ - χῆ λε - βέν - τραὰς κλει - σου - με σὲ στή - θια

1. λό - γυ ρά μας. Μιὰ φλό - γαιν' ἢ καρ - διά μας κ'ἦ ὄρ - μή μας
2. σὴν ἄ - σπὶ - δες. Σὲ μᾶς οἱ νέες ἐλ - πί - δες κι'ὸ κλη - ρος

1. εἶ - ναι μιά, μιά φλό - γα εἶν' ἡ καρ - διά - μας κ' ἡ ὄρ - μή μας
2. μας λαμ - πρὸς, σὲ μᾶς οἱ νέες ἐλ - πί - δες κι' ὁ κλη - ρος

1. εἶ - ναι μιά. Χάλ - κι - νη ᾄς γί - νη ἡ δύ - να - μη
2. λας λαμ - πρὸς. Μιά Νί - κη με δα - φνό - κλα - ρα

1. κι' ᾄ - γαλ - μα ὄρ - χαῖο ἡ χά - ρη. Στὸ δρό - μο, στὸ λι -
2. στά χέ - ρια μᾶς προ - σμέ - νει κ' ἡ Δό - ξα ἀν - τρει - ω -

1. θά - ρι πλά - στε γε - ρὰ κορ - μιά.
2. μέ - νη. Πάρ - τε φτε - ρὰ κ' ἐμ - πρὸς.

Σ. Σπεράντσας.

(Ἐκ τῆς συλλογῆς «Σὰν τὰ πουλιά» Σ. Σπεράντσα - Δ. Παύλιτς).

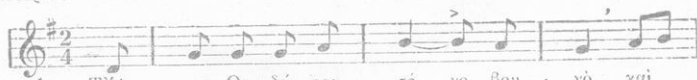
Ἡ λυγερή.

Δημοτικὸν Ἀρκαδίας.

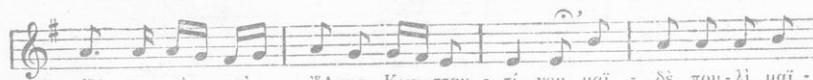
Μέτροι.

Συλλογὴ Κ. Παπαδημητρίου.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
247

1. Τ' Ἀ - γιο Θε - δῶ - ρου τό, νο, βον - νό και
2. Μαῖ - δέ που - λι τ' ἄ - ναί - βα - ζε - μή

1. τ' Ἀ, μω - ρέ και τ' Ἀ - γιο Κων - σταν - τί - νου μαῖ - δέ που - λι μαῖ -
2. δ' ἄ, μω - ρέ, μη - δ' ἄ γιο πε - ρι - στέ - ρι. Μιά λυ, μω - ρέ, μαῖ

1. δέ που - λι τ' ἄ - ναί - βα - ζε. Δημοτικόν.
2. λυ - γε - ρὴ τ' ἄ - ναί - βα - ζε.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
248

Τραγούδια ἄς ἀντηχοῦνε.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
249

Ζω - η - ρά τρα - γού-διαῖς ἀν - τη - χοῦ - νε
τή χα - ρά παν - τοῦ γιά νά σκοφ - ποῦ - - - νε.

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Ὁ μῦλος.

Κανὼν δίφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
250

Βου - τ'εἰπέ ἄσπρος μῦ-λος κον - τὰ στὸν πο-τα - μό ἄ -
διά-κο-πα χι - λῶν-τας μο - νό - το - νο ῥυθ - μό. Τακ τικ τακ τικ
τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ
τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ.

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Γυμνάσματα δίφωνα.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
251

α. β. γ. δ. ε.

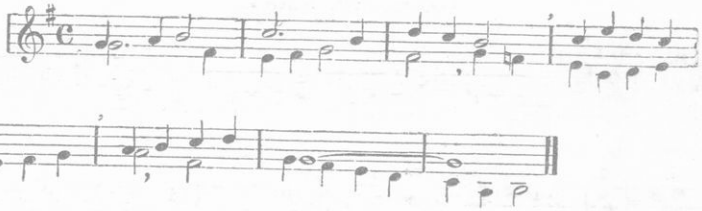
Σημ. Εἰς τὰ γυμνάσματα, εἰς τὰ ὅποια ἐνώνονται μεζόνδεσιν διαρκείας πολλὰ φθογγόσημα, ὅπως ἀνωτέρω, ἡ οἰκία φωνῆ διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ἕξ ὧν τὸ πρῶτον ἄναπνεί εἰς σημεῖον ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, τὸ δὲ ἄλλο ὀλίγον κατόπιν. Τοῦτο κάμνομεν διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτή ἢ διὰ τῆς ἀναπνοῆς διακοπὴ τῆς συνδέσεως, ὅσάκις οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκτελέσουν διὰ μιᾶς ἀναπνοῆς τὴν σύνδεσιν, ὡς ἔχει.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
252

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
253

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
254

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
255

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
256

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
257

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
258

Ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν.

A. Ἀργυρόπουλος.

Ἄογά.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
259

1. Ὁ-που κ'ἂν στρέ-ψω τῆ μα - τιά μου πάν-τα ἐ .
2. Σὲ βλέ-πω πέ - ρα μέσ' στά δά - ση με τὰ που -
3. Σὲ βλέ-πω μέ - σα στή σε - λή - νη, τὸν ἡ - λιο,
4. Γιὰ τοῦ-τω στέ - ζω καὶ φω - νά - ζω: «σὲ σὲ τὰ

- 1 σέ. Θε ἐ. θά δῶ, καὶ με τὸ νοῦ και τὴν καρ
- 2 λιά πού κε - λα δοῦν, καὶ στὰ κλα - ριά μέ - σα κρυμ -
- 3 τ'ἄ - στρα τ'οῦ - ρα - νοῦ, σὲ βλέ-πω μέσ' στά πλά - σμα -
- 4 πάν - τα χρε - ω - στω, καὶ με τὸ νοῦ και τὴν καρ

- 1 διὰ μου στέ - κο - μαι κι'ὁ - λο σ'εὺ - λο - γῶ.
- 2 μέ να κά - θε αὐ - γού - λα σὲ ὑ μουῖν
- 3 τὰ σου πού τοὺς ἐ - χά - ρι - σες τὸ νοῦ.
- 4 διὰ μου. Δη - μι - ουρ - γέ, σ'εὺ - χα - ρι - στῶ.

A. Καλογηρᾶς.

Γ' ἀκρογιαλί μας.

A. Ἀργυρόπουλος.

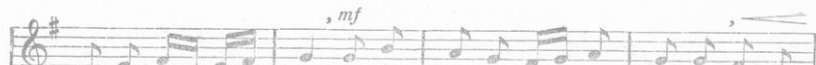
Μέτρια.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
260

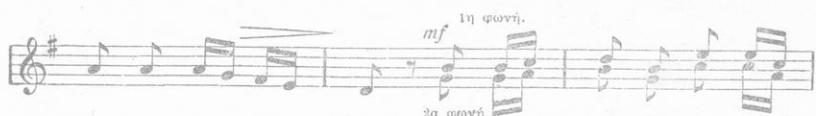

Καὶ αἱ 2 φωναὶ μαζι.

1. Ἡ μα - γιά - τι - ζη λαμ - πρά - दा κα - θρε -
2. Γύ - ρω γύ - ρω, πέ - ρα ὡς πέ - ρα, στὸ χο -
3. Ἄ - στρο - φέγ - γουν τὰ - λι - θά - ρια στὸ νε -

1. φτί ζει με χα - ρό της στο - ριάς την πρα - σι - νά - δα σό - λο -
2. ρο πια - σμέ - νες νιές άρ - γο - σσιών - ται ά - π' τόν ά - έ - ρα ξαν - θο -
3. ρό του πο - τα - μιού σά συν - τρι - μιού - νά - ρια - νά - ρια μαρ - μα -

1. γά - λα - να νε - ρά. 'Ο για - λός μο - σκο - μω -
2. μάλ - λες κα - στα - νιές. Οί ά - γράμ - πε - λες στούς
3. ρό - πλα - στου κορ - μιού. Του βου - νοῦῆ πλα - γυί πα -

1. ρί - ζει άπ' άν - θούς πορ - το - καλ - λιάς και τό
2. βά - τους τ άν - θη πλέ - κουν τ' άρ - γυ - ρά και ξα
3. νώ - ρια, σμα - ρα - δό - χτι - στη, ψη - λή άπ' τόν

1. κῦ - μα μουρ - μουρ - ρί - ζει κε - λαί - δη - μα - σα φοι - λησι.
2. πλώ - νουν τά κλα - ριά τους κύ - κνου ό - λό - λευ - κα φτε - ρά
3. ἄλ - λο κό - σμο χώ - ρια τή ζω - ῆ 'κεῖ κά - του κλει

Γ. Δροσίνης.

Ἄπριλης.

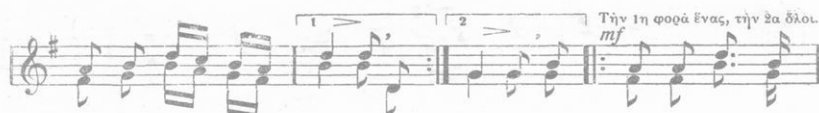
Τὴν 1η φορὰ ἕνας ἀπὸ κάθε φωνή, τὴν 2α δλοῖ.

Α. Ἀργυροπουλός.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
261

1. Τώ - ραι ἔ - ν' Ἄ - πρι - λης και χα - ρά, τώ -
2. τὸ λέν' οἱ κοῦκ - κοι στά ψη - λά, ψη -
3. πᾶν' και κον - τᾶοῖ τσο - πά - νη - δες, λα -
4. και νά γιορ - τᾶ - σου τ' Ἄ - Γιωρ - γιού, νά

1. ραεῖ - νε κα - λο - καί - ρι. Τώ - καί - ρι, τὸ λέν τ'ἀη - δό - νια
2. λά - στά κα - ταρ - ρά - χια, τὸ ρά - χια. Πᾶν' τὰ κο - πά - δια
3. λῶν - τας τῆ φλο - γέ - ρα, πᾶν γέ - ρα, νά τὰ τυ - ρο - κο -
4. ρί - ξουν στό - ση - μά - δι, και μά - δι, νά πιοῦν νε - ρὸ ἀτ'

1. στά βου - νά κ'οἶ πέρ - δι - κες στά πλά - για. Τὸ πλά - για.
2. στά βου - νά νά ξε - κα - λο - και - ριά - σουν, πᾶν ριά - σουν,
3. μῆ - σου - νε και τῆ νο - μῆ νά βγά - λουν, νά βγά - λουν,
4. τὰ βου - νά, νά πᾶ - ρουν τὸν ἄ - ἔ - ρα, νά ἔ - ρα.

Ἀημοτικόν.

Πρωτομαγιά.

Μέτρια

A. Ἀργυρόπουλος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
262

1. Ού - ρα - νός και γῆ γε - λοῦν, λάμ - πει ὃ ἦ - λιος, λάμ - πει.
2. Τὰ που - λά - για, τὰ νε - ρὰ τρα - γου - δοῦν με χά - ρη
3. Ἔ - παι - δά - για, στό χο - ρὸ μπῆ - τε, τρα - γου - δῆ - στε

1. Μὲ χα - λιά π'ἄν - θο - βο - λοῦν στρώ - θη - καν οἱ κάμ - ποι
2. και με χνου - δω - τὰ φτε - ρὰ πε - τα - λοῦ - δες σμό - ρι
3. και μ'ἄν - θοῦς ἔ - να σω - ρὸ τὰ μαλ - λιά στο - λί - στε

1. Λου - λου - δί - ξει κι' ἡ πλα - για. Νά ἡ Πρω - το - μα για,
2. Μο - σκο - μύ - ρι - σε ἡ βρα - για. Νά ἡ Πρω - το - μα για,
3. Φᾶ - τε, πιῆ - τε στὴν ὕ - γειά. Νά ἡ Πρω - το - μα για.

1. λου - λου - δί - ζει, κι' ἡ πλα - γιά. Νά ἢ Πρω - το - μα - γιά
2. μο - σκο - μύ - ρι - σε ἡ βρα - γιά. Νά ἢ Πρω - το - μα - γιά.
3. φᾶ - τε, πιῆ - τε στήν ὕ - γειά. Νά ἢ Πρω - το - μα - γιά

Σ. Σπεράντσας.

(Ἐκ τοῦ βιβλίου «Ἀκαζίες» Σ. Σπεράντσα - Παπαδήμα).

Ἄργα.

Ὁ ἔσπερος.

R. Schumann.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
263

1. Ἄ - στέ - ρι κα - λῶ, φρω - τᾶς χα - ρω - πό - ψη -
2. Μα - τιά τί ζου - σῆ μου στέλ - νεις ἐ - σύ, πα -
3. Χα - ρά μου - σι - κή οκορ - πᾶς στήν ψυ - χή, ἐλ -
4. Πο - λὺ σ' ἄ - γα - πῶ, ἄ - στέ - ρι λαμ - πρό τῆ

1. λά - στά οὐ - ρά - νια, ὦ! πῶς σ' ἄ - γα - πῶ.
2. ρή - γο - ρη πάν - τα σέ κά - θε σιγ - μῆ.
3. πί - δα μᾶς δί - νεις ἄ - στέ - ριά - πό - κει.
4. χά - ρι σου νά - χα κ' ἐ - γώ λα - χτα - ρῶ.

Μετάφρασις Α. Ἀργυροπούλου.

Ἕμνος τῶν προγόνων.

Μέτρια.

Α. Ἀργυροπούλος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
264

1. Ἐ - σεῖς πού πρω - το - σπεί - ρα - τε τῆς λευ - τε - ριάς τὸ
2. Σάν ἴ - σκιοι με - γα - λό - κορ - μοι κι' ἄ - πεί - ρα - χτοι ἄτ' τὰ
3. Στῆ μνή - μη σας ἄ - νά - φτου - με χου - σᾶ λι - βα - νι -

1. σπό-ρο, λα - χτα-ρι-σμέ-νο δώ - ρο στη σκλα-βω-μέ - νη
 2. χρό-νια φέρο - νε - τε μάς τ'ά - γκό - νια στο δρό-μο τῆς τι -
 3. στή-ρια, γιά σὰς τὰ νι - κη τῆ - ρια τὰ χεί - λη μας ὕ -

1. γῆ, ἐ - σεις κι'ὄ-ταν ὁ - ρί - μα - σαν τὰ στά-χια καρ-πο -
 2. μῆς κι'ὄ - που πο - λέ - μου κρά - ξι - μο κι'ὄ - που τῆς μά - χης
 3. μνοῦν, καὶ πλέ - κων-τας στά χέ - ρια μας τῆς δό - ξης τὰ στε -

1. φέ - ρα στοῦ θε - ρι-σμοῦ τὴν ὦ - ρα μᾶς γί - να τ'ό - δη - γοί.
 2. κρό - τοι, ἐ - σεις περ-νᾶ - τε πρῶ - τοι κι'ά - κο-λου - θοῦ-μ'ε - μεῖς.
 3. φά - νια, δι - κή σας πε-ρη - φά - νεια, στοὺς τά-φους σας κρε - μῶν.

Γ. Δροσίνης.

Μεσολόγγι.

Μέτρια.

Ξ. Ἀστεριάδης.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
265

1. Κό - βω γιά σέ τὰ βά - για τοῦ τρα-γου-διοῦ ἰε -
 2. Λάμ-πον ἰε - ρά, στά βά - για τοῦ τρα-γου-διοῦ φω -

1. ρά' στο μέ - τω - πο στά πλέ - κω στε - φά - νια γιορ-τε -
 2. τιά, τὸ αἶ - μα τῶν ἡ - ρώ - ων, τοῦ χα - λα - σμοῦ νυ -

1. ρά. } 1-2. Βω - μός τὸ μέ - τω - πό σου! Θυ - μᾶ - σαι; Μιά φο -
2. χτιᾶ. }

1-2. ρά, μιὰ φο - ρά, στ' ἄ - για - σαν Με - σο - λόγ - γι, τῆς

1-2. Δό - ξας τὰ φτε - ρά!

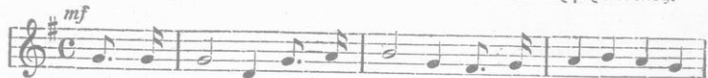
Κ. Παλαμᾶς.

Στὴ Σημαία.

Ἄγωγὴ ἔμβατηρίου.

Α. Ἀργυρόπουλος.

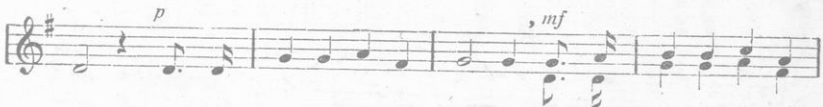
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
266

1. Μέ - σα μας βα - θειᾶ γιὰ σέ - να μιὰ λα - χτά - ρα πάν - τα
2. Τῆς τι - μῆς καὶ τῆς ἄν - τρεί - ας τὴν, ἄ - στεί - ρου - τη πη -

1. ζή. Τὴν Πα - τρί - दा συμ - βο - λί - ζεις καὶ τὴ Λευ - τε - ριά μα -
2. γή, τοῦ λευ - κοῦ Σταυ - ροῦ σου ἢ χά - ρη δυ - να - μώ - νει κ' εὐ - λο -

1. ζι. Γα - λα - νό - λευ - κῆ ἠ - θω - ριά σου καὶ φαν - τᾶ - ζεις μὲς στὸ
2. γει. Κυ - β - σοι χά - νον - ται γιὰ σέ - να σπῶν - τας σί - δε - ρα βα -

Α. Ἀργυροπούλου, Μουσικὴ Ἄγωγὴ Τευχὸς Α'. Ἐκδ. 5η, 1938.

1. νοῦ σὺν τῷ ζῆ-μα, σὺν τῷ γέ-λιο τοῦ πε-λάου καὶ τοῦ-ρα - νοῦ.
2. ριά, ξε-ψυ-χοῦν καὶ τρα-γου-δοῦ-νε: «Χαῖ-ρ',ὦ! χαῖ-ρε, Λευ-τε-ριά».

Σ. Σπεράντσας.

(Ἐκ τοῦ βιβλίου «Ἀκακίες» Σ. Σπεράντσα - Α. Παπαδήμα).

Περπατοῦνε τὰ παιδιά.

Κανὼν τρίφωνος,
Ἄγωγὴ ἐμβατηρίου.

L. Cherubini.

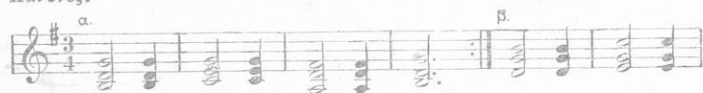
ΓΥΜΝΑΣΜΑ
267

Μεταφράσεις Α. Ἀργυροπούλου.

Κανόνες.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
268

Φεύγει ο χειμώνας.

Κανόν τετράφωνος.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
269

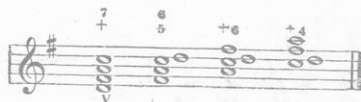
1 * Τρίφωνοι κχι τετράφωνοι συγχορδίαί τῆς μείζονος κλίμακος Σολ.

§ 98. Ὅπως εἰς τὴν μείζονα κλίμακα Ντο, οὕτω καὶ εἰς τὴν μείζονα Σολ, με βάσιν ἐκάστην τῶν 7 βαθμίδων αὐτῆς σχηματίζονται 7 τρίφωνοι συγχορδίαί, με βάσιν δὲ τὴν 5ην βαθμίδα σχηματίζεται μία τετράφωνος συγχορδία (σελ. 131 § 89, 90, 91),

Τρίφωνοι συγχορδίαί τῆς μείζονος κλίμακος Σολ μετὰ τῶν ἀναστροφῶν των.

Τετράφωνος συγχορδία τῆς μείζονος κλίμακος Σολ μετὰ τῶν ἀναστροφῶν τῆς.

§ 98α. Ἐσκῆσις.

Σημειώσατε τὰς βαθμίδας καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἀναστροφῶν τοῦ γυμν. 271 (σελ. 164) ὅπως εἰς τὸ τμήμα αὐτοῦ α.

1 * Ἴδε ὑποσημ. σελ. 131.

Τρίφωνα και τετράφωνα γυμνάσματα τῆς μείζονος κλίμακος Σολ.

§ 98β. Τραγουδοῦμεν πρῶτον τὰ γυμνάσματα 228 ἢ 228α (σελ. 145) καὶ 228δ (σελ. 146). Κατόπιν ἐργαζόμεθα κατὰ τὰ λεχθέντα εἰς § 92 (σελ. 135) καὶ ἔπειτα ἐκτελοῦμεν τὰ ἀκόλουθα γυμνάσματα :

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 270

α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 271

εὐθ. β. εὐθ. α. εὐθ. κατ. ἀναστρ. κατ. ἀναστρ. κατ.

α. 5 5 5 5 β.

I IV I V I

γ. δ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 272

α. β. γ.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ 273

α.

β. *f* *dim.*

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
274

Εισαγωγή

Τὸ τραγούδι τῆς ἐργασίας.

Μέτρια.

Ἑλβετικόν.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
275

p

1. Ξη - με - ρῶ - νει αὐ - γή δρο - σά - τη με τὸ πρῶ - το τὸ που -
2. Ση - κω - θῆ - τε. Ἡ γῆ χα - ρί - ζει μό - νον ἄ - φθο - νο καρ -
3. Πάν - τα, ναι, τοῦ - τί - μου κό - που οἱ γλυ - κύ - τα - τοι καρ -

p

1. λι λές και κρά - ζει τὸν ἐρ - γά - τη στή φι - λό - πο - νη ζω -
2. πό, ἄν ὁ κό - πος τὴν πο - τί - ζη μ' ἔ - ναν ἴ - δρω - τα συ -
3. ποι εἶ - ναι οἱ μό - νοι πού τ' ἄν - θρώ - που σῶ - μα τρέ - φουν και ψυ -

mf >

1 ή, λές και κρά - ζει τον ερ - γά - τη στή φι - λό - πο - νη ζω -
2. χνό, αν ό κό - πος την πο - τι - ζη μ' ε - ναν ι - δρω - τα ου -
3. χή, ει - ναι οι μό - νοι που τ' αν - θρώ - που σω - μα τρέ - φουν και ψυ -

mf >

f > *ff*

1. ή |
2. χνό | 3. Πρινά - χνί - ση κάθ' ά - στέ - ρι με χα - ρού - με - νη καρ - διά, καρ -
3. χή |

ff

p >

1-3. διά. νέοι, με - σο - κο - ποι και γέ - ροι, τρέ - ξε - τ' ό - λοι στή δου -

p >

mf >

Όλιγον και' όλιγον γοργότερα έως τό *f* τέλος.

1-3. λειά, τρα λα λα λα λα λα λα λα λα τρα λα λα λα λα λα λα λα

mf >

Όλιγον και' όλιγον γοργότερα έως τό *f* τέλος.

Γ. Μαρκοράς.

Τὸ τριανταφυλλάκι.

Μέτρια.

F. Schubert.

ΓΥΜΝΑΣΜΑ
276

1. Τρι-αν-τά-φυλ-λο κλει-στό εἰ-δ'ε-να παι-δά-κι,
2. Ἄχ! λου-λού-δι προ-φαν-τό, εἰ-πε τὸ παι-δά-κι,
3. Ἐε-καρ-δί-ξε-ται, γε-λᾷ τὸ τρελ-λὸ παι-δά-κι

1. ἦ-ταν τό-σο γε-λα-στό, χα-ρω-πὸ καὶ μυ-ρι-στό
2. θὰ σὲ κό-ψω, δὲν βα-σιτῶ! Ἄν μὲ κό-ψης, σοῦ κεν-τῶ
3. τὸ τρα-βᾷ, τὸ ξε-κολ-λᾷ, τί ὄγ-κά-θια, τί πολ-λά

1. τὸ τριαν-τα-φυλ-λά-κι' νέ-ο τρι-αν-τά-φυλ-λο,
2. τὸ μι-κρὸ χε-ρά-κι' εἰ-πε τὸ τριαν-τά-φυλ-λο,
3. στὸ μι-κρὸ χε-ρά-κι. Ἄχ! κα-κὸ τριαν-τά-φυλ-λο,

a tempo

1. τρι-αν-τα-φυλ-λά-κι,
2. τὸ τριαν-τα-φυλ-λά-κι,
3. ἄχ! τριαν-τα-φυλ-λά-κι.

a tempo

A. Βλάχος.

Ἡ φιλία.

W. A. Mozart.

Μέτρια.

ΓΥΜΝΑΣΙΑ
277

mf

1. Ὁ - λοι - ά - δέ - ρ - φια ἄ - ς τι - μου - με και ἐγ -
2. Ὡ - φι - λί - α, σέ - πο - θου - με, μέ - λα -

mf

1. κά - ρ - δια ν'ά - γα - που - με τη φι - λί - α την ά -
2. χι - τή - ρα σέ - ζη - του - με, θει - ο δώ - ρο τ'ου - ρα -

f

p

1. γνή, που την πί - κρα μας γλυ - καινει και πα -
2. νοῦ. Μει - νει - ώ - νια δώ - κεν - τά μας νά - μα -

p

mf

ρη - γο - ριά μᾶς φέρ - νει στην za - κό - τυ - χη στιγ -
λά - σης την καρ - διά μας, νά φω - τί - ζεις και τό

mf

1. μή, στήν κα - κό - τω - χῆ στεί - μή.
2. νοῦ, νά φω - τί - ζης καί τὸ νοῦ.

Μετάφρασις Α. Αργυροπούλου.

§ 98γ. Ἀσκήσεις.

Α'. Θεωρητικάί.

- α'. Πῶς σχηματίζεται ἡ μείζων κλίμαξ τοῦ Σολ; Ποῖος ὁ ὄπλισμός της;
- β'. Τί διαφέρει ὁ ὄπλισμός τῆς κλίμακος ἀπὸ τὰ τυχαία σημεῖα ἀλλοιώσεως;
- γ'. Ἐξετάσατε θεωρητικῶς τὰ διαστήματα τῆς μείζονος κλίμακος Σολ, ἀπαγγείλατε καὶ γράψατε ὅλα τὰ διαστήματα ταῦτα ἀρχίζοντες ἀπὸ τὰς δευτέρας,
- δ'. Ποία ἡ ἠῤῥημένη 4η καὶ ποία ἡ ἡλαττωμένη 5η τῆς κλίμακος Σολ;
- ε'. Ποία εἶνε ἡ τονική, ἡ δεσπόζουσα, ἡ ὑποδεσπόζουσα, ὁ προσαγωγεὺς, ἡ μέση, ἡ ἐπιδεσπόζουσα τῆς μείζονος κλίμακος Σολ;
- στ'. Λαμβάνοντες ὡς βᾶσιν ἕκαστον ἐκ τῶν φθόγγων μι, ρε, σολ, λα, φα \sharp , σι, ντο, γράψατε ὅλα τὰ εἶδη τῶν διαστημάτων ἀνιόντα καὶ κατιόντα τὰ σχηματιζόμενα μετ' αὐτοῦ (π.χ. με βᾶσιν τὸν φθόγγον μι σχηματίζονται: 2αι μι-φα \sharp , φα \sharp -μι, 3αι μι-σολ, μι-ντο κλπ.).

Β'. Ὤδικαὶ καὶ ἀκουστικάί.

1. Ἐξάσκησις εἰς τὴν διὰ τῆς φωνῆς εὔρεσιν παντὸς διαστήματος τῆς μείζονος κλίμακος Σολ, ἀνιόντος ἢ κατιόντος, κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 23 § 26α, Β'. β' καὶ σελ. 44 § 40γ, Β'. β'.
2. Ἀσκήσεις ἀντιλήψεως ὑπαγορευομένων διαστημάτων τῆς μείζονος κλίμακος Σολ κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 23 § 26α, Β', γ' καὶ σελ. 44 § 40γ, Β', γ'.
3. Μελωδικὴ ὑπαγόρευσις. Ἴδε τευχ. Γ' σελ. 700. Ὑποδείγματα: Γύμν. 942 ἀριθ. 16-33 καὶ Γύμν. 943, ἀριθ. 9-19.

Γ'. Ἀσκήσεις φωνῆς.

Ἐκτελέσατε διὰ βοκαλισμοῦ τὴν μείζονα κλίμακα Σολ, τὰ διαστήματα αὐτῆς καὶ τὰ κατάλληλα ἐκ τῶν γυμνασμάτων 927α-939 (τευχ. Γ' σελ. 683).

ΤΕΛΟΣ Α'. ΤΕΥΧΟΥΣ

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]